

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

MÜZİĞİN BİR ÖĞRETİM ARACI OLARAK
DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
DERSLERİNDE KULLANIMI

Muhammed BABACAN
2501111332

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. İrfan BAŞKURT

İstanbul, 2015

Y Ü K S E K L İ S A N S
T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Muhammed BABACAN Numarası : 2501111332
Anabilim Dalı : İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Tez Savunma Tarihi : 25/06/2015
Danışman Öğretim Üyesi : Prof.Dr. İrfan Başkurt Tez Savunma Saati : 13:00
Tez Başlığı : Müziğin Bir Öğretim Aracı Olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kullanımı.

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof.Dr. İrfan BAŞKURT		Kabul
2- Prof.Dr. M. Zeki AYDIN		KABUL
3- Yrd Doç.Dr. Z. Şeyma ALTIN		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Yrd.Doç.Dr. Hikmet ATAN		
2- Yrd.Doç.Dr. Bilal YORULMAZ		

Müziğin Bir Öğretim Aracı Olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kullanımı

Muhammed BABACAN

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, müziğin bir öğretim aracı olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde kullanımının öğrencilerin akademik başarıları, derse karşı tutumları ve öğrendiklerini hatırlama düzeyleri üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaçla öncelikle çalışmanın teorik çerçevesi çizilmiştir. Bu kısımda müziğin insan psikolojisine etkisi ve çeşitli kullanım alanlarına değinilmiştir. Ayrıca, müzik ve öğrenme arasındaki ilişki incelenmiş özellikle müziğin bir öğretim aracı olarak sınıflarda ve din derslerinde kullanımı üzerinde detaylı bir şekilde durulmuştur. Son olarak da araştırmanın deneysel çalışmasına dair yöntem ve tekniklere yer verilmiştir.

Araştırmanın deneysel kısmı, 2013-2014 öğretim yılı güz döneminde İstanbul ilinde MEB'e bağlı iki okulda gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklemini 5. sınıfa devam eden 65'i deney, 68'i kontrol olmak üzere toplam 133 öğrenci oluşturmaktadır. Ön test-son test kontrol gruplu karışık deneysel modelin kullanıldığı araştırmada, *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesi ve kazanımları doğrultusunda toplamda 8 hafta süren bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulama sürecinde dersler, deney grubunda müzik materyali kullanılarak gerçekleştirilen etkinliklerle, kontrol grubunda ise Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan öğretim yöntem ve teknikleri ile işlenmiştir. Araştırma verileri; Akademik Başarı Testi, DKAB Dersi Tutum Ölçeği ve Öğrenci Görüşleri Alma Formu ile toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler t-testi ile analiz edilmiş, istatistiksel anlamlılık için ise .05 anlamlılık düzeyi seçilmiştir.

Araştırma sonucunda, deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarıları, DKAB dersine yönelik tutum düzeyleri ve öğrendiklerini hatırlama düzeyleri arasında deney grubu lehine anlamlı derecede fark olduğu tespit

edilmiştir. Ayrıca araştırmada, müziğin bir öğretim aracı olarak kullanımının öğrencilerin derse yönelik ilgi, katılım ve motivasyonlarında olumlu etki yarattığı gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar, deney grubu öğrencileri ile yapılan görüşme formlarında elde edilen verilerle de tutarlılık göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Müziğin Bir Öğretim Aracı Olarak Din Derslerinde Kullanımı, Akademik Başarı, Kalıcılık, Tutum, Görüş Alma Formu, Müziğin Kullanım Alanları, Müzik ve Beyin İlişkisi, Sınıf Yönetiminde Müzik.

The Usage of Music As a Teaching Tool in Religion Culture and Moral Knowledge Lessons

Muhammed BABACAN

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the effects of using music as a teaching tool in Religion Culture and Moral Knowledge lessons on academic achievements, attitudes towards the lesson, and recall levels.

First of all, the theoretical frame of the studying was determined. Within this, the influence of music on human psychology in a range of different settings will be touched upon. As well as this, the relationship between music and learning will be examined, and it will be comprehensively elaborated on through the use of music in religious lessons as a teaching tool. Finally, the methods and techniques related to empirical studies will be discoursed.

The empirical part of the research was conducted in two İstanbul state schools during the autumn of academic year 2013-2014. The sample of this study consists of 133 fifth grade students, 65 of whom participated in the experiment group, whilst the other 68 were in the control group.

The research made use of ‘pre-test and post-test experiment-control group mixed-experimental design’ to assess the effects of using music as a teaching tool. The test period lasted for 8 weeks in total focusing on the learning goals of the chapter “Let’s Learn the Subject of Worship”.

In the experiment group, the lessons were conducted using the teaching methods and techniques that are in ‘The Teacher Guide Book’, whereas in the control group, the lessons were conducted using music materials. The data of the research was collected by means of The Academic Achievement Test, ‘Religion Culture and Moral Knowledge Lesson Attitude Measure’ and The Interview Form.

The data obtained from the study was analysed by T-Test and the statistical meaningfulness was chosen ,05 degree.

As a result of the study, the academic achievements, the attitudes towards the lesson and the recall levels of the experimental group and the control group students were identified to be significantly difference in favour of the experimental group. As well as this, it has been observed that the use of music as a teaching tool has a positive effect on interests, participations and motivations of students in the lesson. The results show consistency with data attained from the interview forms of experimental group.

Keywords: The Usage of Music As a Teaching Tool in Religion Culture and Moral Knowledge Lessons, The Academic Achievement, The Recall, The Attitude, The Interview Form, The Using Fields of Music, The Relationship Between Music and Brain, The Music in The Classroom Management.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, müziğin bir öğretim aracı olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde kullanımının akademik başarıya, kalıcılığa ve tutuma etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın DKAB derslerinde müziğin etkili ve verimli bir araç olarak kullanılması için gereken çalışmaların yapılmasına ışık tutması beklenmektedir.

Bu bağlamda, dört bölümden oluşan tezimizin birinci bölümünde; müziğin doğuşu, çeşitli tanımları ve işlevleri ile insan psikolojisi üzerindeki etkileri ve tedavi, reklam, pazarlama, siyasal iletişim, dinî ritüel ve kültürel aktarım gibi çeşitli alanlarda bir araç olarak kullanımı üzerinde durulmaktadır.

Müzik ve öğrenme başlıklı ikinci bölümde; öncelikle müzik-beyin ilişkisi ele alınmış, müziğin bilişsel ve duyuşsal işlevine, zeka, öğrenme ve kalıcılık üzerindeki etkilerine değinilmeye çalışılmıştır. Daha sonra, müziğin bir öğretim aracı olarak çeşitli derslerde kullanımı ve sınıf yönetiminde motivasyon artırıcı, rahatlatıcı, disiplin problemlerini sınırlayıcı rolü üzerinde durulmuştur. Bu bölümün son kısmında ise müziğin bir öğretim aracı olarak DKAB derslerinde kullanımı incelenmektedir. Din ve müzik arasındaki ilişkiye, müziğin din derslerinde din eğitimsel önemi ve din derslerine girişinin ele alındığı bu kısımda aynı zamanda müzik seçiminde kriterler, müziğin kullanım şekli ve dersin işleniş sürecindeki işlevlerine de yer verilmektedir.

Çalışmamızın üçüncü ve dördüncü bölümleri, araştırmamızın yöntem kısmını oluşturmaktadır. Buna göre üçüncü bölümde, araştırmanın yöntemi, deneysel deseni, çalışma grupları, uygulama süreci, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi ele alınmaktadır. Araştırmamızın dördüncü ve son bölümünde ise denencelere ilişkin bulgu ve yorumlar ortaya konulmaktadır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında maddi ve manevi hiçbir katkıyı benden esirgemeyen, tez konumun belirlenmesi, planlanması ve hazırlanmasına önemli katkılar sağlayan, projeksiyon cihazı kullanarak tezimin her satırını büyük bir titizlikle birlikte okuduğum, görüşleriyle ufkumu açan danışmanım, hocam Prof. Dr. İrfan BAŞKURT'a şükranlarımı sunuyorum.

Araştırmanın gerek Almanca kaynaklı bölümünde gerekse şekilsel bakımdan incelenmesinde değerli vaktini ayırarak bana önemli katkılar sağlayan değerli mesai arkadaşım Arş. Gör. Sultan GÜLŞEN'e şükranlarımı sunuyorum. Yorum ve yönlendirmeleriyle çalışmama katkıda bulunan Doç. Dr. A. Zişan FURAT'a, Yrd. Doç. Dr. Z. Şeyma ALTIN'a, Yrd. Doç. Dr. Gülüşan GÖCEN'e, Yrd. Doç. Dr. Bilal YORULMAZ'a, Yrd. Doç. Dr. Serap EMİR'e, Okt. Saniye ARSOY'a, Arş. Gör. İrfan ERDOĞAN'a şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca araştırmanın bulgu ve yorumlar kısmının şekillenmesinde büyük katkıları olan Yrd. Doç. Dr. Mustafa OTRAR'a da teşekkür ediyorum.

Araştırmanın uygulama kısmının yapıldığı okulların tespit edilmesi ve okul yöneticileri ve öğretmenleri ile ön görüşme yaparak çalışmanın önemini anlatan sevgili dayım Öğr. M. Emin KARABEKMEZ'e teşekkür ediyorum. Pilot uygulama esnasında yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşlarım Öğr. Ahmet BAŞYİĞİT'e ve Öğr. Emine ÖĞÜLMÜŞ DOĞAN'a da teşekkür ediyorum.

Araştırmada, deneysel çalışmalarımı uygulama imkanı bulduğum Bakırköy Ahmet Hamdi Tanpınar Ortaokulu ve Eyüp Sultan Ortaokulu yöneticilerine, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerine ve 5. sınıf öğrencilerine teşekkür ediyorum.

Ayrıca maddi manevi desteğini esirgemeyen İlim Yayma Vakfı'na ve araştırmanın projelendirilmesinde katkıları olan İstanbul Üniversitesi ÖYP Koordinatörlüğü çalışanlarına teşekkür ediyorum. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki meslektaşlarıma da en derin şükranlarımı sunuyorum.

Bugünlere gelmemde hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan, sevgi, güven ve dualarını her zaman yanımda hissettiğim, sevgili anneme ve babama şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca, tezimin hemen hemen her aşamasını paylaştığım, umutsuzluğa düştüğüm en sıkıntılı anlarımda desteğini, yardımlarını gördüğüm, tez çalışması süresince büyük bir sabır, hoşgörü ve anlayış gösteren sevgili eşim Sara'ya şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vii
TABLolar	xii
EKLER.....	xiv
KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜZİK VE İNSAN

1.1. MÜZİĞİN DOĞUŞU VE TANIMI	15
1.2. MÜZİĞİN İŞLEVLERİ	16
1.3. MÜZİĞİN İNSAN PSİKOLOJİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	19
1.4. MÜZİĞİN KULLANIM ALANLARI.....	24
1.4.1. Tedavi Aracı Olarak Müzik	24
1.4.2. Reklam ve Pazarlama Aracı Olarak Müzik	27
1.4.3. Siyasal İletişimde Müzik	29
1.4.4. Dinî Ritüellerde Müzik	31
1.4.5. Kültürel Aktarım Aracı Olarak Müzik	33

İKİNCİ BÖLÜM

MÜZİK VE ÖĞRENME

2.1. MÜZİK VE BEYİN İLİŞKİSİ	37
2.1.1. Bilişsel ve Duyuşsal Bir İşlev Olarak Müzik	39
2.1.2. Müzik ve Zekâ	40
2.1.3. Müziğin Öğrenmedeki Rolü	41
2.1.4. Müziğin Öğrenmenin Kalıcılığına Etkisi	44
2.2. MÜZİĞİN BİR ÖĞRETİM ARACI OLARAK DERSLERDE KULLANIMI	45
2.2.1. Tarihsel Arka Plan	46
2.2.2. Müziğin Bir Öğretim Aracı Olarak Kullanıldığı Alanlar	48
2.2.2.1. Özel Eğitimde Müzik	48
2.2.2.2. Yabancı Dil Öğretiminde Müzik.....	49

2.2.2.3. Matematik Öğretiminde Müzik.....	50
2.2.2.4. Okul Öncesinde Müzik	51
2.2.3. Sınıf Yönetiminde Müzik	52
2.2.3.1. Müziğin Motivasyonu Sağlamadaki Rolü.....	53
2.2.3.2. Müziğin Rahatlatıcı Rolü	54
2.2.3.3. Disiplin Problemlerini Sınırlamada Müziğin Rolü	56
2.3. MÜZİĞİN BİR ÖĞRETİM ARACI OLARAK DKAB DERSLERİNDE KULLANIMI.....	57
2.3.1. Din ve Müzik Arasındaki İlişkinin Teolojik Arka Planı	57
2.3.2. Müziğin Din Derslerinde Din Eğitimsel Önemi.....	58
2.3.3. Müziğin Din Derslerine Girişi: Tarihsel Arka Plan.....	61
2.3.4. Din Dersinde Müzik Nasıl Kullanılabilir?.....	63
2.3.5. Müzik Seçiminde Kriterler	66
2.3.6. Müziğin Dersin İşleniş Sürecindeki Fonksiyonları	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	72
3.2. ARAŞTIRMANIN DENEYSEL DESENİ	73
3.3. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU	75
3.3.1. Çalışma Grubundaki Deney ve Kontrol Gruplarının Seçimi.....	75
3.4. DENEYSEL UYGULAMA SÜRECİNE HAZIRLIK	76
3.5. MÜZİK MATERYALLERİNİN HAZIRLANMASI SÜRECİ.....	77
3.6. DENEYSEL UYGULAMA SÜRECİ	78
3.7. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI ve GELİŞTİRİLMELERİ	80
3.7.1. <i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> Ünitesi Başarı Testi	81
3.7.2. Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Ölçeği.....	83
3.7.3. Öğrenci Görüşlerini Alma Formu.....	83
3.8. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	84
3.8.1. T-Testi	85
3.8.1.1. Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi	86
3.8.1.2. Bağımlı (İlişkili) Gruplar T-Testi	86
3.8.2. Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri.....	87
3.8.2.1. Mann Whitney U Testi.....	87
3.8.2.2. Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi	88
3.8.3. Gruplara Uygulanan Testlerde Elde Edilen Verilerin Normal Dağılım Durumları	88

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. BİRİNCİ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR	91
--	----

4.2. İKİNCİ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR.....	93
4.3. ÜÇÜNCÜ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR	95
4.4. DÖRDÜNCÜ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR...	98
4.5. BEŞİNCİ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR.....	100
4.6. ALTINCI DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR	102
4.7. YEDİNCİ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR.....	104
4.8. SEKİZİNCİ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR....	106
4.9. DOKUZUNCU DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR.....	107
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	114
KAYNAKÇA	122
EKLER.....	138

TABLÖLAR

Tablo 1: Araştırmanın Deneysel Deseni.....	74
Tablo 2: Çalışma Gruplarını Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Gruplara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı	75
Tablo 3: Deneysel Uygulama Basamakları ve Tarihleri	79
Tablo 4: Gruplara Uygulanan Testlerde Elde Edilen Verilerin Normallik Testi Sonuçları	89
Tablo 5: A Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Puanlarına Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	92
Tablo 6: B Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Puanlarına Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	92
Tablo 7: A Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Puanlarına Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	93
Tablo 8: B Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Puanlarına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	94
Tablo 9: A Okulu Kontrol Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarına Göre Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları	95
Tablo 10: A Okulu Deney Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarına Göre Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları	96
Tablo 11: B Okulu Kontrol Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarına Göre Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	97
Tablo 12: B Okulu Deney Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarına Göre Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları	97
Tablo 13: A Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Kalıcılık Testi Puanlarına Göre Bağımsız t-Testi Sonuçları.....	99
Tablo 14: B Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Kalıcılık Testi Puanlarına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları	100
Tablo 15: A Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Deneysel İşlem Öncesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları	100

Tablo 16: B Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Deneysel İşlem Öncesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları	101
Tablo 17: A Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Deneysel İşlem Sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	102
Tablo 18: B Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Deneysel İşlem Sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları	103
Tablo 19: A Okulu Deney Grubunun Deneysel İşlem Öncesi ve Sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları	104
Tablo 20: B Okulu Deney Grubunun Deneysel İşlem Öncesi ve Sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları	105
Tablo 21: A Okulu Kontrol Grubunun Deneysel İşlem Öncesi ve Sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	106
Tablo 22: B Okulu Kontrol Grubunun Deneysel İşlem Öncesi ve Sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	107
Tablo 23: Deney Grubu Öğrencilerinin Müzik Materyali Kullanılarak Oluşturulan Öğretim Etkinlikleri Hakkındaki Görüş Sayıları (<i>f</i>) ve Yüzdeleri (%).....	108

EKLER

Ek 1: Başarı Testine Ait Madde Güçlük ve Ayırt Edicilik İndeksleri	138
Ek 2: Müzik Materyali Kullanılarak Oluşturulan Ders Planları	140
Ek 3: İbadet Konusunda Bilgilenelim Ünitesi Başarı Testine Ait Belirtke Tablosu	156
Ek 4: İbadet Konusunda Bilgilenelim Ünitesinin Başarı Testi.....	157
Ek 5: DKAB Dersi Tutum Ölçeği	163
Ek 6: Müziğin Bir Öğretim Aracı Olarak Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri Alma Formu	164
Ek 7: İbadet Konusunda Bilgilenelim Ünitesi için Hazırlanan Müzik Materyalleri	165
Ek 8: Meb'ten Alınan İzin Yazıları.....	172

KISALTMALAR

a.e.	Aynı eser/yer
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m	Adı geçen makale
Akt.	Aktaran
AÜİFD	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
bs.	Baskı
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DKAB	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Ed. / Haz.	Editör/yayına hazırlayan
Fak.	Fakülte
İ.Ü.	İstanbul Üniversitesi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Mtb.	Matbaa
s.	Sayfa/sayfalar
S.	Sayı
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
t.y.	Basım tarihi yok
Ünv.	Üniversite
Vol.	Volume
vb.	Ve benzeri
v.d.	Ve diğerleri
Yay.	Yayınevi/Yayınları

GİRİŞ

Müzik, bir toplumun tarihini, inançlarını, kültürünü, geleneklerini, değerlerini, edebiyatını ve hatta mizah anlayışını yansıtan yönleriyle insan hayatının en önemli unsurlarından biridir. Müziksiz toplum olmadığı gibi, müziği farklı alanlarda bir amaç ya da bir araç olarak kullanmayan toplumlar da bulunmamaktadır. İnsan üzerindeki etkisi nedeniyle müzik ve onun alt bileşenleri olan ritim ve melodi; psikoloji, nörobiyoloji, dilbilim, antropoloji, sosyoloji gibi birçok disiplinin araştırma konusu olmuş, çalışma alanlarına katkı sağlamıştır. Diğer bütün sanatlardan daha fazla ruhun derinliklerine inebilen müzik, insanın duygu ve davranışlarını etkilemekte, derin duygularını ortaya çıkarmaktadır.

Duyguları uyaran, düşünceleri harekete geçiren, olay ve olguların hatırlanmasını kolaylaştıran müzik, bu özellikleri nedeniyle birçok alanda araç olarak kullanılmaktadır. Özellikle, insanların fizyolojik ve psikolojik tedavisinde, dinî ritüellerde, kültürel aktarımda, iletişimde, ideolojilerin benimsetilmesinde, reklam ve pazarlamada, eğlencede vb. birçok alanda müziğin gücünden yararlanılmaktadır.

Bu alanlara ve disiplinlere ek olarak, ileride de temas edileceği gibi, müziğin eğitim öğretim ortamında da bir araç olarak kullanımına yönelik özellikle diğer ülkelerde birçok çalışma yapılmış ve öğrenciler üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak ülkemizde müziğin öğretim aracı olarak derslerde kullanımına ilişkin çalışmalara son birkaç yıldır rastlanmaya başlanmıştır. Ayrıca, MEB tarafından hazırlanan derslerin öğretim programında müzik etkinliklerinin yeteri kadar yer almadığı da görülmektedir.

2006 yılında Türkiye’de ilköğretim programları yapılandırmacı yaklaşıma göre yenilenmiş ve öğrenci merkezli, etkinlik temelli, yatay eksende dersler arası ve dikey eksende her bir dersin kendi içinde ilişkilendirilmesinin dikkate alındığı, öğrencilerin sınıf içi ve sınıf dışı öğrenme deneyimlerini bütünleştirmeye önem veren bir eğitim-öğretim anlayışı benimsenmiştir. Bu bağlamda, belirli bir derste öğretilenler ile diğer derslerin ilişkilendirilmesine vurgu yapıldığı görülmektedir. Ancak MEB 4.-8. sınıf DKAB Öğretim Programı incelendiğinde müzik etkinlikleri ile ilişkilendirilen

ya da müziğin bir araç olarak kullanımına yönelik olan materyallerin çok yetersiz olduğu tespit edilmiştir.¹

Etkili ve verimli araçlardan biri olan müziğin eğitim öğretim ortamında kullanılması, sınıf ortamında etkili bir öğretim atmosferi oluşturmaktadır. Öyle ki, araç gereçler, eğitim yaşantılarını zenginleştirmek, öğrenilecek konuların anlaşılmasını kolaylaştırmak ve öğreticinin etkinliğini artırmak amacıyla geliştirilen öğretim malzemeleridir.² Öğretim araçları sayesinde, daha fazla duyu organına hitap etme imkanı sağlanır³, öğrencilerin konulara ilgileri artar⁴, öğrenme daha çabuk gerçekleşir⁵ ve öğrenilen bilgiler daha kalıcı olur⁶.

Araç gereçlerin defalarca kullanılabilme özelliğinin olması ve kavranması zor olan bir konuyu basitleştirerek öğrencilere takdim etme imkanı sunması, bu malzemeleri eğitim-öğretim ortamının vazgeçilmez ögesi haline getirmiştir.⁷ Bu anlamda müzik, pozitif ve arzu edilen bir sınıf ortamı oluşturan, beyin dalgalarını ve duygusal durumları değiştirerek öğrenmeyi kolaylaştıran, derse konsantre olmayı sağlayan, dikkati artıran, hafızayı geliştiren, gerilimi/gerginliği azaltan, öğrenciler arasında sosyal uyumu sağlayan, disiplin problemlerini azaltan, istek ve motivasyonu artıran ve sonuç olarak öğrenme durumunu eğlenceli hale getiren güçlü bir eğitim-öğretim aracıdır diyebiliriz.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla, müziğin bir öğretim aracı olarak din derslerinde kullanımına yönelik deneysel bir araştırma gerek yurt içinde gerekse yurt dışında bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra, alanla ilgili yapılmış teorik çalışma ise çok az sayıda bulunmaktadır. Din eğitiminde müziğin kullanımı üzerinde durulan bu çalışmalar hakkında aşağıda kısaca bilgiler verilmiştir.

¹ İrfan Başkurt, “Müziğin Eğitimde Araç Olarak Kullanılması”, Yayınlanmamış Bildiri Metni, İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Din ve Müzik Sempozyumu, 26-27 Nisan 2012.

² Cevat Alkan, **Eğitim Ortamları**, Ankara, Ankara Üniv. Eğitim Fak. Yay., 1979, s. 6.

³ Fatma Varış, **Eğitim Bilimine Giriş**, Konya, Atlas Kitabevi, 1994, s. 15.

⁴ Kamuran Çilenti, **Eğitim Teknoloji ve Öğretim**, Ankara, Kadioğlu Mtb., 1998, s.150.

⁵ Müslim Pekgöz ve Rifat Hancılar, **Eğitimde Görme ve İşitme Araçları**, Ankara, Güvendi Mtb., 1972, s. 93.

⁶ Nurettin Fidan, Münire Erden, **Eğitime Giriş**, Ankara, Alkım Yay., 1993, s. 188.

⁷ H. İbrahim Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Ankara, Nobel Yay., 2001, s. 82-90.

Başkurt (2012), yaptığı çalışmada, din dersleri özelinde müzik ve müzik parçalarının eğitimde araç olarak kullanılması hususunu incelemiştir. Araştırmada, müziğin motivasyon gücü, duygusal-duyuşsal alanı harekete geçirmesi, din eğitimsel önemi ve din derslerinde kullanım alanları gibi temel konulara yer verilmiş ve din derslerinde materyal olarak seçilen müzik metinleri ile din eğitimi imkanının ya da müziğin din eğitimine katkısının olup olmadığının tespiti amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda, müziğin din eğitiminde bir materyal olarak kullanılmasının faydalı olduğu kanaatine varılmıştır.⁸

Aydın (2014), çalışmasında, din öğretiminde resim ve müzikten yararlanılması gerektiği üzerinde durmuş, güzel sanatların, çocuklara düşünme ve yaratıcı güçlerini geliştirme bakımından en elverişli ortamı hazırlayan eğitim alanları olduğuna dikkat çekmiştir. Müziğin öğretim etkinlikleri içerisinde yer alması gerektiğini vurgulayan Aydın, çocuğun gelişme basamağına uygun olarak dinî içerikli bazı olayların müzik eşliğinde sahnelenebileceğini ifade etmektedir.⁹

Yorulmaz (2014), *Bir Din Eğitimi Aracı Olarak Dinî Müziğin Kullanımı* adlı çalışmasında, müziğin çocukların zihinsel, ruhsal, kültürel, sosyal, psiko-motor gelişimine ve çoklu zekâ çerçevesinde müziksel zekâyâ katkıda bulunduğuna dikkat çekmiş ve eğitimcilerin müziği özellikle okul öncesi ve ilköğretim çağında etkili bir araç olarak kullandığını belirtmiştir. Ayrıca, dinî musikinin, dinî duygu ve düşüncenin bireylere kalıcı ve etkili bir şekilde aktarılmasında önemli bir araç olduğu hususundan da bahsetmektedir.¹⁰

Kanık (2004), din eğitiminde müziğin yeri ve önemi adlı yüksek lisans tezi çalışmasında, müziğin ve dinin birleştiği nokta olan dinî müziği incelemiş, cami ve tasavvuf musikisi hakkında bilgiler vermiştir. Bunun yanı sıra, başta İslam dini olmak üzere farklı coğrafya ve dinlerde müziğin dinî açıdan varlığı ve kullanımı

⁸ Başkurt, a. g. e.

⁹ M. Zeki Aydın, “Din Öğretiminde Resim ve Müzikten Yararlanma”, (Çevrimiçi) http://www.mehmetzekiaydin.com/alimalarim/bddlddmsel_toplantilar.html, 25.05. 2014.

¹⁰ Bilal Yorulmaz, “Bir Din Eğitimi Aracı Olarak Dinî Müziğin Kullanımı”, (Çevrimiçi) http://www.academia.edu/7033998/B._Yorulmaz_Bir_Din_Egitimi_Araci_Olarak_Dini_Muzigin_Kullanimi_Din_ve_Muzik_Sempozyumu_26-27_Nisan_2012_Istanbul, 20. 03. 2014.

incelenmiştir. Kanık, araştırmasında ayrıca müziğin din eğitime katkıları ve müziğin din eğitimi içerisindeki yerini ortaya koymaya çalışmıştır.¹¹

Pohlmann (2006), *Musik im Religionsunterricht der Grundschule*¹² adlı çalışmasında öncelikle konuyla ilgili teolojik arka planı kurgulamış daha sonra da müziğin pedagojik değerinden ve din dersinde kullanımı şekillerinden bahsetmiştir. Pohlmann, aynı zamanda Almanya’da 1954-2003 yılları arasındaki din derslerinde müziğin kullanım şekillerinin tarihi gelişimini karşılaştırılmalı olarak ele almış, konuyla ilgili pek çok ilahi örneği sunmuştur.¹³

Berglund (2008), 2005-2006 tarihlerinde İsveç’te Müslümanlara ait bir ilkokulda yapmış olduğu araştırmada, İslam dini eğitimi öğretmeni olan Sana’nın (takma adı) sınıfında gözlem yapmıştır. Müziğin İslam dini eğitimi için önemli bir unsur olduğunu dile getiren Berglund, müziğin dersin tartışmasız bir parçası veya konusu olduğunu söylemenin ise doğru bir yaklaşım olamayacağına dikkat çekmektedir. Araştırmada, sınıfta Sami Yusuf gibi Müslüman sanatçıların parçaları çalındığında öğrencilerin müziğin haram veya helal oluşuna dair verdikleri tepkilere de değinilmektedir. Ayrıca çalışmada, Sana’nın, gençlere rol model olacak Müslüman artistlerin tanıtılması gerekliliğinden de bahsedilmektedir.¹⁴

Müziğin bir öğretim aracı olarak derslerde kullanımına yönelik çalışmalar yaklaşık son 10 yılda özellikle okuma, yabancı dil, matematik, özel eğitim, okul öncesi eğitim vb. derslerde hızla artmıştır. Ulusal ve uluslararası literatürde yer alan çalışmaların çoğunluğu, müziğin özellikle pedagojik bir değerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar aşağıda özet olarak verilmiştir:

¹¹ Muhammet Zinnur Kanık, “Din Eğitiminde Müziğin Yeri ve Önemi”, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Bursa, 2004.

¹² Çevirisi: “Din Dersinde Müzik”

¹³ Anke Pohlmann, **Musik im Religionsunterricht der Grundschule**, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main, 2006.

¹⁴ Jenny Berglund, “Teaching İslam with music”, **Ethnography and Education**, Vol. 3, No: 2, June 2008, s. 161-175.

1. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Hall (1952), yaptığı çalışmada, okuma zorluğu çeken öğrencilerin fon müziği kullanıldığında okuma testlerini daha iyi kavradıklarını tespit etmiştir.¹⁵ Scott ise özel eğitim sınıflarında yaptığı çalışmada, derslere fon müziği ile giriş yapıldığında özellikle hiperaktif öğrencilerin sakinleştiğini ve akademik başarılarının arttığını tespit etmiştir.¹⁶ Diğer bir çalışmada ise Fogelson (1973), sınıflarda Mantovani'nin "Favourite Show Tunes" adlı eserini çaldığında tüm öğrencilerin okuma testlerindeki performanslarını önemli ölçüde artırdığını görmüştür.¹⁷

Hurwitz v.d. (1975), müziğin öğrencilerin zihinsel ve entellektüel gelişimlerine etkisini incelemiştir. Çalışmada, öncelikle birinci kademe öğrencileri deney ve kontrol grubuna ayrılmıştır. Daha sonra deney grubu öğrencilerine 7 ay boyunca haftada 5 gün müzik dersi verilmiştir. Kontrol grubuna ise bu süre içerisinde müzik dersi verilmemiştir. Araştırma sonunda, deney grubunun puanları kontrol grubunun puanlarından önemli ölçüde yüksek çıkmış, bu öğrencilerin zihinsel ve entellektüel anlamda gelişim gösterdikleri görülmüştür.¹⁸

Li ve Brand (2009), müziğin dil ve kelime öğrenimi üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmada, 105 üniversite öğrencisinin şarkılar yardımı ile bu becerilerini geliştirdiklerini, şarkılar sayesinde öğrencilerin kelime kazanımları ve İngilizce dil becerilerini daha yüksek düzeyde gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir.¹⁹

¹⁵ Jody C. Hall, "The effect of background music on the reading comprehension of 278 eighth and ninth grade students", **Journal of Educational Research**, Vol. 45, 1952, s. 451-458.

¹⁶ Thomas J. Scott, "The use of music to reduce hyperactivity in children", **American Journal of Orthopsychiatry**, Vol. 4, 1970, s. 677-680.

¹⁷ Suzanne Fogelson, "Music as a distracter on reading-test performance of eighth grade students", **Perceptual and Motor Skills**, Vol. 36, 1973, s. 1265-1266.

¹⁸ I. Hurwitz v.d., "Non-musical effects of the Kodaly music curriculum in primary grade children", **Journal of Learning Disabilities**, Vol. 8, 1975, s. 45-52, s. 45'ten akt. Susan Hallam, "The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people", **International Journal of Music Education**, Vol. 38, No: 3, 2010, s. 275.

¹⁹ Xiangming Li, Manny Brand, "Effectiveness of Music on Vocabulary Acquisition, Language Usage and Meaning For mainland Chinese ESL Learners", **Contributions to Music Education**, Vol. 36, No: 1, 2009, s. 73-84.

Baker (2011), yaptığı doktora çalışmasında, ortaokul tarih dersinde öğretim materyali olarak şarkıları her ders saati 10-15 dakika olacak şekilde kullanmıştır. Yaptığı çalışma sonucunda; beste ve güftesi dersin içeriğine göre yapılandırılmış şarkılar öğrencilerle birlikte söylenilmiş; tarih dersinde öğrencilerin geçmiş olayların tarihini ve o tarihte neler olduğunu hatırlamak yerine şarkıyı hatırlamayı ve oradan doğru cevaplar vermeyi tercih ettiklerini tespit etmiştir.²⁰

Crowther (2012) ise fen bilgisi derslerinde müziği bir öğretim aracı olarak kullanarak bir araştırma yapmıştır. Elde edilen bulgulara göre; kazanımlarla tutarlı olarak belirlenen şarkılar öğrencilerin bilgiyi akılda tutmalarına yardım ederken aynı zamanda öğrencilerin öğrenme potansiyelini de artırmaktadır.²¹ Benzer bir çalışmayı kimya öğretimi için yapan Last (2009) ise bu yaklaşımın öğrencinin derse ve öğretim materyaline yönelik ilgisini artırdığını ifade etmiştir.²²

Whitehead (2001), yaptığı çalışmada matematik öğretiminde müziğin kullanımının öğrencilerdeki öğrenmeleri artırdığına ilişkin bulgular elde etmiştir.²³ Bahr ve Christensen (2000) de yaptıkları çalışmada, müzik ile işlenen matematik dersinde öğrencilerin daha iyi bir performans gösterdikleri bulgusuna ulaşmışlardır.²⁴ Diğer bir çalışmada da Hallam ve diğerleri (2002), sakinleştirici müziğin öğrencilerin matematik başarıları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.²⁵

Goeghegan ve Mitchelmore, Avustralya’da yaptıkları çalışmada, okul öncesi dönemdeki çocuklara 10 ay boyunca haftada 1 saat müzik eğitimi vermiş ve

²⁰ Glenda Baker, “Strategic Uses of Music in The US History Classroom”, Doctoral Dissertation, **The University of Alabama Tuscaloosa**, 2011.

²¹ G. Crowther, “Using Science Songs to Enhance Learning: An Interdisciplinary Approach”, **CBE-Life Sciences Education**, Vol. 11, No: 1, Spring 2012, s. 26-30.

²² Arthur M. Last, “Combining Chemistry and Music to Engage Student Interest”, **Journal Chemistry Education**, Vol. 86, 2009, s. 1202-1204.

²³ B. Whitehead, “The effect of music-intensive intervention on mathematics scores of middle and high school students”, **Capella University**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2001.

²⁴ Nan Bahr, Carol A. Christensen, “Inter-Domain Transfer Between Mathematical Skill and Musicianship”, **Journal of Structural Learning and Intelligent Systems**, Vol. 14, No: 3, 2000, s. 187-197.

²⁵ Susan Hallam v.d., “The Effects of Background Music on Primary School Pupils’ Task Performance”, **Educational Studies**, Vol. 28, No: 2, 2002, s. 112.

matematik yetenekleri üzerindeki etkileri incelemişlerdir. Elde edilen bulgular, müzik eğitimi alan grubun daha yüksek sonuçlar aldığını ortaya koymuştur.²⁶

Campabello ve arkadaşlarının (2002), müziğin öğrenmeyi artırmadaki rolünü inceledikleri araştırma sonucuna göre, sınıflarda müzik kullanımı öğrencilerin zor konuları daha kolay öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Konuların içeriğine uygun olarak hazırlanan şarkıların kullanıldığı bu çalışmada, öğrencilerin bilgiye daha kısa bir sürede ulaştıkları görülmüştür.²⁷

Schellenberg ve arkadaşları (2007), Mozart ve Albinoni tarafından bestelenen müzikleri dinlettikleri öğrencilerin, müziğin uyarıcı etkisiyle farklı bilişsel testlerdeki performanslarını artırdıklarını gözlemlemiştir.²⁸ Sergent (2010), sınıflarda fon müziği kullanımı ile öğrencilerin günlük yazma becerisi kazandıklarını ve matematik sınavlarında daha yüksek puanlar aldıklarını tespit etmiştir.²⁹

Wallace (1994), *Memory for Music: Effect of Melody on Recall of Text*, adlı çalışmasında bir şarkının melodisinin öğrenilen bilginin hatırlanmasındaki etkisini incelemiştir. Araştırma sonunda, derste kullanılan şarkı melodilerinin konuşularak anlatılardan daha etkili olduğu, öğrenilen bilginin daha kolay bir şekilde hatırlanmasını sağladığı tespit edilmiştir.³⁰

Scott (1970), hiperaktif öğrencilerin üzerinde müziğin etkisini incelediği çalışmada, fon müziği kullanarak derse giriş yapmış ve sonuç olarak özel eğitime ihtiyaç duyan hiperaktif öğrenciler üzerinde müziğin rahatlatıcı bir etki yaptığını

²⁶ Noel Goeghegan, Michael Mitchelmore, "Possible Effects of Early Childhood Music on Mathematical Achievement" **Australian Research in Early Childhood Education**. Vol. 1, 1996, s. 56-64.

²⁷ Nicolette Campabello v.d., "Music Enhances Learning", **Saint Xavier University & SkyLight Professional Development**, Field-Based Masters Program, Xhicago, Illinois, May 2002, s. 1

²⁸ E. Glenn Schellenberg vd., "Exposure to music and cognitive performance: tests of children and adults", **Psychology of Music**, Vol. 35, No: 5, 2007.

²⁹ Nishida Sergent, "The Effects of Background Music In The First Grade Classroom", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Moravian College**, Pennsylvania, 2010.

³⁰ Wanda T. Wallace, "Memory for Music: Effect of Melody on Recall of Text", **Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition**, Vol. 20, No: 6, 1994, s. 1471-1485.

tespit etmiştir.³¹ Benzer bir çalışmada da Merrell (2004), disiplin problemlerinin sınırlandırılmasında müziğin rolünü incelediği çalışmada, müziğin öğrencilerin ilgilerini derse yoğunlaştırılmasını sağladığı, dersi engelleyici durumları oldukça azalttığı ve daha az disiplin probleminin yaşanmasını sağladığı sonuçlarına varmıştır.³²

2. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Dinçer (2008) çalışmasında, ilköğretim 2. sınıfların matematik dersinde müziklendirilmiş matematik oyunları ile yapılan öğretimin akademik başarı ve tutuma etkisinin ne olduğunu tespit etmeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda; geleneksel matematik öğretimine göre müziklendirilmiş matematik oyunları ile yapılan matematik dersinin öğrenci başarısı açısından daha etkili olduğu, öğrencilerin derse ilişkin tutumlarını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.³³

Bütüner (2010) ise yaptığı çalışmada; ilköğretim 3. sınıf matematik dersinde şarkı kullanımının öğrencilerin tutum, eriş, çoklu zeka alanları ve hatırd tutma düzeyleri üzerindeki etkilerini belirlemeye çalışmıştır. Araştırmada deney ve kontrol grubu kullanılmış, deney grubunda matematik dersinde şarkı kullanılırken kontrol grubunda ilköğretim programında öngörülen kazanımlar doğrultusunda matematik öğretimi uygulanmıştır. Bu araştırmada elde edilen sonuçlara göre; müzik etkinlikleriyle desteklenmiş matematik öğretiminin öğrencilerin müzik ve matematiğe ilişkin tutumlarında, eriş puanları arasında, çoklu zeka alanları üzerinde ve hatırd tutma düzeyleri üzerinde deney grubu lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bununla birlikte cinsiyetin, öğrencilerin müzik ve matematik tutumlarında, 4. ve 5. ünite testleri üzerinde, hatırd tutma üzerinde bir etkisinin olmadığı gözlenmiştir. Sosyo-ekonomik düzeye göre, öğrencilerin eriş puanlarında ve matematik tutumlarında deney grubu lehine bazı anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

³¹ T. Scott, "The use of music to reduce hyperactivity in children", **American Journal of Orthopsychiatry**, Vol. 4, 1970, pp. 677-680; Susan Hallam v.d., **a.g.m.**, s. 112.

³² Audrey Merrell, "The Benefits of Incorporating Music in the Classroom", November 30, 2004, s. 5, (Çevrimiçi) <http://audreymerrell.net/INTASC/INTASC6/the%20benefits.pdf>, 14.12. 2013.

³³ Melike Dinçer, "İlköğretim okullarında müziklendirilmiş matematik oyunları ile yapılan öğretimin akademik başarı ve tutuma etkisi, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosya Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2008.

Son olarak matematik öğretiminde şarkı kullanımının öğrencilerin matematik dersine ilişkin düşünce ve görüşleri konusunda olumlu yönde farklılıklar oluşturduğuna rastlanmıştır.³⁴

Karagöz (2013), araştırmasında, “paylaşım, hoşgörü ve sorumluluk” değerlerinin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerine kazandırılmasında ve öğrencilerin farkındalık düzeylerini artırmada okul şarkılarının etkili bir araç olup olmadığını incelemiştir. Nicel ve nitel yöntemlerin bir arada bulunduğu karma yöntemin kullanıldığı çalışma sonucunda, paylaşım, hoşgörü ve sorumluluk değerlerini içeren okul şarkıları ile yapılan müzik eğitiminin, çocukların bu değerleri kazanmasına yardımcı olduğu ve değerlere ilişkin farkındalık düzeylerinin artmasında etkili olduğu tespit edilmiştir.³⁵

Şahin ve diğerlerinin (2013) yaptıkları çalışmada, müzik dinlemenin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin iki farklı kompozisyon sanatı olan resim ve yazıyla anlatım becerileri üzerine etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Ön test-son test ölçümlerine dayalı kontrol gruplu deneysel desenin kullanıldığı çalışma sonucunda, müzik dinlemenin resimle ve yazıyla anlatım becerisi üzerine olumlu etkisinin olduğu tespit edilmiştir; ancak uygulama sonrasındaki resimle ve yazıyla anlatım başarıları analiz edildiğinde yazıyla anlatım lehine anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır.³⁶ Bilkan (1998) ise yaptığı çalışmada, müziğin ilköğretim 1. sınıftaki öğrencilerin resim alanındaki çalışmalarına etkisini incelemiştir. Deney grubunda sözlü ve sözsüz çocuk şarkıları dinletilerek resim çalışması yaptırılırken, kontrol grubunda ise konu sabit tutularak resim çalışması yaptırılmıştır. Araştırmanın sonucunda; müzik

³⁴ İrde Bütüner, “İlköğretim matematik öğretiminde şarkı kullanımının bazı değişkenler üzerindeki etkisi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2010.

³⁵ Betül Karagöz, “İlköğretim öğrencilerine değerlerin okul şarkıları yoluyla kazandırılması”, Yayınlanmamış Doktor Tezi, **İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Malatya, 2013.

³⁶ Esin Yağmur Şahin vd., “Müzik Dinlemenin Resimle ve Yazıyla Anlatım Becerisi Üzerine Etkisi”, **Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi**, C. 2, S. 5, 2013, s. 32-49.

dinleyenlerle, müzik dinlemeyenler arasında bazı değişkenler açısından anlamlı bir farkın bulunduğu gözlenmiştir.³⁷

Cengiz (2004) yaptığı çalışmada, yabancı dilde sözcük öğretimine müzik kullanımının etkilerini beyin temelli öğrenme kuramı ışığında incelemiştir. Araştırma sonucunda; müzikle yapılan eğitimin sözcük öğrenimi olumlu yönde etkilediği, sözcüğün uzun süreli belleğe aktarımını kolaylaştırdığı, öğrencilerin müzikle yapılan eğitimden yararlandıkları ve öğrenmeyi yeğlediklerini tespit etmiştir.³⁸ Köse (2012), yabancı dil ğretiminde şarkıları bir ğretim materyali olarak kullanmış, geleneksel ğretim materyallerine göre şarkıların öğrencilerin başarıları konusunda daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.³⁹

Akman (2005) alışmasında, sınıf ortamında öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir etken olarak arka planda müziğin kullanılması incelemiştir. Çalışmada, ilköğretim 6. ve 7. sınıflardaki matematik dersine ilişkin bir konunun işlenmesi esnasında arka planda müziğin kullanılması ile dersin klasik tarzda işlenmesinin öğrencilerin başarısı açısından bir farklılık oluşturup oluşturmayaağı araştırılmıştır. Araştırmada; arka planda müzikle ğretim yönteminin, klasik ğretim yöntemine kıyasla matematik başarısı açısından daha iyi sonuçlar verdiği sonucuna ulaşılmıştır.⁴⁰

Yağışan ve diğerleri (2014) yaptıkları araştırmada, ilkokul matematik derslerinde müzik destekli öğretimin başarı, tutum ve kalıcılık üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışmada, kontrol grublu, ön test-son test deneysel araştırma modeli kullanılmış ve deney grubunda konular şarkılar eşliğinde, kontrol grubunda ise geleneksel yöntemler kullanılarak işlenmiştir. Araştırma sonunda; belirlenen ünitelerin müzik yoluyla öğretilmesinin öğrencilerin akademik başarılarının

³⁷ mer Faruk Bilkan, “İlköğretim 1. kademe birinci sınıf (6-8) yaş grubu ğrencilerinin müzik dinleyerek resim yapma etkinliğinde müziğin etkisi”, **Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 1998.

³⁸ Yasemin Cengiz, “Yabancı Dilde Sözcük ğretimine Müzik Kullanımının Etkilerinin Beyin Temelli ğrenme Kuramı ışığında Araştırılması”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktor Tezi, 2004.

³⁹ Bahar Köse, “Yabancı dil ğretiminde şarkının kullanımı”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2012.

⁴⁰ Emrah Akman, “Sınıf ortamında öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir etken olarak müziğin kullanılması”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2005.

artmasında ve bu başarının kalıcılığında anlamlı şekilde etkili olduğu görülmüştür. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin derse yönelik tutumlarında ise önemli bir değişim olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, yansıtıcı günlüklerden elde edilen verilerin de, deney grubu öğrenci motivasyonlarının ve derse karşı ilgilerinin uygulama sonunda arttığını göstermiştir.⁴¹

Kocabaş (2009), Matematik dersinde şarkı kullanımının öğrencilerin başarıları, tutumları ve çoklu zekaları üzerindeki etkisini incelediği çalışma sonucunda, matematik başarı testinde, deney grubu lehine anlamlı farklılık olduğunu, öğrencilerin matematik dersine karşı tutumlarında da deney grubu lehine anlamlı farklılık olduğunu tespit etmiştir. Kocabaş, öğrencilerin çoklu zeka bakımından ise anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varmıştır.⁴²

Talışık (2013), yapmış olduğu araştırmada, ilkokul Türkçe, Matematik ve Hayat Bilgisi derslerinde öğretim materyali olarak şarkıların kullanılmasının öğrencilerin başarı ve tutum gelişimleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre; öğretim materyali olarak şarkıların kullanıldığı deney grubu öğrencilerinin her üç dersteki başarıları ve tutumsal gelişimleri, geleneksel öğretim materyalinin kullanıldığı kontrol grubu öğrencilerine göre daha etkili olmuştur.⁴³

Müziğin bireyi neredeyse bütün yönleri ile etkilemesi ve güçlü bir öğretim aracı olarak birçok derste kullanılması, din derslerinde müziğin bir öğretim aracı olarak kullanımının özellikle öğrenciler üzerinde nasıl bir etki oluşturacağına yönelik bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle çalışmamızın amacı; müziğin bir öğretim aracı olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına, öğrendiklerinin kalıcılığına ve derse karşı tutumlarına etkisini tespit etmeye çalışmaktır.

⁴¹ Nihan Yağışan vd., “İlkokul Matematik Derslerinde Müzik Destekli Öğretimin Başarı, Tutum ve Kalıcılık Üzerindeki Etkisi”, **İDİL**, C. 3, S. 11, 2014.

⁴² Ayfer Kocabaş, “Using songs in mathematics instruction: Results from pilot application”, **Procedia Social and Behavioral Sciences**, Vol. 1, 2009, s. 538-543.

⁴³ Erkan Talışık, “İlkokul Türkçe, Matematik ve Hayat Bilgisi Derslerinde Öğretim Materyali Olarak Şarkıların Kullanılmasının Öğrencilerin Başarı ve Tutum Gelişimleri Üzerindeki Etkisi”, **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2013.

Bu araştırma ile, “Müziğin bir öğretim aracı olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına, öğrendiklerinin kalıcılığına ve derse karşı tutumlarına etkisini nedir?” sorusuna cevap aranmıştır.

Buna göre, problem cümlesine yanıt almak için aşağıdaki denenceler sınanmıştır:

1. Müzik materyalleri kullanılarak oluşturulan ortaokul 5. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile 5.sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı öğretmen kılavuz kitabında yer alan etkinliklerin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesinde yapılan ön test başarı puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.
2. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin uygulama sonunda yapılan son test başarı puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır.
3. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark vardır.
4. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin kalıcılık testi başarı puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır.
5. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.
6. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır.
7. Deney grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında aldıkları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları arasında deneysel işlem sonrası lehine anlamlı bir fark vardır.
8. Kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında aldıkları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

9. Deney grubundaki öğrencilerin, müzik materyalleri kullanılarak oluşturulan öğretim etkinliklerine ilişkin uygulama sonrası görüşleri olumlu yöndedir.

Bu araştırmada, din derslerinde müziğin bir öğretim aracı olarak kullanılması sonunda öğrencilerin başarılarının, öğrendiklerini hatırlama düzeylerinin ve derslere ilişkin tutumlarının ortaya konması, din dersi öğretmenleri, öğrenciler ve ilgili kurumlar için çok önemli yararlar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, araştırmada elde edilecek bulguların; müziğin bir öğretim aracı olarak din derslerinde ciddiyetinin algılanmasını ve kullanılmasını sağlayacağı, MEB'e bağlı ilk ve ortaokul din dersleri öğretim programları yeniden yapılandırılırken müziğin öğretim aracı olarak değerlendirileceği ve konu ile ilgili yapılacak yeni araştırmalara ışık tutacağı umulmaktadır.

Araştırmamızın temel sayıtları ise şunlardır:

Araştırma için ulaşılan kaynak ve verilerin yeterli olduğu,

Araştırma için belirlenen yöntem, araştırma modeli ve veri toplama tekniklerinin uygun olduğu,

Araştırmanın uygulama bölümünde deney ve kontrol grubundaki öğretim etkinliklerinin ve koşullarının aynı olduğu,

Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin başarı ve kalıcılık testlerine, dersteki öğrenmeleriyle ilişkili gerçek performanslarını yansıttıkları,

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin tutum ölçeklerini ve görüş alma formlarını objektif bir şekilde doldurdıkları,

Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının ölçtükleri özellikler bakımından geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

Araştırma;

1. İstanbul ili ile,
2. 2013-2014 eğitim-öğretim yılı ile,
3. Bakırköy Ahmet Hamdi Tanpınar ve Eyüp Sultan Ortaokulu ile,
4. Ortaokul 5. sınıftaki 4 şubede öğrenim gören 133 öğrenci ile

5. Din Kùltürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile,
6. İbadet Konusunda Bilgilenelim ünitesi ile
7. Akademik Başarı Ölçeği puanları ile
8. Tutum Ölçeği puanları ile
9. Öğrenci Görüşü Alma Formu ile
10. Öğrenmenin kalıcılık süresi 45 gün ile sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜZİK VE İNSAN

Bu bölüm altında müziğin doğuşu, çeşitli tanımları ve işlevlerine değinilerek, insan psikolojisi üzerindeki etkileri ile tedavi , reklam ve pazarlama, siyasal iletişim, dinî ritüeller ve kültürel aktarım aracı olarak kullanımı hakkında bilgiler verilmesi hedeflenmektedir.

1.1. MÜZİĞİN DOĞUŞU VE TANIMI

Müziğin doğuşu ile ilgili birçok teori ileri sürülmüştür. Özellikle müzik tarihine ilk kez ilgi duyulan Romantik Dönem’de birçok filozof, müzik ve bilim insanı; müziğin nasıl ortaya çıktığı konusunda incelemelerde bulunmuş, farklı teoriler ortaya atmışlardır.¹ Bu teoriler genel anlamda Biyolojik ve Linguistik teoriler olmak üzere ikiye ayrılır. Biyolojik teorileri savunanlar, insanın doğayı ve hayvan seslerini taklit ederek müziği meydana getirdiklerini ileri sürmektedir. Linguistik teorileri savunanlar ise müziğin manzum konuşma (şiir) dan evrildiğini dile getirmektedir. Bunlardan bazılarına göre müzik; “dil”den (Herder), hayvan sesleri ve özellikle kuş seslerinden (Darwin), insanların birbirlerine seslenmesinden (Stumpf), insanların birbirleriyle kurduğu duygusal ilişkilerden (Spencer) kaynaklanmış ya da esinlenerek doğmuştur. 19. yüzyılda öne sürülen bu teorilerin dışında, çeşitli zamanlarda, müziğin yaratılıştan, kâinattaki ahengin sezgisinden, fiziksel bir olaydan, filozofların buluşundan, efsundan, yakarış, zevk ve eğlence ihtiyacından doğduğuna dair farklı teoriler de ileri sürülmüştür.² Bu teoriler, müziğin, doğadan, doğanın taklidinden ve insandan, insanın yaşamakta olduğu toplumla ve kutsal bir varlıkla olan ilişkisinden kaynaklandığını³ göstermektedir. Bununla beraber, *Kısa Dünya Musikisi Tarihi* adlı eserin yazarı Sachs, bu teorilerin soyut

¹ Ahmet Say, **Müzik Tarihi**, 2. bs., Ankara, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 1995, s. 24.

² Behlül Düzenli, “İslam Kültür Tarihinde Musiki”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Basılmamış Doktora Tezi, 1998, s. 9-17.

³ Edip Günay, **Müzik Sosyolojisi**, 2. bs., İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2011, s. 16.

düşüncelerin varsayımları olduğunu, bugünkü bazı ilkel kabilelerin kuş ötüşleri gibi şarkılarının, haberleşmeye benzeyen ezgilerinin vb. olmadığını, ileri sürmektedir.⁴

Öte yandan, müziğin, yaklaşık 3500 yıl öncesinden günümüze kadar, birçok tanımı yapılmıştır. Her tanım veya görüş, o dönemin ya da tanımı yapan kişinin niteliğine, düşünce yapısına, dinî algısına, bilim-sanat ve müzik anlayışına göre farklılık göstermektedir.⁵ İnsana, bütün sanatlardan daha kolay ve etkili bir şekilde ulaşan müzik, “seslerle düşünme, sesler aracılığıyla yaşamı duyumsama ve geliştirme yolunda insan gerçeğinin, bütün ilişkileri içinde, araştırılması ve aktarılması sanatı”dır.⁶ Müzik, kulağa hoş gelen seslerin bir araya getirilmesi⁷, Tanrısal bir sanat (Beethoven), sonsuzluğun anlatımı (Schelling), gök ve toprak arasında bir uyum (Konfüçyüs), insanlığın ahlakını arındıran kutsal bir bilim (Dede Efendi), sesler aracılığıyla duyguların anlatımı (Koch)’dır.⁸ Müzik, aynı zamanda, matematiksel bir mantık, disiplin, zamanı kullanma, susma, diyalog kurma, hareket etme ve ilişkiler sanatıdır. İnsan düşüncesinin ürünü olduğu kadar duygusal bir deşarj yolu da olan müzik, insan yaşamı ve toplumla, bütün öteki sanatlar gibi sıkıca bağlıdır.⁹

1.2. MÜZİĞİN İŞLEVLERİ

Tarih boyunca müziğin işlevleri araştırıldığında, her dönemin müziğinin toplum yapısından kaynaklanan değişik amaçlar için kullanıldığı görülmektedir. İlkel dönemde müzik, dans ve şiirle (manzum konuşma) birlikte kendi doğal estetiği içinde olduğu gibi yaşanmış ve tapınma aracı olarak kullanılmıştır. Antik Yunan’da, köleci toplumda, müzik estetiğinin yerini müzik ahlakı almıştır. Bu dönemde müziğin işlevi, asil gençleri yetiştirmek, onları ahlaklı, erdemli, yüce kişiler yapmaktır. Soylular, müziği dinlenme ve eğlence aracı olarak görmüyor; erdemli,

⁴ Curt Sachs, **Kısa Dünya Musikisi Tarihi**, Çev. İlhan Usmanbaş, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1965, s. 1.

⁵ Ali Uçan, **İnsan ve Müzik-İnsan ve Sanat Eğitimi**, 3. bs., Ankara, Evrensel Müzikevi, 2005, s. 13.

⁶ Cavidan Selanik, **Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni**, Ankara, Doruk Yayıncılık, 1996, s. 2.

⁷ Abdulkadir Merâî, **Câmiu'l-Elhân**, Akt: Ruhi Kalander, **Ruh Hastalıkları Tedavisinde Musiki**, s. 271, (Çevrimiçi) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/775/9911.pdf> 20.10.2013.

⁸ Uçan, a. g. e., s. 14.

⁹ Selanik, a. g. e., s. 3.

mükemmel insan olmak ve daha yücelmek için ya da kendilerine yakıştığı için müziğe önem veriyorlardı. Ortaçağ'da, müzik ahlakı yerini dinî duyguya bırakmıştır. Duygu, dinin egemenliğindeydi. Müziğin işlevi dini yaymak ve yüceltmektir.¹⁰ Rönesans'ta duygu kavramı terk edilerek "içerik" kavramına geçildi. Müziğin ruhtaki hareketle özdeşleştiği görüşü terk edildi ve akıl öne geçti. Romantik dönemde, derin duygu, coşku, filozofça düşünme ve soyut anlatım egemendi. Yüzyılımızda ise soyutlama, gerçekten kaçış, insani olan her şeyin dışlanması, duygulanımın yerine makineleşme müziğin işlevleri olmuştur.

Müziğin tarihsel süreç içerisindeki işlevlerinin yanı sıra bireysel, toplumsal, kültürel ve eğitimsel işlevlerinden de bahsetmemiz gerekmektedir. Müziğin insan yaşamındaki işlevleri, bireyin sağlıklı, dengeli, doyumlu, başarılı, duyarlı-uyarlı ve mutlu olabilmesi, kendine özgü bir kimlik ve kişilik vb. geliştirebilmesini kapsamaktadır. Müzik, bireylerin tedavisinde kullanışlı bir araç ve etkili bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Özellikle zihinsel engelli ve otistik çocukları tedavide, uyumsuz çocuklardaki uyum bozuklukları ve sinirsel-tinsel rahatsızlıkları gidermede etkili bir uyarıcı ya da araçtır.

Müziğin toplumsal işlevleri denildiğinde; birey-birey, birey-toplum ve toplumsal kesimler arasında etkileşme, anlaşma, dayanışma, paylaşma ve bütünleşme sağlanmasında müziğin etkisi vurgulanmaktadır. Müzik, ulusal duygu, düşünce, tasarım ve izlenimler oluşturmaktadır.¹¹ Bireyin toplumla bütünleşmesini sağlayan müzik bireyde kimlik bilinci oluşturmaktadır. Bu anlamda, ülkelerin milli marşları kimlik oluşumunda önemli bir yere sahiptir.¹² İşlevsel olarak hayatın birçok noktasında müzikle telkin içerisinde bulunmaktadır. Müzik, toplumsal alanda bozulmuş ve bozulmakta olan bazı durumları düzeltme açısından önemli işlevlere sahiptir. Bu konuda çok etkileyici bir örnek Kanada'dan verilebilir. Edmonton şehrinde yaya trafiğini rahatlatmak için şehrin meydanlarında Mozart çalınmaktadır

¹⁰ Mehmet Kaygısız, **Müzik Tarihi: Başlangıcından Günümüze Müziğin Evrimi**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1999, s. 51-52.

¹¹ Uçan, a. g. e., s. 24-27.

¹² Fatma Odabaş, "Türk Toplumunda Müzik Ve Eğlence Anlayışı İle Din Duygusu Arasındaki İlişki", **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2001. s. 51.

ve sonuç olarak sokaklardaki şiddet ve uyuşturucu alışverişi de azalmıştır.¹³ Müzik, diğer toplumsal unsurlarla iç içe geçmiş olduğu ve toplumun tanımladığı sosyolojik bir olgudur.¹⁴ Aynı zamanda müzik, bir toplumun belleğidir. Müzik, geçmişte törenlerin, toplumsal olayların merkezinde yer almaktaydı. Bir toplumun destanları müzik yoluyla nesilden nesile taşınırdı.¹⁵

Müziğin kültürel işlevleri, bireysel-toplumsal kültürü ve kültürel özellikleri oluşturma, geliştirme, çeşitlendirme, zenginleştirme, koruma, paylaşma ve kuşaktan kuşağa aktarma, kültürler arası ilişkileri güçlendirmeyi kapsar. Müzik bir kültür ögesidir ve kültürün diğer üyeleriyle etkileşir.¹⁶ Müzik, hem toplumların kültürlerinin oluşup biçimlenmesinin en önemli öğelerinden biri hem de bu kültürel değerleri yeni kuşaklara aktarmanın vazgeçilmez aracıdır.¹⁷

Müzik, özü itibarıyla eğitsel bir nitelik taşımaktadır. Herkes müzikle ilişkisinin biçimine, yönüne, kapsamına ve derecesine göre ondan bir şey alır, bir şey edinir, bir şey kazanır. Müziğin eğitimsel işlevleri genel olarak eğitim boyutu, eğitim aracı, eğitim yöntemi ve eğitim alanı olarak dört türlüdür. Müziğin özündeki eğitsel nitelik, müziğin eğitsel amaçlara hizmet etmesi ve eğitsel gereksinimleri karşılamada veya gidermede işe yaraması onu çok eski çağlardan bu yana eğitimin bir boyutu haline getirmiştir. Müziğin eğitim aracı olma işlevi ise esas olarak, eğitim-öğretimde müziğin gücünden, etkisinden ve katkısından yararlanma; dersler, üniteler, konular işlenirken bunlar ve kişiler arasında bağlantı sağlama ve belirli sonuçlara ulaşmak için müziği kullanma ilkesine dayanmaktadır. Müziğin bir eğitim-öğretim aracı olarak kullanılması, tüm dünyada, giderek artan bir hızla yaygınlaşmaktadır. Müziğin eğitim yöntemi olma işlevi, eğitim-öğretimde bir dersi, bir üniteyi, bir konuyu

¹³ Alp Özeren, “Müzik Alanındaki Sivil Toplum Kuruluşlarının Toplumsal ve Küresel Şiddet Karşısında Üstlenebilecekleri Roller”, **III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, Çanakkale, 2006, s. 660.

¹⁴ Recep Cengiz, “Sosyolojik Bir Olgusu Olarak Müzik”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 4, S. 18, 2011, s. 376.

¹⁵ Ayla Arıcı, “Toplumun Müzik Yaşamını Etkilemede Yayın Kurumlarının Rolü”, **I. Müzik Kongresi Bildiriler**, Kültürü ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Ankara 14/18 Haziran 1988, s. 335.

¹⁶ Uçan, a. g. e., s. 28-30.

¹⁷ Arıcı, a. g. m., s. 335.

öğrenmek/öğretmek ya da işlemek için bilinçli olarak seçilen ve izlenen müziksel yol olarak kendini belli etmektedir. Müziğin eğitim alanı olma işlevi ise esas olarak, eğitim- öğretimde müziğin kendine özgü bir konu veya çalışma çevresi olma özelliğine dayanır.¹⁸

1.3. MÜZİĞİN İNSAN PSİKOLOJİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Ruhsal yaşamı inceleyen bir bilim dalı¹⁹ olması yönüyle psikoloji, ruhi olayları tetkik etmesinin yanı sıra bunların birtakım kanunlara göre cereyan edip etmediğini, aralarında ilişkiler bulunup bulunmadığını da incelemektedir. Ruhsal bir durum olan duygular da, insanda iç ya da dış etkiler (uyaranlar) sonucunda şuurlu bir katkı olmadan ortaya çıkan hoşşa giden veya gitmeyen yaşantılardan oluşur.²⁰ Duyguların ortaya çıkmasında etkili olan birçok uyaran vardır. İç ve dış uyaranların beyin sisteminde işlenmesi ile meydana gelen duygular, beyindeki limbik sistem ve diğer sinir merkezleri vasıtasıyla uygun bir adaptasyona getirilmektedir. Bir dış uyarıcı olan müziğin de duygu yönüyle meydana getirdiği etkilerin toplanıp organize olduğu ve değerlendirildiği yer beyindir. Müziksel uyaranlar, beyindeki limbik sistemin özelliklerini harekete geçirerek kişinin duygu ve davranışlarında değişiklikler meydana getirebilmektedir.²¹ Müzik, diğer bütün sanatlardan daha fazla ruhun derinliklerine inebildiği için duygular üzerindeki etkisi de daha fazladır. Goethe, müziğin ruh üzerinde sahip olduğu bu etkiyi, onun başka hiçbir yerde bulunmayan anlayış ve mantıkla elde edilemeyen “şeytani” bir özellik olduğunu söyler.²²

Müzik, insanın ruh halini etkiler. Çünkü müzik; zorlayıcı, ikna edici, telkin edici elemanlara sahiptir. İnsan ruhunun savunmasız olduğu kısımlara, gizli

¹⁸ Uçan, a. g. e., s. 30-32.

¹⁹ W. James, Akt: M. Doğan Karaçoşkun vd., **Din Psikolojisi El Kitabı**, Ankara, Ed. M. Doğan Karaçoşkun, Grafiker Yay., 2012, s. 19.

²⁰ Hüseyin Peker, **Din Psikolojisi**, İstanbul, Çamlıca Yayınları, 2003, s. 102.

²¹ Rahmi Oruç Güvenç, “Türklerde ve Dünyada Müzikle Ruhi Tedavinin Tarihçesi ve Günümüzdeki Durumu”, **İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1985, s. 40.

²² Odabaş, a. g. e., s. 84.

derinliklere nüfuz eder.²³ Müzik, insan ruhuna doğrudan tesir eden bir sanattır. İlk İslam filozofu Kindi (801?-866?)²⁴, müzik ve ruh arasındaki ilişkiyi ortaya koymuş ve bu ilişkiden tıp ilminde de yararlanmıştı. Müziğin insan ruhu ve bedeni üzerinde tesiri olduğunu ispatlamaya çalışan Kindi, *Kitâbü'l-Musavvitât* adlı eserinde seslerin kişide hangi duygu davranışlarını canlandırdığı ve onu hangilerinden uzaklaştırdığına değinmektedir. Kindi, musiki ve ruh arasındaki ilişki hakkında şunu söylemektedir: “Öyle tür musikiler vardır ki, insan bunları işittiğinde nefsi boşalır ve ölür, harpte kahramanlaşır, bazen sevinir bazen de üzülür.”²⁵

Şirazlı Ruzbahan Bağlı de, *Risâleti'l- Kuds* adlı eserinde ruh- musiki ilişkisine vurgu yapmış, ruhun diriliğini manevi musikiye (sema) borçlu olduğunu söylemiştir. Ona göre musiki, insanlık hâlinin (beşeriyet) sahip olabileceği tüm sıkıntılardan doğan düşüncenin sakinleşmesinde var olup, insan tabiatını heyecana getirir.²⁶ Musiki sanatının nefisler üzerinde muhtelif tesirleri olduğunu söyleyen İhvân-ı Safâ'ya göre ise musikinin tesirleri, sanatlarına konulmuş ‘el-Heyûlâ’daki sanatkârların sanatlarının tesirleri gibidir. Bu bakımdan musiki, nefisleri, güç olan işlere ve yorucu sanatlara doğru harekete geçiren nağmeler ve seslerden oluşmaktadır. Nefisleri, zor ve yorucu eylemler karşısında başarılı olmaları için azimle takviye ederek dinçleştirmektedir. İhvân-ı Safâ, musikinin harplerde ve cesurları övmeye kullanılan önemli bir araç olduğuna da vurgu yapmaktadır.²⁷

Müzik, bir dinleyicideki derin duyguları ortaya çıkarabilir. Araştırmalar göstermiştir ki, müziğin yapısında dinleyicilerin belirli duygusal ifadeleri anlamasına neden olan bazı özellikler vardır. Sloboda, müziğin yapısı ve duygusal tepki üzerine yaptığı araştırmasında, 83 müzik dinleyicisine, dinleme sırasında meydana çıkan fiziksel reaksiyonlarla ilgili bir anket uygulamıştır. Araştırmada deneklerden, benzer

²³ Güvenç, a. g. e., s. 36.

²⁴ Kindi'nin doğum ve ölüm tarihi hakkında net bir bilgi yoktur. Mustafa Abdurrâzık bazı gerekçeler göstererek Kindi'nin 866 tarihinde ölmüş olabileceğini belirtmiştir: Mahmut Kaya, **İslam Filozoflarında Felsefe Metinleri**, İstanbul, Klasik Yayınları, 2003.

²⁵ A.Hakkı Turabi, **Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi ve Mûsiki Risâlesi**, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2005, s. 19.

²⁶ Yalçın Çetinkaya, **İhvân-ı Safâ'da Müzik Düşüncesi**, İstanbul, İnsan Yayınları, 1995, s. 19

²⁷ Çetinkaya, a. e., s. 92-93.

çağrışım uyandıran müzikal pasajları belirtmeleri istenmiştir. Araştırmaya katılanların %80’inde fiziksel reaksiyonlardan titreme, gözyaşı, gülme ve boğazda yutkunma gözlemlenmiştir. Bu da göstermektedir ki, müzikal pasajların yapısal farklılıkları, dinleyicide farklı duygusal tepkilerin oluşmasına neden olabilmektedir.²⁸ Bunlar; huzur, sükun, neş’e, itaat, tahayyül, aşk, düşünce, cinsi arzu, dinamizm veya hüzn, melâl, huzursuzluk, hiddet, çılgınlık, isyan, avârelik vb. duygusal tepkilerdir.²⁹

Diğer bir çalışmada ise müziğin duygular üzerindeki etkisini inceleyen Zentner, Grandjean ve Scherer, katılımcılardan çalınan müziği dinlemelerini istemiş, daha sonra da müziğe verdikleri duygusal tepkileri tanımlamalarını söylemişlerdir. Araştırmacılar, genellikle bu tür çalışmalarda katılımcıların tamamının; ya sinirli, şaşırılmış, mutlu, korkmuş ve üzgün olan temel duygusal ifadeleri ya da sıkıcı, enerjik, uyarıcı, sakin ve tatminkar gibi ikincil duygusal ifadeleri hissettikleri sonucuna varmıştır.³⁰ Ruh ve tüketici davranışı üzerinde müziğin etkisini incelediği çalışmasında Bruner, müzikal uyarıcıdaki ifadelendirilmeyi algılayan duyuların dinleyicide duygusal reaksiyonlara dair çağrışımlarda bulunduğu sonucuna varmıştır.³¹ Müziğin tarzı, temposu, ritmi ve diğer unsurları ruhun ve dolayısıyla duygusal durumun ifadelendirilmesinde belirleyici olmaktadır.³² Öyle ki aynı anda birçok motif oluşturan müziğin tonlarının yapısı ve tasarımı bedenimizi ve çevremizi etkilerken değişen armonleri de duygularımıza egemen olmaktadır.³³

İnsanın heyecanını, duygularını ve tutkularını etkileyen müziğin, beyinde bir denge unsuru haline gelerek yaratıcılığı arttırdığı, kişinin daha mutlu hissetmesini

²⁸ John A. Sloboda, “Music Structure and Emotional Response: Some Empirical Findings”, **Psychology of Music**, Vol. 19, 1991.

²⁹ Selahattin İçli, “İnsanın Vakıf Dokusunun Geliştirilmesinde Müziğin İşlevi”, **I. Müzik Kongresi Bildiriler**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, 14/18 Haziran 1988, s. 221.

³⁰ Marcel Zentner, Didier Grandjean, Klaus R. Scherer, “Emotions Evoked by the Sound of Music: Characterization, Classification, and Measurement”, **Emotion**, Vol. 8, No: 4, 2008, s. 495.

³¹ G. C. Bruner, “Music, mood and marketing”, **Journal of Marketing**, Vol. 54, s. 100.

³² Daniel Västfjäll, “Emotion induction Through Music: A Review of the Musical Mood Induction Procedure”, **Musicae Scientiae**, Vol. 5, 2002, s. 175-176

³³ Don Campbell, **Mozart Etkisi**, Çev. Feryal Çubukçu, İstanbul, Kuraldışı Yayıncılık, 2002, s. 104.

sağladığı, ortamı canlandırdığı da çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur.³⁴ Müzik, ruhta; mutluluk, üzüntü, korku vb. duyguların yanı sıra stres, gurur, endişe, tatmin olma gibi negatif ve pozitif duyguları da ortaya çıkarmaktadır.³⁵ Müzik daha çok, rahatlatıcı etkisiyle stres gibi negatif duyguları bastıran bir yardımcı vazifesi görmektedir. Birçok çalışma ile müziğin çalışma ortamında, çalışanların ruhsal yorgunluğunu azalttığı, zevk ve neşe yarattığı ayrıca çalışanların birbiriyle konuşmalarını azaltarak işe odaklanmalarını sağladığı ortaya konmuştur.³⁶ Aynı zamanda müziğin; endişeyi, heyecanı, agresifliği, yanılğıyı, duyarsızlığı, beklenmedik fiziksel hareketleri ve uyku bozukluklarını önemli bir biçimde azalttığı belirlenmiştir. Müziğin ayrıca, ruh halini rahatlatan, melatonin³⁷ hormonunun seviyesini artıran birçok pozitif psikolojik etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur.³⁸ Yapılan birçok çalışmada, bunama hastası olan insanların, müzik dinleyerek hastalığın vermiş olduğu psikolojik rahatsızlığı, depresyon seviyesini aşağı çekebildiği görülmüştür.³⁹

Müziğin ruh üzerindeki etkisi, durum ve zamana göre değişiklik gösterebilir. Safiyüddün Urmevi'nin⁴⁰ naklettiğine göre, şafaktan önce söylenen makam rehavi, gerçek şafak attıktan sonra hüseyini, kuşluk vaktinde ırâk, gün batışında ısfahan gibi

³⁴ A. K. Kalinowska, Wojciech Kulak, "Effect Of Music On Human Body", **Fizjoterapia**, Vol. 18, No: 4, 2010, pp. 77-82; Teppo Särkämö v.d., "Music Listening Enhances Cognitive Recovery And Mood After Middle Cerebral Artery Stroke", **Brain**, Vol. 131, 2008, s. 866-876.

³⁵ Västfjäll, **a. g. m.**, s. 175-176.

³⁶ Bilkan, **a. g. e.**, s. 29.

³⁷ Melatonin hormonu beynimizin orta kısımlarında bulunan pineal bez tarafından salgılanan bir hormondur. Bu hormonun üretimi ve salınımı karanlık ile başlar, aydınlık ile sona erer. Hücrelerimizi yenileyici, bağışıklık sistemini düzenleyici, vücudumuzun biyolojik ritmini ayarlayıcı, anti-oksidan, yaşlanmayı geciktirici özellikleri olan melatonin hormonu gece salgılandığı için "karanlıklar hormonu" olarak da bilinir. Ergun Çetinkaya, "Melatonin hormonu nedir?", (Çevrimiçi) <http://www.brsnmcr.com/uykusuzluk-problemi-ve-melatonin>, 31.01.2014.

³⁸ Marie Cooke v.d., "A Randomized Controlled Trial Exploring the Effect of Music on Quality of Life and Depression in Older People with Dementia", **Journal of Health Psychology**, Vol. 15, 2010, s. 766.

³⁹ S. Ashida, "The effect of reminiscence music therapy sessions on changes in depressive symptoms in elderly persons with dementia", **Journal of Music Therapy**, Vol. 166, 2006, s. 2182-2188; A. Myskja, P. G. Nord, "The Day The Music Died: A Pilot Study On Music And Depression In A Nursing Home", **Nordic Journal of Music Therapy**, Vol. 17, 2008, s. 30-41.

⁴⁰ Detaylı bilgi için bkz. Mehmet Nuri Uygun, **Safiyüddin Abdülmü'min Urmevi ve Kitâbü'l Edvârı**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 1999.

makamların zamana göre insan üzerindeki etkileri sıralanmaktadır.⁴¹ Müziğin zaman dilimlerine göre etkisinin değişmesi ile ilgili Hasan Şuuri'nin *Ta'dil-i Emzice* adlı eserinde de önemli bilgilere yer verilmektedir.⁴²

Müzik bireye; algısal, duygusal, bilişsel, davranışsal ve sosyal elementlerden oluşan çok boyutlu, güçlü bir deneyim yaşatmaktadır. Müziğin bu gücü, onun birçok düzeyde, eş zamanlı hareketleri ile ilişkilendirilebilir. Müzik yaşamımızdaki çoğu fonksiyonları düzenleyebilmektedir. Bunların bazıları, kendi düzenlemelerimiz olarak sınıflandırılabilir. Duygusal durumumuzu iyileştirmek, vücut koordinasyonumuzu sağlamak, motivasyonumuzu artırmak, rahatlamak vb. için müziğin gücünden yararlanabiliriz.⁴³ Müziğin yaşlı bireyler üzerindeki etkisi de yadsınamaz bir gerçektir. Yapılan birçok çalışmada⁴⁴, müzik dinlemenin yaşlı bireylerin psikolojik olarak iyi olmalarına katkı sağladığı, hayata tutunmalarında cesaretlendirici bir aktivite olduğu, kendine saygı, kendini yeterli hissetme, muhtaç olmama, yalnızlık ve dışlanmışlık hislerinden kaçınma direncini artırdığı görülmüştür. Son yıllardaki araştırma raporlarına göre, insanlar TV izleme, film izleme ya da kitap okumaktan daha çok müzik dinlemeye zaman ayırmaktadır.⁴⁵ Bu da müziğin insan hayatında yer alan en önemli aktivitelerden biri olduğunu göstermektedir.

Müziğin insan psikolojisi üzerindeki olumlu etkilerinin yanı sıra birçok olumsuz etkisi de bulunmaktadır. Özellikle hızlı ritimli ve şiddetli müziğin bireyler üzerindeki negatif etkisi yadsınamaz. Roberts ve Henriksen, şiddetli müziğin ilk ve ortaokul öğrencileri üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmalarında, bu tür

⁴¹Ruhi Kalender, "Türk Musikisinde Kullanılan Makamların Tesirleri", s. 365, (Çevrimiçi) <http://www.dergiler.ankara.edu.tr>, 10.02.2014.

⁴²Bkz. Ahmet Şahin Ak, *Avrupa ve Türk İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi*, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2013.

⁴³Ann Gold, Ajay Clare, "An Exploration Of Music Listening In Chronic Pain", **Psychology of Music**, Vol. 41, No: 545, 2013,

⁴⁴Annabel Cohen v.d., "The Importance of Music to Seniors", **Psychomusicology**, Vol. 18, 2002, s. 89-102; Petri Laukka, "Uses of Music and Psychological Well-Being Among the Elderly", **Journal of Happiness Studies**, Vol. 8, 2007, s. 215-241; Terrence Hays, Victor Minichiello, "The meaning of music in the lives of older people: a qualitative study", **Psychology of Music**, Vol. 33, No: 4, 2005, s. 437-451.

⁴⁵Peter J. Rentfrow, Samuel D. Gosling, "The Do Re Mi's of Everyday Life: The Structure and Personality Correlates of Music Preferences", **Journal of Personality and Social Psychology**, Vol. 84, No: 6, s. 1239.

müziklerin genç dinleyicilerin düşünme ve davranış şekillerini etkileyebileceğini ortaya koymuşlardır. Bunun yanı sıra şiddetli müziklerin, ırkçılık, intihar, satanizm ve kötüye yönelme gibi olumsuzlukları vurgulayan bir yönü olduğunu tespit etmişlerdir.⁴⁶ Miranda ve Claes ise ergenlikte müzik dinlemenin depresyonu düzeltip düzeltmediğini ve müzik tercihleri ile ergenlik dönemindeki kızların bunalım seviyeleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda, metal müzik dinlemenin kızlarda daha yüksek bunalım düzeyine sebep olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca metal müzik dinleyen kızların diğer kızlara göre daha depresyon eğilimli bir yapıda olduğu görülmüştür.⁴⁷

1.4. MÜZİĞİN KULLANIM ALANLARI

1.4.1. Tedavi Aracı Olarak Müzik

Müziğin insanlar üzerindeki pozitif etkisinin bilinmesi, ona verilen önemin her dönemde canlı kalmasını sağlamıştır. Müzikle tedavi yöntemi⁴⁸, eski uygarlıklardan günümüze kadar birçok rahatsızlığın giderilmesinde sürekli olarak kullanılmıştır. Bu anlamda müzik, doğumundan ölümüne kadar hayatın her aşamasında müzikle iç içe olan insanoğlu tarafından gerek ruhsal gerekse bedensel amaçları doğrultusunda bir araç olarak görülmüştür.⁴⁹

Eski Yunan’da her türlü erdemın esasý sayılan müzik, ruhun arınması ve eğitiminde önemli bir rol oynamasının yanı sıra, sıkıntılara karşı bir avuntu ve hastalıklardan kurtulmada en önemli unsurdu. Bu dönemde öncülüğünü Pitagoras’ın

⁴⁶ Donald F. Roberts, Lisa Henriksen, “Music Listening vs. Television Viewing Among Older Adolescents”, **Presented at the annual meetings of the International Communication Association**, Dublin; Ireland, 1990, s. 1-34.

⁴⁷ Dave Miranda, Michel Claes, “Music Listening, Coping, Peer Affiliation And Depression In Adolescence”, **Psychology of Music**, Vol. 37, No: 2, 2009, s. 215-233.

⁴⁸ Müzikle tedavi yöntemleri, müzikle tedavinin tarihsel gelişimi, nasıl yapıldığı ve uygulama safhalarına ilişkin inceleme ve araştırmalar için bkz. Ahmet Şahin Ak, **Avrupa ve Türk-İslam Medeniyeti’nde Müzikle Tedavi Tarihi**; Adnan Çoban, **Müzik Terapi, Ruh Sağlığı İçin Müzikle Tedavi**; Banu Doğan, **Avrupa’da Müzikle Tedavi**.

⁴⁹ Haşmet Altınölçek, “Bir İletişim Aracı Olarak Müzik ve Müzikle Tedavi Yöntemleri”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1998, s. 38; Akt. Fahri Sezer, “Müzikle Terapinin Sınav Kaygısı, Öfke ve Psikolojik Belirtiler Üzerindeki Etkisi”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2009, s. 2.

yaptığı müzikle tedavi işlemi, aynı şekilde Hipokrat, Eflatun, Aristo, Galen ve bunların öğrencileri tarafından uygulanmıştır. Özellikle müzisyenlik ve hekimliğin çoğunlukla aynı şahısta toplandığı Eski Yunan'da, sadece dirilerin değil, ölülerin de müziğin tesiri altında kaldığına inanılmıştır. Eski Roma'da sara, konuşamama, histeri nevrozu gibi hastalıkların yanı sıra böcek sokmaları, kanamalar, mikrobik hastalıklar ve ağrılar için de müziğin tedavi amaçlı kullanıldığı belirtilmektedir.⁵⁰ Hipokrat (M.Ö. 480-337), ruh hastalıklarının diğer hastalıklar gibi birer tabii sebepten ileri geldiğini söyleyerek ruh hastalıklarına göre tapınaklarda musiki parçaları dinletmiştir.⁵¹

İslam medeniyeti tarihinde özellikle tasavvuf ekolü mensupları (sufiler) müzikle uğraşmış, müziği kullanmış ve müziğin insanın psikolojisi üzerinde etkisinin olduğunu savunmuşlardır. Sufiler, akli ve asabi hastalıkların müzik ile tedavi edildiğinden bahsetmişlerdir.⁵² Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde kurulan hastanelerde, müzik akıl hastalıklarının tedavi edilmesi amacıyla kullanılmıştır. Nureddin Hastanesi, Fatih Darüşşifâsı, Edirne Darüşşifâsı ve Gevher Nesibe Şifahânesi müziğin tedavi amacıyla kullanıldığı hastanelerdi.⁵³ Müslüman Türk bilginlerinden Ebu Bekir Râzi (834-932), melankoliklerin tedavisi üzerine yazdığı bir eserinde, melankolik hastalara özellikle güzel sesle okunan şarkılar dinletilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁵⁴ El-Beyhâki, Ahbar el-Hukemâ adlı eserinde, el-Kindi'nin ölüm yatağında olan bir gence musiki dinletilmesini tavsiye ettiğini ve bu sayede özel melodiler ile hasta gencin kısa sürede nasıl eski haline döndüğünü anlatır.⁵⁵

1990'lu yıllardan sonra, müzikle tedaviye ilişkin yapılan yoğun deneysel araştırmalar neticesinde, müzikle tedavinin, insanların fizyolojik ve psikolojik

⁵⁰ Ahmet Hakkı Turabi, **Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi ve Musiki Risâlesi**, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2005, s. 17.

⁵¹ Ayhan Songar, **Psikiyatri**, İstanbul, Geçit Kitabevi, 1977, s. 3.

⁵² Çoban, **a. g. e.**, s. 38.

⁵³ Ratip Kazancıgil, **Edirne Sultan II. Beyazid Külliyesi**, Edirne, 1994, Akt. Fahri Sezer, **a. g. e.**, s. 18.

⁵⁴ Rahmi Oruç Güvenç, **Reseptif Müzik Terapi**, (Çevrimiçi) <http://tumata.com>, 23.04.2013.

⁵⁵ Çetinkaya, **a. g. e.**, s. 67.

rahatsızlıklarının giderilmesinde tek başına önemli bir rol oynadığı ispatlanmıştır.⁵⁶ Bu deneysel araştırmalardan biri de evden dışarı çıkmak istemeyen, sosyal ortamlardan uzak duran, depresyon ve kaygı düzeyleri yüksek olan Parkinson hastaları üzerinde yapılmış ve buna göre, hastaların, müziksel aktiviteler sayesinde günlük yaşamlarında, fiziksel aktivitelerinde, psikolojik olarak olumlu gelişmelerin olduğu tespit edilmiştir.⁵⁷

Müziğin insan organizmasını etkileyen çok açık ve belirli bir psikofizyolojisi vardır. Müzik, sağlıklı insanların ruhlarına olduğu gibi bunalımlı ve problemlı ruhlara da hitap eden ve ruhsal sıkıntılara hatta bazı fiziksel bozukluklara karşı da kullanılan bir tedavi yöntemi değerini almıştır.⁵⁸ Müzikle tedavi yöntemi, bazı hastane ve okullarda da kullanılmakta, hatta uyuşturucu bağımlılığı, kanser, yüksek tansiyon, astım, şizofreni, alzheimer, otizm, beyin felci, migren ve ülser gibi hastalıkların tedavisinde de bu yöntemin kullanımı yaygınlaşmaktadır.⁵⁹

Müziğin madde bağımlılığı üzerindeki etkisini inceleyen Silverman, müzikle tedavinin madde bağımlısı hastalar üzerinde olumlu bir etkisinin olduğunu tespit etmiştir.⁶⁰ ABD'deki Drexel Üniversitesi'nden Joke Bradt ve ekibi, müzikle tedavinin ya da müziğin kanser hastalarına etkilerinin gözlemlendiği, 1981'den 2011 yılına kadar süren ve 2 bin kadar hastayı kapsayan araştırma sonuçlarını incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, müzikle tedavi, kanser hastalarının daha az kaygı bozukluğuna yakalanmalarını, daha az ağrı hissetmelerini sağlamaktadır. Ayrıca kalp ve solunum ritmi ile tansiyon sorunlarını da olumlu etkilediği belirlenmiştir.⁶¹

⁵⁶ Sezer, a. g. e., s. 3

⁵⁷ Alicia Ann Clair, "A Feasibility Study of the Effects of Music and Movement on Physical Function, Quality of Life, Depression, and Anxiety in Patients With Parkinson Disease", **Music and Medicine**, Vol. 4, No:49, 2012, s. 49-55.

⁵⁸ Bekir Grebene, **Müzikle Tedavi**, Ankara, Güven Kitabevi Yayınları, 1978, s. VII.

⁵⁹ J.F. Balch, P.A. Balch, "Second Edition Prescription for Nutritional Healing", **Avery Publishing Group**, New York, 1997, Akt. Yeşim Alkaya Yener, "Müziğin Çocuklar ve Yaşlılar Üzerindeki Etkiler", **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 29, Ocak 2011/I, s. 121.

⁶⁰ M. J. Silverman, "Music Therapy and Clients Who Are Chemically Dependent: A Review of Literature and Pilot Study", **The Arts In Psychotherapy**, Vol. 30, 2003, s. 273-281.

⁶¹ Joke Bradt v.d., "Music Interventions For Improving Psychological And Physical Outcomes In Cancer Patients", **The Cochrane Library**, 2011.

Müzik, sosyal entegrasyonu sağlamada da kullanılabilir. Müzikle terapi, bilişsel, psikolojik ve fiziksel anlamda problemi olan bireylerin başarılı bir şekilde yararlanmaları için önerilmektedir. Böylelikle bu rahatsızlıklara sahip bireyler yaşadıkları çevreye daha iyi adapte olabilmektedir. Çünkü bilişsel ve fiziksel becerilerdeki gelişimler, insan yaşamının diğer alanlarını da büyük ölçüde etkilemektedir. Müzik, bu duygu ve davranışların oluşmasında insanları cesaretlendirici güce sahiptir.⁶²

1.4.2. Reklam ve Pazarlama Aracı Olarak Müzik

Doğası gereği harekete geçirici, duyguları uyaran, düşünceleri harekete geçiren, olay ve olguların hatırlanmasını kolaylaştıran bir unsur olarak müzik, reklam ve pazarlama etkinliklerinde önemli bir faktör olarak kullanılmaktadır. Reklamalarda müzik kullanımı, reklamın tüketici ile duygusal bağlantıya geçmesini sağlayarak verilmek istenen mesajı güçlendirmektedir. Müzik, mesajın tüketici tarafından fark edilebilmesini kolaylaştırmaktadır.⁶³ Reklamcılar, özellikle, sözcüklerle anlatımı fazla uzun süren ya da inandırıcı olmayan mesajları vermek için müziği kullanmaktadır.⁶⁴

Reklamcılıkta müzik kullanımı, bir duygusal mesaj kullanımı olarak, özel mesaj seçimlerinden biri kabul edilir. Bu anlamda konuyla ilgili pek çok araştırma, reklam mesajlarının hatırlanılabilirlik, bilinirlik ve dikkat çekiciliğe olan etkisi çerçevesinde ele alınır.⁶⁵ Bunun yanı sıra, reklam ve pazarlamanın müzikle olan ilişkisini araştırmacılar daha çok davranış, biliş ve tercihler anlamında tartışmaktadır. Bir müzik yapıtını oluşturan ses, armoni, melodi ve ritim gibi unsurların bir araya getirilmesi, bilişsel ve davranışsal süreçte tüketicinin sürece katılımı noktasında

⁶² A. K. Kalinowska, Wojciech Kulak, "Effect Of Music On Human Body", **Fizjoterapia**, Vol. 18, No: 4, 2010, s. 79.

⁶³ Uğur Batı, "Hedef Kitle Davranışını Etkileyen Bir Unsur Olarak Reklamalarda Müzik Kullanımı Konusundaki Yazının İncelenmesi", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, C. 7, S. 2, 2010, s. 781.

⁶⁴ Nicholas Cook, **Müziğin ABC'si**, İstanbul, Çev. Turan Doğan, Kabalcı Yayınları, 1999, s. 15.

⁶⁵ D. S. Dunbar, "Music and Advertising", **International Journal of Advertising**, Vol. 9, No: 3, 1990, s. 197-203; W. T. Wallece, "Jingles in Advertisements: Can They Improve Recall?", **Advances in Consumer Research**, Vol. 18, 1991, s. 239-242.

oldukça etkili olmaktadır. Bu bakımdan müzik, bir ürünün ya da reklamın sadece görüntüsünü hatırlatmaz, o aynı zamanda bireyin ruh halini, duygularını ve davranışlarını da hatırlatır.⁶⁶

Reklam müzikleri tüketiciyi çok erken yaşlarda etkisi altına almaktadır. Çocuklar televizyon izlemeye başlar başlamaz televizyon reklamlarından etkilenmeye başlamaktadır.⁶⁷ Lyle ve Hofman'ın yaptıkları araştırma sırasında görüştükleri annelerin %75'i çocuklarının 3 yaşından itibaren reklam müziğini söylemeye başladığını, %91'inin ise reklamlarda gördükleri oyuncakları istediklerini belirtmiştir.⁶⁸

Yapılan araştırmalar müziğin etkili kullanımının tüketicinin duygularını değiştirmenin bir yolu olduğunu göstermektedir. Hui, Dube ve Chebat'a göre müzik tüketicilerin mağazaya olumlu yaklaşımını sağlayabilmektedir.⁶⁹ Müziğin duygularla ve tatmin olmayla bu kadar kolay ve kuvvetli ilişkisi onu pazarlamacılar için kritik bir araç yapmaktadır. Araştırmalar müziğin; mağaza imajını güçlendirdiğini, çalışanların mutlu olmasını sağladığını ve müşterilerin satın alma olasılığını arttırdığını ortaya koymaktadır.⁷⁰

Yalch ve Spangenberg, müziğin satış birimiyle uyumlu olduğunda ve insanların hoşuna gittiğinde müşterilerin mağazada daha uzun süre kaldıklarını öne sürmektedir.⁷¹ Mağazalarda çalan müziğin kasada kuyrukta bekleyen müşterileri sakinleştirdiği ve alışveriş sırasında gizliliği korumak isteyen müşterilere yardımcı olduğu da bilinmektedir. Satış biriminde çalan müziğin müşterilerin ruh halini, ürün

⁶⁶ M. I. Alpert v.d., "Purchase Ocasion Influence on the Role of Music in Advertising", **Journal of Business Research**, Vol. 58 No: 3, 2005, s. 370.

⁶⁷ Özulu, a. g. e., s. 70-71.

⁶⁸ Stephen Levin v.d., "Preschoolers' Awareness of Television Advertising", **Child Development**, Vol. 53, No: 4, 1982, s. 933-937.

⁶⁹ Michael Hui, Laurette Dube, Jean-Charles Chebat, "The Impact of Music on Consumer's Reactions to Waiting for Service", **Journal of Retailing**, Vol. LXXIII, No: 1, 1997, s. 87-104.

⁷⁰ Ronald E. Milliman, "Using Background Music to Affect the Behavior of Supermarket Shoppers", **Journal of Marketing**, Vol. 46, Summer 1982, s. 87.

⁷¹ Richard F. Yalch, Spangenberg Eric, "Effevts of Store Music on Shopping Behavior", **Journal of Service Marketing**, Vol. 4, No: 1, 1990, s. 31.

seçimini, satıcılarla olan ilişkilerini ve nihayetinde satın alma kararlarını etkilediği bilinmektedir.⁷²

Sonuç olarak araştırmalar, kullanım amacı ne olursa olsun gerek marka tanınırlığı, gerek reklama karşı olumlu tutum, gerek markaya karşı olumlu tutum, gerek marka hatırlanırılığı, gerekse satış etkisi bakımından reklamlarda ve pazarlama aracı olarak müzik kullanımının negatif bir etkiden çok pozitif etkiyi tanımladığını göstermektedir.⁷³

1.4.3. Siyasal İletişimde Müzik

Müziğin bir diğer kullanım şekli “taşıma”dır. Müzik melodisi, sözcüklerin anlaşılmasında taşıyıcı bir araç olarak görev yapar. Duygu yaşamımızın merkezindedir. İletişim, isimlerin ve sözcüklerin çok ötesinde hislerimize, davranışlarımıza ve kişilere anlam katar. Bu bakımdan müzik kullanımı, iletişimin içine duyguları da katar.⁷⁴

Siyasal iletişim çalışmalarında en önemli amaç, seçmeni etkilemek ve seçmenin oy vermesini sağlayabilmektir. Seçim dönemlerindeki siyasal iletişim çalışmalarında siyasal partiler, seçmeni etkilemek için birçok farklı araç ve teknik kullanmaktadır. Bunlardan biri de seçim şarkılarıdır. Meydanlarda, televizyonda, radyoda duyduğumuz seçim şarkıları siyasal partilerce kullanılan iletişim şekillerinden biridir.⁷⁵ Siyasi partilerce kullanılan müzikler aynı zamanda propaganda amaçlı kullanılmaktadır. Bu bakımdan müzik yapıtları, ideolojilerin benimsetilmesinde önemli rol oynamaktadır. Çünkü müzik yapıtları, fikirleri de iletmektedir.⁷⁶ Bu nedenle müzik bir ideoloji aracı olarak benzersiz bir güce sahiptir.

⁷² Bengi Baraz Çınar, “Satış Birimlerinde Seçilen Müziğin Etkileri: Eskişehir’de Bir Araştırma”, **Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi**, C. 3, S. 1, 2011, s. 5.

⁷³ Batı, **a. g. m.**, s. 803.

⁷⁴ C. Hakan Çuhadar, “Müziksel Zekâ”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi**, Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi, 26-28 Nisan 2006, s. 494.

⁷⁵ N. İ. Tanyıldızı, “Siyasal İletişimde Müzik Kullanımı: 2011 Genel Seçim Şarkılarının Seçmene Etkisi”, **Selçuk İletişim Dergisi**, C. 7, S. 2, 2012, s. 97.

⁷⁶ S. Finkelstein, **Müzik Neyi Anlatır**, İstanbul, Kaynak Yayınları, Çev. M. Halim Spatar, 1996, s. 10.

Kişinin kendini bu güçten koruyabilmesi ya da tam tersine ondan haz alması için müziğin işleyişini ve çekiciliğini anlaması gerekmektedir.⁷⁷

Seçim dönemlerinde siyasal partiler tarafından kullanılan kampanya şarkıları aynı zamanda seçmenlerin kendi temsilcilerini belirlemeye etkide bulunabilmesi açısından önemli bir konudur. Tanyıldızı'nın *2011 Genel Seçim Şarkılarının Seçmene Etkisi*' ni incelediği çalışmasında, müziğin en beğenilen siyasal iletişim çalışmaları içinde dördüncü sırada geldiği tespit edilmiştir. Özellikle seçmenin okumaya yönelik çalışmalardan çok dinlemeye ve göze hitap eden siyasal iletişim çalışmalarını tercih ettiği görülmüştür. Seçim şarkılarının seçmenin siyasi parti ve mesajları hatırlamasını sağlayarak, seçmeni harekete geçirici ve seçmenin siyasal katılımını arttırıcı etkilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁷⁸

Dünyanın çoğu yerinde, seçimlerde kullanılan müzik, siyasi katılımı önemli bir unsur olmuştur. İngiltere'de yapılan bir araştırmada, siyaset ve popüler kültür arasındaki ilişki Rock The Vote grubu üzerinden incelenmiştir. Çalışmada, genç nüfusa hitap eden bu tarz müziklerin kampanya döneminde kullanılmasının önemine dikkat çekilmiştir. Siyasal kampanya dönemlerinde genç nüfusu oy verme davranışına yönlendirmede müziğin etkili olduğu ifade edilmiştir.⁷⁹ Bir Afrika ülkesi olan Malawi'de yapılan bir araştırmada dansın ve siyasi şarkıların siyaset ve rejim üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Siyasal kampanyalarda şarkıların kullanımının adayın başarısını önemli ölçüde etkilediğinden bahsedilmiştir.⁸⁰

2008'de ABD'de yapılan bir araştırmada da Barack Obama'nın Başkanlık seçimlerini kazanmasında uygulanan siyasal kampanya ele alınmıştır. Bu araştırmada, karizmatik söylemin ve karizmatik teoride mesajın etkisini arttırmak için görsel sembollerin önemine vurgu yapılmakta ve kampanya müziği de aday

⁷⁷ Cook, a. g. e., s. 180.

⁷⁸ Tanyıldızı, a. g. m., s. 100-108.

⁷⁹ M. Cloonan, J. Street, "Rock the Vote: Popular Cultur and Politics", **Politics**, Vol. 18, No: 1, 1998, s. 33-38.

⁸⁰ C. W. Chirwa, "Dancing Towards Dictatorship: Political Songs and Popular Culture in Malawi", **Nordic Journal of African Studies**, Vol. 10, No: 1, 2001, s. 1.

destekleyenleri cezp eden, heyecan ve duygu düzeyini arttırıcı sembollerden biri olarak görülmektedir.⁸¹

1.4.4. Dinî Ritüellerde Müzik

Müzik, kolay icra edilebilen ve ulaşılabilen, yaygın ve kolay etkileme gücü ile dinlerin kendilerini ifade etmek ve toplumsal bir karakter kazanmak üzere müracaat edilebilen sanat türlerinin başında gelmektedir. Müzik, özellikle ritüeller bağlamında oynadığı dramtizasyon, duygusal yoğunlaşmayı sağlama gibi nitelikleri ile dinî hayatın önemli bir parçasıdır.⁸² Tüm dinler, belirli formlarda da olsa, mutlaka müziği bünyesinde barındırır. Hatta çoğu din için müzik merkezi bir öneme sahiptir.⁸³ İlkel dinler içerisinde de çoğu kez ritüellerde müzik kullanılmaktaydı. Öyle ki, ilkel insanlar için dans etme, kurban kesmekten çok daha önemli bir ritüeldi. İnsanlar, müzikle yapılan ritüellerin, tanrıların var olduklarına, insanlara hükmettiklerine, hastalığa ve yanardağlara karşı kendilerini koruduklarına ve savaşları kazanmalarında yardımcı olduğuna inanırlar.⁸⁴

Müzik, özellikle dinî pratikler bağlamında önemli roller oynamakta, uyarıcı ve etkileyici, duygusal olarak birleştiren ve bağlayan, derinleşmeye imkan tanıyan karakteri ile çoğu dinde ritüeller bağlamında etkin bir biçimde kendini hissettirmektedir.⁸⁵ Duygusal yaşamı diğer sanat türlerinden daha yoğun biçimde etkileme özelliği, müziğin, ritüellerdeki uzun soluklu varoluşunun zeminini hazırlamaktadır.⁸⁶ Müziği dinî ritüel bağlamında kullanan dinlerden biri Yahudilik'tir. Yahudi dinî ritüellerinde kullanılan müziğin aslı daha çok Mabed müziğine ve Hz. Davud'un güçlü müzik geleneğine dayanır. Fakat Mabed uzun

⁸¹ C. Michele Bligh, J. C. Kohles, "The Enduring Allure of Charisma:How Barack Obama Won The Historic 2008 Presidential Election", **The Leadership Quarterly**, Vol. 20, 2009, s. 483-492.

⁸² İlkay Şahin, "Dini Hayatın Ritmi: Ritüel ve Müzik", **AÜİFD**, C. XLIX, S. II, 2008, s. 272.

⁸³ Candace S. Alcorta, Richard Sosis, "Ritual, Emotion and Sacred Symbols The Evolution of Religion as an Adaptive Complex", **Human Nature**, Vol. 16, No: 4, 2005, s. 345.

⁸⁴ K. R. Scherer, J. S. Oshinsky, "Cue Utilization In Emotion Attribution From Auditory Stimuli", **Motivation and Emotion**, Vol. 1, No: 4, s. 337.

⁸⁵ Şahin, **a. g. m.**, s. 272.

⁸⁶ George W. Andrews, "Music as an Expression of Religious Feeling", **The Musical Quarterly**, Vol. 2, No: 3, 1916, s. 331.

ömürlü olmamış ve Yahudi müziğinin sürekliliği sinagoglarda sağlanmıştır. İlk dönemlerden beri sinagog müziği, Mezmurlar'ın okunması, Kitab-ı Mukaddes metinlerinin tilaveti ve duaların okunmasını ihtiva etmektedir.⁸⁷

Eski Yunan müziğinde ise semâvi bir uyumun ifadeleri vardır. İlk dönemlerde oluşturulan bu müzik, Hristiyan müziğinin eğitiminde ve söz konusu inancın ifadelendirilmesi için dinî törenlere eşlik etmede kullanılmıştır. Daha sonraki süreçte Papa Gregorius tarafından ibadette kullanılmak üzere besteler yapılmıştır.⁸⁸ Ortaçağ Avrupa'sında Hristiyan Katolik Kilisesi'nin ilk papazları, kilise içine müziğin girmesini yasaklarlar. Çünkü ilkçağa ait müzik, putperestliği ve dünyasal zevkleri çağrıştırmaktadır. Onlara göre kilisede en kutsal çalgı, insanın kendi sesi olmalıdır. Müzik, tek sesli, kutsal, Tanrı'ya adanmış, duaları kolay ezberletmeye yarayan, âyinlere tılsımlı bir ortam katan araç durumundadır.⁸⁹

Rönesans döneminde Bach, Palestrina ve diğerleri tarafından yine dinî içerikli kilise müziği bestelenmiş ve dinî ritüellerde kullanılmıştır. Dinî ritüellerde kullanılan bu müzikler, âyin esnasında yapılan işlerin düzenini ve tören sırasında katılımcılarda meydana gelen duyguları ortaya çıkarmada oldukça etkili olmaktadır. Bugün muhafazakar Protestanların toplantılarında, 1500 kişilik bir kilise korosu tarafından, acıklı ilahiler söylenmektedir. Bu ilahilerin, katılımcılar üzerinde olumlu psikolojik etkiler yaptığı, grup üyelerinin kiliseye bağlılıklarını artırdığı ve yeni kilise üyelerini de etkilediği bilinmektedir. Ayin esnasında kullanılan müziğin, bireyin duyguları üzerinde yaptığı etkiye ilişkin yapılan araştırmalarda; müziğin, âyinlere katılanları çok rahatlatmış ve onlar üzerinde güçlü bir psikolojik etki meydana getirdiği tespit edilmiştir.⁹⁰

İslam'da müziğin dinî ritüeller bağlamında kullanımına geçmeden önce onun helal veya haram oluşuna dair tartışmalara kısaca değinmemiz gerekmektedir. Kur'an-ı Kerim ve hadislerde müziğin helal veya haram oluşuna dair açık bir ifade

⁸⁷ Adem Özen, **Yahudilikte İbadet**, İstanbul, Ayışığı Kitapları, 2001, s. 31.

⁸⁸ Scherer, Oshinsky, **a. g. m.**, s. 340.

⁸⁹ Evin İlyasoğlu, **Zaman İçinde Müzik**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 9. Bsk., Nisan 2009, s. 21.

⁹⁰ Scherer, Oshinsky, **a. g. m.**, s. 341.

bulunmamaktadır. Müziğin aleyhinde olanlar onun haram olduğunu, lehinde olanlar ise helal olduğunu ispatlamak için nasları kendi görüşlerine göre te'vil etmişlerdir. Müziğin helal veya haram oluşu noktasında fıkıh ve hadis alimlerinin görüşleri ile mutasavvıfların görüşleri arasındaki ihtilaflar daha köklü ve güçlüdür. Bu ihtilaf, müziğin helal mı veya haram mı meselesinin ötesinde, onun insanı Allah'a yaklaştıran bir ibadet ve taat (dinî bir ayin) kabul edilip edilmemesi meselesidir. Genel olarak bu tartışmada, mutasavvıfların müziği kabul ve müdafaa ettiklerini, fakih ve muhaddislerin reddettiklerini, Gazzali gibi fıkıhla da meşgul olan mutasavvıfların ise tasavvufun görüşünü benimsediklerini söyleyebiliriz.⁹¹

İslam dininde müzik, insanın doğumu ile birlikte kullanılmaya başlanır. Yeni doğan kişinin ismi ile ezan ve kamet kulağına okunur. Kişinin dünya hayatının sonunda ise salâ, dua, mevlid ve Kur'an okunur. Dinî ritüeller bağlamında İslam dininde müzik, ağırlıklı olarak tekkelerde tasavvuf müziği olarak icra edilir. Yine cami müziği de önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda Kur'an-ı Kerim, ezan, kamet, salâ, temcid, münacat, tesbih, tekbir, telbiye, istiğfar, mevlid, zikir, ilahi, mi'râciyye, Muhammediye, Cuma namazı ve hutbe hem camide hem de tekkede icra edilmektedir. Tekke musikisi formlarından en gelişmiş olanı "Mevlevî Âyinleri"dir. Dinî ritüel olarak önemli bir yere sahip olan Semâ Töreni, Mevlevî Tarikatı'nın icra ettiği bir zikir törenidir. Mutlaka müzik eşliğinde yapılan semâ, dinî ve tasavvufî bir coşkunluk vesilesiyle icra edilmektedir. Mevlevilik'te şiir, musiki, raks ve diğer güzel sanatlar insanı kötülüklerden uzaklaştırıp, ilahi amaca yaklaştıracak araçlar olarak görülmüştür.⁹² Müziğin duyguların ifadesi için meşru bir ortam oluşturması, duygusal bir coşku yaratması özelliği ritüellere katılımı teşvik eden temel niteliklerdendir.⁹³

1.4.5. Kültürel Aktarım Aracı Olarak Müzik

⁹¹ Süleyman Uludağ, **İslam Açısından Musiki ve Sema**, İstanbul, İrfan Yayınevi, 1976, s. 37-211.

⁹² Ahmet Şahin Ak, **Türk Din Mûsikisi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2009, s. 163.

⁹³ Alcorta, Sosis, **a. g. m.**, s. 340.

Kültür, ya da uygarlık, bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun öğrendiği (kazandığı) bilgi, sanat, gelenek-görenek vb. yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür.⁹⁴ Bir kültür ürünü olan müzik de, içinde filizlendiği toplumun tüm kültür öğelerini taşır ve bunları sürekli biçimde geleceğe iletir. Bu şekilde müzik, geçmişle gelecek arasında bağ kurar ve kuşakları birbirine bağlar.⁹⁵

Müzik, bir yandan duyguların, düşüncelerin ve özlemlerin başkalarına aktarılmasının, diğer taraftan da insanların ortak duyular, beğeniler, tutumlar, değerler ve alışkanlıklar etrafında birleşmelerinin ve bunları paylaşımlarının önemli bir yolu ve aracıdır. Bu yönüyle müzik, hem toplumların kültürlerinin oluşup biçimlenmesinin en önemli öğelerinden biri, hem de bu kültürel değerleri yeni kuşaklara aktarmanın vazgeçilmez bir aracı konumundadır. Bu bakımdan, müziksiz bir toplum olamayacağı gibi, bir kültürün temel değerlerini ve ideallerini yansıtmayan bir müzik de düşünülemez.⁹⁶

Müzik bir kültür ürünüdür ve kültürün en canlı göstergesidir. Bir kültür unsuru olarak müzik; şiir, edebiyat, tarih, coğrafya, gelenek-görenek unsurlarını ve göçler, doğal felâketler, savaşlar, kahramanlık olayları gibi, toplumsal hafızadan zor silinen olayları bünyesinde taşır.⁹⁷ Sözlü kültür olarak kullanıldığında ise müzik, toplumların kültürlerini sadece dili kullanarak, hiçbir yazılı kaynaktan yararlanmaksızın toplumsal belleğe dayanarak oluşturma, yaşatma ve aktarma gücüne sahiptir.⁹⁸

Öte yandan sözlü bir kültür olan Aleviliğin bugüne kadar ağızdan ağıza aktarılmış olmasında Alevi sözlerinin müzikle sunulması stratejisi önemli bir işleve sahip olmuştur. Alevi kültüründe dinsel törenlerin vazgeçilmez müzik aleti olan bağlamalar deyişlerin aktarılmasında önemli bir vasıta olarak kullanılmaktadır.⁹⁹

⁹⁴ Tylor'dan (1871) akt. Bozkurt Güvenç, **İnsan ve Kültür**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 5. bs., 1991, s. 101.

⁹⁵ Salih Akkaş, **Okul Öncesi Eğitimde Müzik**, Ankara, Gazi Kitabevi, 1986, s. 7.

⁹⁶ Arıcı, a. g. m., s. 335.

⁹⁷ H. Zeki Büyükyıldız, "Kültür Taşıyıcısı Olarak Türk Halk Müziği", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2004, s.71.

⁹⁸ Nesrin Kalyoncu, Cemal Özata, "Sözlü Aktarım Geleneği Bağlamında Çalgı Öğretimi: Bolu İli Örneği", s. 3, (Çevrimiçi) www.muzikegitimcileri.net, 11.10.2013.

⁹⁹ Mehmet Bayrak, **Ortaçağ'dan Modern Çağ'a Alevilik**, Ankara, Öz-ge Yayınları, 2004, s. 245.

Alevi cem ritüeli aracılığıyla canlandırılan Kırklar söylencesi şiir, müzik ve dansla canlandırılmaktadır. Alevi cemlerindeki müzik sözleri, akılda kalıcı olabilmesi ve ibadetin estetize edilebilmesi amacıyla müzikle sunulur. Bu anlamda, Alevi kültürü mensupları, sahip oldukları mitlerin ve inanç öğelerinin nesilden nesile aktarılabilmesi için bir ritüel aracı olarak müziği kullanmaktadır.¹⁰⁰

Diğer taraftan müzik, kültür sömürgeciliğinin önemli vasıtalarından biri olarak da kullanılmaktadır. Manevi kültürün yıpratılmasına, günümüzde kültür emperyalizmi kapsamı içinde yer verilmektedir. Kültür emperyalizmini, gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelere kendi kültürlerini kabul ettirme olayı şeklinde tanımlayabiliriz. Bu anlamda, bir milletin emperyalizmin oyununa gelip gelmediğinin en açık belirtisi güzel sanatlar sahasında bulunur. Çünkü emperyalizm, bir ülkeyi ele geçirmeden önce orada yaşayan insanların ve kitlelerin kafalarını ve gönüllerini kazanmak ister.¹⁰¹

* * *

Buraya kadarki kısımda müziğin ne olduğu ve insanı duygusal, ruhsal, fiziksel vb. yönlerden etkilemesi üzerinde durulmuş, çeşitli zaman ve alanlarda müziğin gücünden yararlanılarak bir araç olarak kullanımına yer verilmiştir. Toplumsal unsurlarla iç içe geçmiş olan müzik, insana bütün sanatlardan daha kolay ve etkili bir şekilde ulaşmaktadır. Müziğin tarzı, temposu, ritmi ve diğer unsurları insan ruhunun derinliklerine inerek duyguları etkilemekte, kişinin davranışlarında değişiklikler meydana getirmektedir. Müziğin insan üzerindeki bu çok yönlü etkisi farklı alanlarda bir araç olarak kullanılmasına zemin hazırlamıştır.

Belirli bir psikofizyolojiye sahip müzik, bilişsel, psikolojik ve fiziksel problemleri olan bireylerin tedavisinde etkili bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Duygu ve düşünceleri harekete geçirici, olay ve olguların hatırlanmasını kolaylaştıran ve verilmek istenen mesajı güçlendirici yönleriyle müzik, reklam ve

¹⁰⁰ Banu Mustan Dönmez, “Alevi Cem Ritüelinde Canlandırılan Kırklar Söylencesinin ‘Şiir-Müzik-Dans’ İle İlişkisi”, *The Journal of International Social Research*, Vol. 3, No: 14, 2010, s. 194.

¹⁰¹ Sabri Akdeniz, *Kültür Sömürgeciliği*, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı, 1988, s. 74.

pazarlama etkinliklerinde önemli bir unsur olarak kullanılmaktadır. Müzik yapıtları, ideolojilerin benimsetilmesinde, seçim dönemlerinde seçmeni etkilemede, harekete geçirmede ve siyasal katılımı artırmada da güçlü bir etkiye sahiptir. Müzik özellikle dinî pratikler/ritüeller bağlamında katılımcılar üzerinde önemli roller oynamakta ve duygusal yoğunlaşmayı sağlayarak güçlü bir etki meydana getirmektedir. Aynı zamanda müzik, hem toplumların kültürlerinin oluşup biçimlenmesinin en önemli öğelerinden biri, hem de bu kültürel değerlerin, duyguların ve düşüncelerin yeni kuşaklara aktarılmasının vazgeçilmez bir aracı konumundadır.

Görüldüğü gibi insan hayatının en önemli unsurlarından biri durumunda olan müzikten farklı alanlarda etkili bir araç olarak yararlanılmaktadır. İkinci bölümde, müziğin bir öğretim aracı olarak eğitim-öğretim ortamında ve din derslerinde müziğin bir araç olarak kullanımı üzerinde durulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

MÜZİK VE ÖĞRENME

Çalışmamızın bu bölümünde müzik-öğrenme ilişkisi incelenecektir. Buna göre öncelikle müzik ile beyin arasındaki etkileşim, müziğin bilişsel ve duyuşsal işlevi, zekâ ile ilişkisi ve beyinde öğrenmenin ve kalıcılığın nasıl gerçekleştiği üzerinde durulacaktır. Daha sonra, müziğin bir öğretim aracı olarak derslerde kullanımının tarihsel arka planı, kullanıldığı alanlar ve sınıf yönetiminde müziğin rolüne değinilecektir. Son olarak da, çalışmamızın esas kısımlarından birini oluşturan müziğin bir öğretim aracı olarak DKAB derslerinde kullanımı başlığı altında din ve müzik arasındaki ilişkisinin teolojik arka planı, müziğin din derslerinde din eğitimsel önemi, din derslerine girişi, din derslerinde müziğin nasıl kullanıldığı, müzik seçiminde kriterler ve müziğin fonksiyonları incelenecektir.

2.1. MÜZİK VE BEYİN İLİŞKİSİ

Müzik, beynin birçok fonksiyonunu bir arada kullandığı az sayıda faaliyetlerden biridir. Bu nedenle müzik, beyinde algılanması, oluşturulması ve yorumlanması yönüyle geçmişten günümüze birçok araştırmacı için inceleme alanı olmuştur.¹ İnsan beyninde, cinsiyete, özel becerilere ve sağ veya sol yarım küredeki fonksiyonlara bağlı birçok yapısal farklılıklar bulunmaktadır. Beyin ile ilgili yapılan araştırmalarda, insanın sıra dışı becerileri ile beyin anatomisindeki farklılıklar arasında sürekli bir bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Auerbach, 20. yüzyılın başlarında birkaç meşhur müzisyenin otopsisinde yapmış olduğu çalışmasında, müzisyenlerin beyin kıvrımlarının ön ve orta bölgelerinin normalden daha geniş olduğunu tespit etmiştir.² Bugün, teknoloji sayesinde, otopsiye gerek kalmadan bu

¹ Eric Jensen, “Brain Based Learning”, **Turning Point Publishing**, Del Mar, CA, 1996, ; Robert Zatorre, “Music, The Food Of Neuroscience?”, **Nature**, Vol. 434, 2005, s. 312-315 ; Gottfried Schlaug v.d., “Effects of Music Training on the Child’s Brain and Cognitive Development”, **New York Academy of Sciences**, 2005, s. 219-230.

² Ebru Ayata, “Music and Brain”, **İstanbul Technical University, Institute of Social Science**, Ph.D. Thesis, 2008, s. 42-43.

farklılıklar daha kolay bir şekilde analiz edilmektedir. Yapılan birçok çalışma göstermiştir ki, müzik eğitimi belirli sinir sistemi aktivitelerini artırmaktadır. Örneğin, sol eldeki parmakları harekete geçirici bölge olan beyin zarı, keman çalan kişilerde elektriksel tepki artışı göstermiştir.³ Müzik, aynı zamanda, beynin algılama, hareket, duygu, öğrenme ve hafıza gibi hemen hemen bütün zihinsel fonksiyonlarını harekete geçiren çok yönlü bir faaliyettir. Dahası, müzik de matematik ve satranç gibi yüksek beyin fonksiyonları gerektirmektedir.⁴

Bilim insanları, işitme ve müzik arasında sıkı bir bağ bulunduğunu ileri sürmektedir. Müziğin ya da sesin işitilebilmesi için öncelikle titreşen bir cismin varlığına ihtiyaç vardır. Daha sonra bu titreşimi iletecek bir ortam ve titreşimi algılayacak bir kulağın olması gerekmektedir. Bununla birlikte, kulağa gelen sesin de beyin tarafından algılanması ve değerlendirilmesi, müziksel işitmenin ön koşuludur.⁵ Bu konuda Sacks, insan beynindeki işitsel dürtüyü harekete geçiren en güçlü kaynaklardan birinin müzik olduğunu söylemektedir.⁶

Müziğin; beyni uyarma, sözcükleri taşıma ve beyni ateşleme yoluyla beyin gelişimine katkıda bulunduğu ve beyindeki nöron yollarını etkinleştiren bir rehber olarak çalıştığı belirtilmektedir.⁷ Diğer yandan müziğin beyin sinirlerinin ateşlenmesine yardımcı olduğu ifade edilmektedir.⁸ Beyin sinirlerinin ateşlenmesi ve kaliteli düşünmeye dönüşebilmesi, bağlantıların hızına ve gücüne bağlıdır. İşte müzik bağlantıların bu özelliğini güçlendirebilmektedir.⁹ Müziğin oluşturduğu uyarıcı etki, dikkat ile ilgili nörotransmitterlerin artması ya da azalması anlamına gelmektedir. Bir

³ Christo Pantev v.d., “Increased Auditory Cortical Representation In Musicians”, **Nature**, Vol. 392, No: 6678, April 1988, s. 811.

⁴ Ebru Ayata, Cihat Aşkın, “Müziğin Beynin Bilişsel Fonksiyonlarına Olan Etkisi”, **İTÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 5, S. 2, Aralık 2008, s. 15.

⁵ Çuhadar, **a. g. m.**, s. 490.

⁶ Oliver Sacks, “The Power Of Music”, **Brain**, Vol. 129, 2006, s. 2529.

⁷ Eric Jensen, “Teaching With the Brain in Mind”, **Association for Supervision and Curriculum Development**, Virginia, 1998, s. 37.

⁸ Çuhadar, **a. g. m.**, s. 493.

⁹ Jensen, **a. g. e.**, s. 30.

uyaranın nörona ulaşması ve diğer nörona geçmesi nörotransmitterler denen taşıyıcı kimyasallar aracılığıyla gerçekleşmektedir.¹⁰

PET ve MRI ile müziğin beyin üzerindeki etkilerinin görüntülenebilir olması, müzik ile beyin arasındaki ilişkinin bilinmesine olanak sağlamaktadır. Bireyin müziği işleyebilmesi ancak konuşmayı gerçekleştirememesi (aphasia) durumu ile, bireyin konuşabildiği ancak müziği işleyemediği amusia durumlarının bulunması, beyinde konuşma dili ve müzik için farklı alanların bulunduğunu göstermektedir. Müziğin, beyin dalgalarını etkilemesi, beyni ve dolaylı olarak da bedeni belirli bir duruma getirebilmesi, onun eğitimde kullanılabilmesine imkân sağlamaktadır. Belirli bir müzik parçası ile öğrencilerin beyinlerinde belirli durumlar oluşturmak mümkün olabilir.¹¹ Sesteki özel matematiksel düzenleme, beyindeki alfa dalgalarını uyarak kişiyi sakinleştirmekte ve gevşetmektedir. Bu durum, bireydeki öğrenme kapasitesini artırıcı bir rol oynamaktadır.¹²

2.1.1. Bilişsel ve Duyuşsal Bir İşlev Olarak Müzik

Müzik dinlemek beyin için karmaşık bir süreçtir. Müzik, beyni çoklu bilişsel düzeyde etkinleştirerek sinirsel ileti örüntülerini etkilemektedir. Bu şekilde, beyin etkinliği ve verimliliği artmaktadır.¹³ Müzik dinleme ile ilişkilendirilen sinirsel aktiviteler; hatırlama, motor becerileri, dikkat, müzik semantiği ve sentaksı, çeper kemiği (parietal), şakak kemiği (temporal) ve alın bölgesini kapsayan geniş çapta çift yönlü bir ağa sahip olan işitsel korteksin ötesine kadar uzanmaktadır.¹⁴ Müzik duygular yoluyla akla seslenmekte ve her yaş grubundaki çocuğun bilişsel öğrenmelerinde önemli ölçüde etkin bir rol oynamaktadır.¹⁵ Bu bakımdan, müziğin

¹⁰ Çuhadar, **a. g. m.**, s. 493.

¹¹ Cengiz, **a. g. e.**, s. 106.

¹² Erol Belgin, “Müzik ve Beyin”, (Çevrimiçi) <http://www.sbeotk.hacettepe.edu.tr/sunumlar/mab.pdf>, 03.10.2013.

¹³ Eric Jensen, **Music with the Brain in Mind**, San Diego, CA: The Brain Store Inc., 2000, akt. Cengiz, **a. g. e.**, s. 104.

¹⁴ Teppo Särkämö v.d., “Music Listening Enhances Cognitive Recovery And Mood After Middle Cerebral Artery Stroke”, **Brain**, Vol. 131, 2008, s. 867.

¹⁵ Yılmaz Şendurur, “Müzik Eğitimi ve Bilişsel Başarı”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 22, S. 1, 2002, s.165.

işlendiği alanlar ile başka bilişsel işlevlerin işlendiği alanlar aynı ise veya ortak beyin alanları kullanılıyorsa, müzik ile bu işlevler arasında olumlu bir bağlantı kurmak ve bunları güçlendirmek için müzik kullanmak da anlamlı olacaktır.¹⁶

Verilerin hafızaya çok daha kolay bir şekilde yerleştirilmesine ve bütünleştirebilmesine yardımcı olan ritim, bireyin duygusal yönüne hitap etmektedir.¹⁷ Böylelikle müzik, mesaj vermek istediğinde, bunu, bireyin duygusal yönünü kullanarak gerçekleştirmektedir. Bu anlamda müzik, genellikle, duygusal durumların güçlü bir aracısı olarak kabul edilir. Müzik dinlemek, duygusal durumları etkilemektedir. Duygusal durumlar ise bilginin kodlanmasını etkilemektedir.¹⁸

Zatorre ve Blood, müzik ile beyindeki duygu merkezleri arasındaki ilişkiyi tespit ettikleri bir çalışma ortaya koymuşlardır. Çalışmada; özel olarak bestelenmiş, bir ahengi olan ya da olmayan müzik parçalarını deneklere dinleterek PET görüntüleme yöntemiyle veri toplamışlardır. Ahenksiz müzik parçaları dinleyen deneklerde limbik sistemin olumsuz duygularla ilintili olan bölümü aydınlanmış ve denekler, duygularını tanımlarken olumsuz sıfatlar kullanmışlardır. Ahenkli müzik parçaları dinletilen deneklerin ise limbik sistemlerindeki zevk ile ilintili olan alanları aydınlanmış ve denekler olumlu sıfatlar kullanmışlardır.¹⁹

2.1.2. Müzik ve Zekâ

Howard Gardner'in müziksel zekâ üzerine yazdıkları, müziğin zekâ ve öğrenme üzerinde güçlü bir etkisinin olduğuna yönelik farkındalık oluşturmuştur. Gardner'e göre, müzik, diğer zekâ alanlarından farklı bir şekilde görünen özel bir zekâ alanıdır. Bu bakımdan, müziksel zekâ, diğer zekâ türlerinden daha çok duygusal, ruhsal ve kültürel bir etki oluşturmaktadır.²⁰

¹⁶ Cengiz, a. g. e., s. 103-104.

¹⁷ Bati, a. g. e., s. 791-792.

¹⁸ Michael Tesoriero, Nikki Sue Rickard, "Music-Enhanced Recall: An Effect Of Mood Congruence, Emotion Arousal Or Emotion Function?", *Musicae Scientiae*, Vol. 16, No: 3, 2012, s. 340.

¹⁹ The Economist, "The Biology of Music", (Çevrimiçi) <http://www.economist.com/node/329414>, 10.09.2013.

²⁰ Campabello v.d., a. g. m., s. 16.

Müzik ve zekâ arasındaki ilişkiyi içeren ilk çalışmalar, Irving Hurwitz tarafından yapılmıştır. Bu çalışmalardan birinde, ilk kademe öğrencilerine solfej nasıl okunacağı sight-singing tekniği/do, re, mi...” kullanılarak öğretilmiştir. Daha sonra, öğrencilere okuma testleri verilmiştir. Buna göre, solfej çalışan öğrenciler diğer öğrencilere göre önemli ölçüde daha yüksek puan almışlardır.²¹ Rauscher, Shaw ve arkadaşlarının 1993’te bir grup üniversite öğrencisi üzerine yaptıkları araştırmada ise öğrencilere üç farklı dinleme durumu ve üç farklı IQ testi verilmiştir. Birinci gruba, Mozart’ın *Sonata for Two Pianos in D Major* adlı eseri, ikinci gruba dinlendirici bir müzik dinletilmiş, üçüncü gruba ise hiç müzik dinletilmemiştir. Buna göre, Mozart’ı dinleyen öğrencilerin IQ testi ortalama 9 puan daha yüksek bulunmuştur. Zekâ üzerindeki bu etki, 10 veya 15 dakika içerisinde sonlanmıştır. Shaw, müziği beyin bölgelerini uyarıcı bir etken olarak görmektedir. Bu keşif, *Mozart Etkisi* olarak bilinmektedir. Aynı zamanda, müziğin uzamsal zekânın gelişimine neden olduğunu gösteren ilk araştırmadır.²²

Diğer bir çalışmada ise Bower, piyano, drama, solistlik dersi alan ya da bu derslerden hiçbirini almayan 6 yaşındaki öğrencileri 4 gruba ayırmıştır. Buna göre, piyano ya da solistlik dersine katılanların okul yılı sonunda ölçülen IQ puanları ortalama 7.0 puan artmıştır. Drama dersi alan ya da hiçbir ders almayan öğrencilerin IQ puanları ise ortalama 4.3 puan artmıştır.²³ Jeanne Akin’in beyin üzerine yaptığı araştırmaya göre, müzik aktiviteleri, öğrencilerin dinleme becerilerini, zekâ gelişimlerini ve akademik ilgilerini olumlu anlamda etkilemektedir. Bu sonuçlara göre, müzikle zenginleştirilmiş bir müfredat programının, bilişsel alanın, temel becerilerin ve IQ puanının artırılmasında önemli bir faktör olabileceği ileri sürülmektedir.²⁴

2.1.3. Müziğin Öğrenmedeki Rolü

²¹ Irving Hurwitz’den akt. Dawn Kent, “The Effect of Music on the Human Body and Mind”, **Liberty University**, Acceptance of Senior Honors Thesis, Spring 2006, s. 18.

²² F. H. Rauscher v.d., “Music and Spatial Task Performance”, **Nature**, Vol. 365, No: 6447, 1993.

²³ B. Bower, “Tuning Up Young Minds: Music Lessons Give Kids a Small IQ Advantage”, **Science News**, Vol. 165, No: 25, June 19, 2004.

²⁴ Campabello v.d., **a. g. m.**, s. 18.

Beynin bütününe harekete geçirici bir özelliğe sahip olan müziğin, öğrencilerin bilgiyi öğrenmelerinde önemli bir yerinin olduğu belirtilmektedir. Her öğretmen öğrenmeye hazır ve istekli olan öğrencilerden oluşan bir sınıf ortamı arzu eder. Müzik, derin konsantrasyon ve odaklanma durumu ile ruhsal, fiziksel ve duygusal ritimleri dengede tutarak bilginin öğrenilmesini büyük oranda kolaylaştırır.²⁵ Önemli bir öğretim aracı olan müziğin farklı ilgilere ve öğrenme yeteneklerine sahip öğrencilerin öğrenmelerini sağlayan yenilikçi bir yol olduğu ifade edilmektedir. Dersin içeriğini yansıtan müzik parçaları, öğrencilerin yeni bilgiler edinmelerini ve sınavlarda başarılı olmalarını sağladığı gibi öğrendikleri bilgiyi diğer zamanlarda da kullanmalarına yardımcı olabilir.²⁶

Brewer, öğrenmeyi artırmak için müzik kullanmayı tavsiye etmektedir. Ona göre müzik, istenen sınıf atmosferini oluşturmakta ve pozitif bir öğrenme durumu meydana getirmektedir.²⁷ Sergent yapmış olduğu çalışmada, sınıflarda fon müziği kullanımı ile öğrencilerin günlük yazma becerisi kazandıklarını ve matematik sınavlarında daha yüksek puanlar aldıklarını tespit etmiştir.²⁸ Şarkılar, öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma yeteneklerini geliştirebilen değerli kaynaklardır. Medina, öğrencilerin güven düzeyini artırmada müziğin rolüne vurgu yapmaktadır. Ona göre, sürekli tekrarlanan şarkılarla öğrencilerin kendilerine güveni artmaktadır. Öğrenciler hoş giden bir tecrübe yaşadıklarında rahatlar ve müziğin etkisiyle daha dikkatli olmaya çalışırlar ve böylece öğrenmeye daha açık hale gelirler.²⁹ Sarıçoban ve Metin, öğrencilerin şarkı yoluyla hem öğrenmeyi inşa ettiklerini hem de

²⁵ Ayfer Kayhan Saka, "Using Songs in English Language Teaching: The Use of Music Activities in the Classroom", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Y. Lisans Tezi, 2008, s. 17.

²⁶ Arianne Waite, McGough, "Teaching Through Mnemonics in Elementary School Classrooms", **Dominican University of California**, Master of Science in Education, SanRafael, CA, May 2012, s. 8.

²⁷ Chris Boyd Brewer, "Music and Learning: Integrating Music in the Classroom", **New Horizons for Learning**, 1995, (Çevrimiçi) <http://www.newhorizons.org/strategies/brewer.htm>, 13.07.2013.

²⁸ Sergent, **a. g. e.**.

²⁹ Medina'dan Akt. Saka, **a. g. e.**, s. 13.

eğlendiklerini ifade etmektedir. Onlara göre şarkılar, genellikle öğrencilerin öğrenmeye karşı olan olumsuz tutumlarını ortadan kaldırmaktadır.³⁰

Öğrenci performansı ile ilgili yapılan birçok çalışma³¹, kullanılan şarkıların yanı sıra fon müziğinin de öğrenci performansı üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Zira fon müziği, öğrencilerin okuma becerileri, matematik yeteneği, dil öğrenme becerisi gibi alanlarda daha başarılı olmalarını sağlamıştır. Diğer yandan araştırmalar, müzik eğitimi alan veya düzenli olarak müzik dinleyenlerin okuma ve dil becerilerinin geliştiğini göstermektedir. Şarkı söyleyen veya bir enstrüman çalan öğrencilerin başarı puanlarının diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Routier'in çalışması, okuma, yazma, ezberleme yeteneği ve matematiksel beceriler ile müzik arasında önemli bağlar olduğunu kanıtlamaktadır.³²

Müziğin öğrenmedeki rolü, sosyal uyumu sağlama ve öğrenme aracının geliştirilmesi yönleriyle de ele alınabilir. Eğitim-öğretim ortamındaki başarı durumunun en önemli faktörlerinden biri, öğrenciler arasındaki sosyal uyumdur. Bir sınıfta öğrenciler, birlikte şarkı söylediğinde, oyunlar oynadığında ve birliktelik hissini kavradıklarında sosyal uyum gerçekleşmektedir.³³ Yapılan araştırmalar, müzik sayesinde öğrenmenin daha kolay ve daha eğlenceli hale geldiğini, çocuklara dinleme becerisi kazandırdığını ve dikkat sürelerinin uzamasını sağladığını göstermektedir.³⁴

³⁰ Arif Sarıçoban, Esen Metin, "Songs, Verse and Games for Teaching Grammar", **The İnternet TESL Journal**, 2000, (Çevrimiçi) <http://iteslj.org/TEchniques/Saricoban-Songs.html>, 10.03.2013.

³¹ Hall, **a. g. m.**; Susan Hallam, John Price, "Can the use of Background Music Improve the Behavior and Academic Performance of Children with Emotional and Benhavioral Diffuculties?" **British Journal of Special Education**, Vol. 25, No: 2, June 1998, s. 88-91. ; Merrell, **a. g. m.** ; Martha Mead Giles, "A Little Background Music, Please", **Principal**, Vol. 71, No: 2, s. 41-44, Nov 1991.

³² Wanda J. Routier, "Read Me a Song: Teaching Reading Using Picture Book Songs", **International Reading Association Convention**, May 5, 2003, Orlando, FL, s. 7-9.

³³ Mark Huy Le, "The Role of Music in Second Language Learning: A Vietnamese Perspective", For presentation at Combined 1999 Conference of the Australian Association for Research in Education and the New Zealand Association of Research in Education, Melbourne, 1999, s. 3.

³⁴ Emine Yılmaz, "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının Sayı ve İşlem Kavramlarını Kazanmalarında Oyun Etkinliklerinin Kullanılmasının Etkisi", **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2006, s. 16.

2.1.4. Müziğin Öğrenmenin Kalıcılığına Etkisi

Limbik Sistemi harekete geçiren müzik, bilgilerin uzun süreli belleğe aktarılmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Beyin, anlamsal içeriğe sahip bilgileri, müziğin vuruş, melodi, armoni ve ritim gibi bileşenleri aracılığıyla daha kolay kodlamaktadır. Şarkı sözlerinin herhangi bir konuşmanın içeriğine oranla daha kolay hatırlanmasının nedeni budur.³⁵ Çünkü müzik, işlevsel belleği aktifleştirerek öğrenmenin kalıcılığını sağlamaktadır.³⁶

Bir taşıyıcı olarak müzik ve müziğin melodisi, sözcüklerin belleğe kodlanmasında bir aracı olarak görev yapmakta³⁷ ve bir resmin insanın hayalinde kalması gibi zihinde yer edinmektedir.³⁸ Bu bakımdan müzik; yaratıcılıkta, bilgiyi zihinde tutmada ve zihinsel süreçlerin birbirine bağlanmasında önemli rol oynamaktadır.³⁹ Alfabe dâhil birçok şeyin, müzik veya şarkı yoluyla daha kolay öğrenilmesi bu durumun bir kanıtıdır.⁴⁰ Bu bakımdan, müzikle birlikte sunulan bilgiler daha güçlü olmakla birlikte daha da zor unutulmaktadır.

Müzik, beyni uyarak hafızayı kuvvetlendiren etkili bir güçtür. Aynı zamanda sınıflarda hafızaya yardımcı bir araç olarak da kullanılmaktadır. Öğrenciler, çeşitli konulardaki bilgi ve olayları hatırlamakta zorluk çekmektedir. Özellikle küçük yaştaki öğrenciler, kavramları anlamakta zorlanmakta, öğrenme arzusu ve yeteneğine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu sebeple, kavramların iyi öğretilmesi için buna uygun bir programın geliştirilmesinin lüzumu ifade edilmektedir. Dolayısıyla eğitim-öğretimde müziğin kullanımı, öğrencilerin kavramları hatırlamalarına yardımcı olacaktır.⁴¹

³⁵ Cengiz, **a. g. e.**, s. 103.

³⁶ Çuhadar, **a. g. m.**, s. 494.

³⁷ Jensen, **a. g. e.**, s. 37.

³⁸ Casimire, **Müziğin İnsan ve Hayvanlara Etkisi**, çev. Mustafa Refik v.d., İstanbul, Ötüken Yayınları, 2006, s. 70.

³⁹ Cengiz, **a. g. e.**, s. 104.

⁴⁰ Jensen, **a. g. e.**, s. 37.

⁴¹ Campabello vd., **a. g. m.**, s. 1.

Şarkıların temel özelliklerinden biri, metinlere müzik ekleyerek dinleyici üzerinde psikolojik, algısal ve kültürel olarak etki bırakmaktır. Bu anlamda şarkılar, duygusal hafızamızın bir bölümünü oluştururlar. Şarkılarla çalışmak, öğrencilere öğrendikleri bilgileri ileride şarkılar aracılığıyla anımsamalarını ve unutmamalarını sağlamaktadır.⁴² Çünkü öğrenci, müzik ile sunulan bilgi arasında pozitif duygusal bağ kurarak bilgiyi anlamlandırmakta ve kolayca hatırlayabilmektedir.⁴³

Brewer, şarkıların önemli bir hafıza aracı olarak sınıflarda kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ona göre şarkılar, ilahiler, şiirler, hafıza için bir kanca görevi sağlayan melodi ve ritim yoluyla, hafızayı geliştirecektir.⁴⁴ Hafızaya yardımcı olan ritmin bu rolünden Griffé de bahsetmiştir. Griffé'ye göre, ritim ile dil arasında derin bir ilişki bulunmaktadır. Ritimdeki hassaslık, bir dili öğrenmede temel ve gerekli bir adımdır.⁴⁵

Wallace, *Memory for Music: Effect of Melody on Recall of Text*, adlı çalışmasında bir şarkının melodisinin öğrenilen bilginin hatırlanmasındaki etkisini incelemiştir. Araştırma sonunda, derste kullanılan şarkı melodilerinin konuşularak anlatılardan daha etkili olduğu, öğrenilen bilginin daha kolay bir şekilde hatırlanmasını sağladığı tespit edilmiştir.⁴⁶ Müziğin hafızaya yardımcı bir araç olarak kullanımını savunan Woodall ve Ziembski de, müziğin bir uyarıcı olarak kullanımının bireyin duygularını etkileyebileceğini ve bu şekilde bilgiyi hatırlamanın daha kolay olabileceğini vurgulamaktadır.⁴⁷

2.2. MÜZİĞİN BİR ÖĞRETİM ARACI OLARAK DERSLERDE KULLANIMI

⁴² Ebru Yener Gökşenli, “Yabancı Dil Olarak İspanyolca Öğretiminde Müziğin Öğretim Aracı Olarak Kullanımı”, **Mediterraneo**, S. 6, 2011, s. 15.

⁴³ Campabello v.d., **a. g. m.**, s. 64.

⁴⁴ Brewer, **a. g. m.**,

⁴⁵ D. T. Griffé, “Songs in Action”, **Hertfordshire**, England, Prentice Hall, akt. Ayfer Kayhan Saka, **a. g. e.**, s. 18.

⁴⁶ Wallace, **a. g. m.**

⁴⁷ Laura Woodall, Brenda Ziembski, “Promoting Literacy Through Music”, (Çevrimiçi) <http://www.songsforteaching.com/1b/literacymusic.htm>, 18.07.2013.

2.2.1. Tarihsel Arka Plan

Tarih boyunca pek çok filozof, eğitimci ve devlet adamı, müziğin eğitimsel işlevine inanmıştır. Antik Yunanlılar müziğe bir terbiye, hatta ahlak eğitimi aracı olarak bakmışlardır. Eflatun, müziği bir eğlence aracı olarak görmemiş, güzellik ve iyilik için eğitim vasıtası olarak kabul etmiştir. Aristo da eğitim içinde müziğe önemli bir yer vermiş, duyguları tam olarak anlatma hususunda hiçbir şeyin ritim ve şarkı söyleme kadar kuvvetli olmadığını belirtmiş, müziğin çocukların eğitiminde mutlaka kullanılması gerektiğini ifade etmiştir.⁴⁸

Müziğin eğitim ile olan ilişkisinde temel nokta, onun didaktik yönüdür. Onun bu özelliği, birçok hususun öğretilmesi için bir araç olarak kullanılmıştır. Özellikle yazısız toplumlarda müziğin bu yönünden çok faydalanılmıştır. Mesela, dinî esaslar, tarihi ve coğrafi bilgiler, toplumsal kurallar müzik eserleri içine konularak öğretilmiştir.⁴⁹ Müziğin bu şekilde güçlü bir araç olduğunun görülmesi, onun eğitim-öğretim ortamında kullanılmasına zemin hazırlamıştır. Onun eğitim üzerindeki etkilerine yönelik araştırmaların geçmişi çok yenidir ve çağdaş eğitimle neredeyse aynı tarihlere rastlamaktadır. Bu da, müziğin eğitim-öğretim üzerindeki etkileri konusundaki araştırmalara çok geç başlandığını göstermektedir.⁵⁰

Cantril ve Allport'un 1935'te müziğin öğrenciler üzerindeki etkisini inceledikleri çalışma, bu bakımdan ilk çalışmalardan biri sayılmaktadır. Bu çalışmada Cantril ve Allport, müzik ile öğrenci arasındaki etkileşimi incelemiş ve buna göre öğrencilerin %68'inin ev ödevlerini radyo dinleyerek yaptıklarını tespit etmişlerdir.⁵¹ Bu sonuç da göstermektedir ki müzik ile öğrenciler arasında zaten bir

⁴⁸ Akkaş, a. g. e., s. 7-8.

⁴⁹ Odabaş, a. g. e., s. 44.

⁵⁰ Esin Yağmur Şahin v.d., "Müzik Dinlemenin Resimle ve Yazıyla Anlatım Becerisi Üzerine Etkisi", **Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi**, C. 2, S. 5, 2013, s. 36.

⁵¹ H. Cantril, G. W. Allport, "The psychology of radio", New York: Harper and Brothers, 1971'den akt. Kristin J. Sigman, "Using Background Music in the Classroom to Effectively Enhance Concentration Within the Learning Environment", **School of Marietta College**, The Degree Master of Education in the Graduate, 2005, s. 6.

etkileşim bulunmaktadır. Bu etkileşim, müziğin sınıf ortamında bir öğretim aracı olarak kullanılmasına yönelik çalışmaları hızlandırmıştır.

1952’de Hall, etüt sınıflarında çalınan müziğin öğrencilerin okuma yeteneklerini arttırdığını belirlemiştir. 1953’te Love ve 1954’te de Lindecker benzer bir araştırma yapmıştır. Araştırmalar, kendilerine kaval müziği çalınan ruhen veya aklen rahatsız olan gençler üzerinde yapılmıştır. Sonuçta, müziğin yoğun psikolojik ve ruhsal durumları engelleyebileceği görülmüştür. Diğer yandan adı geçen araştırmacılar fon müziğinin, farklı öğrenci grubunun ödev performansını artırmada da önemli bir rol oynadığını belirlemişlerdir.⁵²

Jolly, 1975’te yaptığı çalışmada, öğrencilerden, dersin amacına uygun bir şekilde seçilen şarkıların kullanımı hakkında değerlendirme yapmalarını istemiştir. Öğrencilerin yaklaşık %85’i derste kullanılan şarkıların kendileri için çok faydalı olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin cevapları da göstermiştir ki, şarkılar, sınıf ortamını rahatlatıcı ve öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerini sağlayan bir etki oluşturmaktadır. Canlı bir sınıf ortamında öğrenciler kendilerini bilgiye daha açık durumda hissetmektedir.⁵³

Yine 1975’te Hurwitz ve arkadaşları, müziğin öğrencilerin zihinsel ve entellektüel gelişimlerine etkisini incelemiştir. Çalışmada, öncelikle birinci kademe öğrencileri deney ve kontrol grubuna ayrılmıştır. Daha sonra deney grubu öğrencilerine 7 ay boyunca haftada 5 gün müzik dersi verilmiştir. Kontrol grubuna ise bu süre içerisinde müzik dersi verilmemiştir. Araştırma sonunda, deney grubunun puanları kontrol grubunun puanlarından önemli ölçüde yüksek çıkmış, bu öğrencilerin zihinsel ve entellektüel anlamda gelişim gösterdikleri görülmüştür.⁵⁴

1993’te Rauscher ve arkadaşlarının yapmış olduğu araştırma ile Mozart Etkisi ortaya konmuş, müziğin eğitim amaçlı kullanılabileceği ve eğitim-öğretim üzerine

⁵² Lynne Chalmers v.d., “Music as a Classroom Tool”, **Intervention in School and Clinic**, Vol. 35, No: 1, 1999, s. 43.

⁵³ Yukiko S. Jolly, “The Use Songs in Teaching Foreign Language”, **Modern Language Journal**, Vol. 59, No: 1-2, s. 11.

⁵⁴ Hallam, **a. g. m.**, s. 275

olumlu katkılar sağlayabileceği sonucuna varılmıştır. Daha sonraki çalışmalarda da sadece Mozart müziğinin değil, hemen her tür müziğin eğitim-öğretim üzerindeki etkileri Mozart Etkisi altında incelenmeye başlanmıştır.⁵⁵

2.2.2. Müziğin Bir Öğretim Aracı Olarak Kullanıldığı Alanlar

2.2.2.1. Özel Eğitimde Müzik

Özel eğitimde müzik, en çok başvurulan öğretim araçlarından biridir. Ona bu şekilde değer atfedilmesinin sebebi sağladığı başarıdır. Zira, müzik etkinlikleri sayesinde çocukların motivasyonu artmaktadır. Çocuklar müzik sayesinde eğlenir, yaratıcı ifade ve duygusal tepkilerini ortaya koymada deneyim kazanırlar ve duygularını, düşüncelerini ve yaşadıkları olayları rahatlıkla ifade ederler. Aynı zamanda, öz saygılarının gelişmesine ve benlik değerlerinin artmasına yardımcı olur ve dinleme becerileri, işitsel algıları ve dikkat süreleri de artar.⁵⁶

Engelli çocuklar özellikle toplum içine girmede, yeni arkadaş edinmede oldukça zorlanırlar. Müzik etkinlikleri, çocukların bu zorlukları aşmada olumlu bir etkiye sahiptir. Çocuklar bir grupta kaynaşmayı, birbirlerine yakınlaşmayı, kendilerini bir grubun üyesi olarak hissetmeyi öğrenirler. Müzikle terapi, engelli çocukların eğitimine önemli katkılar sağlar. Söylenen şarkılar; alfabenin, cümlelerin ya da sınıflandırılmış çeşitli yapıların (çiftlik hayvanları veya renkler gibi) hatırlanmasında etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Müzik terapistleri tarafından engelli bir çocuğun rahatlamasını sağlayacak psikolojik bir ortam oluşturulması çocukla iletişimi kolaylaştırmaktadır.⁵⁷

Müzik, çocukların dil gelişiminde de oldukça etkilidir. Çocuklar verilen müzik eğitimiyle sesleri tanımaya ve anlamaya çalışırken seslerle ilgili birçok deneyim kazanırlar, yeni sözcükleri çıkarmayı öğrenirler. Tekrarlı kelime ya da cümleleri

⁵⁵ Rauscher v.d., a. g. m.

⁵⁶ Milli Eğitim Bakanlığı, **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Özel Eğitimde Müzik Etkinlikleri**, Ankara, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, 2008, s. 4.

⁵⁷ John Pellitteri, "Music Therapy in the Special Education Setting", **Journal of Educational and Psychological Consultation**, Vol. 11 No: 3&4, 2000, s. 385.

içeren şarkılar bu çocukların dil gelişimlerini olumlu yönde etkiler.⁵⁸ Konuşmakta zorlanan bir çocuk, müzik sayesinde rahatlar ve konuşmasını engelleyen durumlara karşı direnç gösterir.⁵⁹ Bir televizyon kanalında yayınlanan *yeteneksizsiniz* adlı bir yarışmada, kekeme bir yarışmacının, rap müzik söyleyerek çevresindekilerle rahat bir şekilde iletişim kurduğunu söylemesi, konuyla ilgili dikkat çekici bir örnektir.

2.2.2.2. Yabancı Dil Öğretiminde Müzik

Başta İngilizce olmak üzere birçok dil, müziğin gücünden yararlanılarak öğretilmektedir. Yabancı dil öğrenenler için motivasyonu ve dil öğrenme heyecanını olumsuz etkileyen durumlar bulunmaktadır. Bunlardan biri de, okurken veya konuşurken sözcük bilgisi eksikliği nedeniyle anlamın kavranılamaması veya zihinde tasarlanmış olunan iletinin iletilmemesidir.⁶⁰ Müzik kullanılarak yapılan dil öğretimi, sözcük öğrenimini kolaylaştırmakta ve böylece düşüncenin ifadeye dökülmesini sağlamaktadır.

Yabancı dil öğretiminde müzik unsuru, daha çok şarkılar ve ritmik tekerlemelerle kullanılan bir etkinlik durumundadır. Şarkılar yoluyla İngilizce öğretimi, öğrenciler için tehdit içermeyen bir sınıf ortamı sağlamaktadır. Öyle ki öğrencilerin çoğu, sınıf ortamında İngilizce konuştuklarında, genellikle büyük bir stres yaşamaktadır. Lo ve Li'ye göre İngilizce sınıflarında şarkı kullanımı, sınıftaki monoton ruh halini değiştirmekte, öğrenciler için rahat bir sınıf ortamı sağlamaktadır. Öğretmen ve öğrenciler derste şarkı söylemeyi eğlenceli ve rahatlatıcı bulmaktadır.⁶¹

Salcedo, dil öğreniminde müzik kullanımının dil edinimine teşvik etmede çok etkili bir yol olduğunu ifade etmektedir.⁶² Şarkılar, öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma yeteneklerini geliştirmesi bakımından çok değerli araçlardır. Bu

⁵⁸ Milli Eğitim Bakanlığı, **a. g. e.**, s. 15.

⁵⁹ Pellitteri, **a. g. m.**, s. 385.

⁶⁰ Regina Suk Mei Lo, Henry Chi Fai Li, "Enhance Learner Involvement", **English Teaching Forum**, Vol. 36, No: 3, 1998, s.10-11.

⁶¹ Lo, Li, **a. g. m.**, s. 8.

⁶² Claudia Smith Salcedo, "The Effects of Songs in the Foreign Language Classroom on Text Recall and Involuntary Mental Rehearsal", **Louisiana State University**, Degree of Doctor of Philosophy, 2002. s. 34.

anlamda müzik; cümle yapıları, kelime bilgisi, sıfatlar, fiiller, zarflar ve ekler gibi dilin çeşitli konularını öğretmede etkili bir araç olarak kullanılmaktadır.⁶³ şarkılar aynı zamanda edebi metin niteliğindedirler ve yazılmış oldukları dile ait kültürel değerleri barındırırlar. Günlük yaşamın bir parçası olan şarkılar, aynı zamanda, öğrenilen dilin kültürü hakkında da öğrencileri bilgilendiren bir araç konumundadır.⁶⁴

2.2.2.3. Matematik ğretiminde Müzik

Eğitim sistemi içerisinde en önemli derslerden biri olan matematik, dünyayı semboller ve işaretlerle ifade eden evrensel bir sembol sistemidir. Müzik ile matematik ilmi arasında doğrudan bir ilişki vardır. İki de sembol ve işaretlerden oluşmaktadır. Yine iki bilim dalı da insanın dünyayı algılayışını ifade etmekte ve iletişim kurmaktadır. Matematik becerisinin işlendiği beyin alanları ile müziğin işlendiği alanlarda da büyük oranda bir örtüşme vardır. Bu bağlamda her iki yetinin birbirini etkileyebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bunlara ek olarak müzik; akademik başarıyı, algıyı ve sosyal becerileri geliştirecek derecede etkin bir dildir.⁶⁵

Araştırmalara göre özellikle klasik müzik, uzaysal-zamansal becerilerin gelişmesini sağlamakta, matematiksel düşünceyi güçlendirmekte, öğrenmeyi hızlandırmakta ve bir objenin farklı açılardan tasavvur edebilme gücünü artırmaktadır.⁶⁶ Teorik fizikçi Gordon Shaw, Mozart müziğinin beyne jimnastik yaptırdığını ne sürmüş, karmaşık yapılı müziğin matematik ve satranç gibi ileri düzey beyin etkinlikleri ile ilgisi olan belli karmaşık sinirsel örgütler arasındaki iletişimi kolaylaştırdığını ifade etmiştir.⁶⁷ 1996 yılında Avustralya’da yapılan bir çalışmada okul öncesi dönemi çocuklara 10 ay boyunca haftada 1 saat müzik eğitimi verilmiş ve matematik yetenekleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Elde edilen

⁶³ Lo, Li, **a. g. m.**, s. 8.

⁶⁴ Kevin Schoepp, “Reasons For Using Songs in the ESL/EFL Classroom”, 2001, (evrimii) <http://iteslj.org/Articles/Schoepp-Songs.html>, 21.01.2014.

⁶⁵ Jensen, **a. g. m.**, s. 95, 105.

⁶⁶ Lilay Koradan, “Müzik Eşliğinde Zeki Olmanın Yolları”, (evrimii), <http://www.gencgelişim.com/v2/kategoriler/36-basari-taktikleri/478-muzik-esliginde-zeki-olmanin-yollari.html>, 15.02.2013.

⁶⁷ Gordon Shaw v.d., “Enhanced Learning of Proportional Math Through Music Training and Spatial-Temporal Training”, **Neurological Research**, Vol. 21, 1999, s. 147.

bulgular, müzik eğitimi alan grubun daha yüksek sonuçlar aldığını ortaya koymuştur.⁶⁸ Whitehead, 2001’de yaptığı çalışmasında, matematik öğretiminde müziğin kullanımının öğrencilerin zihinsel kapasitelerini ve buna bağlı olarak da akademik başarılarını artırdığına ilişkin sonuçlar elde etmiştir.⁶⁹ Hawai’de öğretmen olan Jennifer Fixman, müzik yoluyla matematiğin öğretilmesini amaçlayan *We Love Math with Miss Jenny*⁷⁰ adlı CD hazırlamıştır. Bu CD, Amerika’daki binlerce ebeveyn ve öğretmen tarafından kullanılmış, öğrencilerin matematik başarılarını önemli ölçüde artırdığı görülmüştür.⁷¹

Öte yandan İzmir’de anasınıfı öğretmenliği yapan Mustafa Duran, 2007’de TÜBİTAK’ın da desteklediği “Müzikle Matematik Öğreniyorum” projesini geliştirerek öğrencilerin matematik dersinde başarılı olmalarını sağlamış ve derse karşı olumsuz tutumlarını ortadan kaldırmayı başarmıştır. Bu proje ile matematik derslerinde kavramlar, müziksel ve ritmik melodilerle öğretilmeye çalışılmıştır. Duran, matematik öğretiminde müzik kullanımının ne kadar yararlı olduğunu şu şekilde açıklamaktadır: “Şarkının melodisi öğrencilerin seveceği türden. Öğrencilerim gerçekten bu yöntemle matematiği sevdi, eğlenerek öğreniyorlar. Neşe içinde ders işliyoruz. Öğrencim tahtada ya da sınavda soruyu görünce şarkıyı içinden söylüyor, ne yapacağını hatırlıyor ve işlemini yapıyor.”⁷²

2.2.2.4. Okul Öncesinde Müzik

Müziğin bir eğitim aracı olarak kullanıldığı yerlerden bir diğeri okul öncesi dönemdir. Bu dönemde kullanılan müzik etkinlikleri, bedensel ve zihinsel olmasının yanı sıra, konuşmaya ve dinlemeyi öğrenmeye, dikkati bir noktada yoğunlaştırmaya katkıda bulunmaktadır.⁷³ Müzik sayesinde çocuğun duyuları gelişir. Çocuk müzikle

⁶⁸ Goeghegan, Mitchelmore, a. g. m.

⁶⁹ Whitehead, a. g. m.

⁷⁰ “Bayan Jenny ile matematiği seviyoruz”.

⁷¹ Ayfer Kocabaş, “Müzik ve Matematik”, **Yeniden İmece Dergisi**, S. 18, 2008, s. 3.

⁷² Matematik Öğreten Şarkılar TÜBİTAK Destekli Proje Oldu, (Çevrimiçi)

<http://www.milliyet.com.tr/2007/12/31/son>, 24.01.2014.

⁷³ Ebru Uysal, “Farklı Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Grubundaki Çocukların Çoklu Zekâ Kuramına Göre İncelenmesi”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2006, s. 65.

algılama, tekrarlama, dikkat, dinleme vb. duyuşsal ve bilişşel becerilerini geliştireir. Aynı zamanda şarkı söyleyen çocuğun dil becerileri gelişir.⁷⁴

Müzik, çocuğun dikkatini bir konuya yoğunlaştırmasını, dinlemeyi öğrenmesini, sesleri tanımasını ve ayırt etmesini destekleyerek zihinsel gelişime katkı sağlamaktadır. Böylece müzik, çocuğun müzikşel zekâsına katkıda bulunmasının yanı sıra, diğşer beceri alanlarını geliştirebilmesi açısından ona farklı fırsatlar sunabilmektedir. Modiri'nin okul öncesi dönemde müzik aracılığıyla yabancı dil öğrenmeyi test etmek amacıyla yapmış olduğu araştırmanın sonucuna göre, müzik aracılığı ile eğitim verilen çalışma grubunun, diğşer gruba göre üstün başarı sağladığı ve iki grup arasında anlamlı farklılığın olduğu anlaşılmıştır. Buna göre okul öncesinde müzik kullanımı, öğretmenin bilgileri öğrencilerin hafızalarına daha kolay kaydetmelerine yardımcı olduğu, müzik ile yapılan yabancı dil öğretiminin, ezbere dayalı klasik öğretim yöntemlerine göre daha etkili olduğu görölmüşür.⁷⁵

2.2.3. Sınıf Yönetiminde Müzik

Etkili bir sınıf yönetimi, herhangi bir sınıfın başarısında çok önemli bir yere sahiptir ve en zor becerilerden biridir. Öğretmenlerin çoğu konuların işlenmesinden ziyade sınıf kontrolünün nasıl sağlanacağından endişe etmektedirler. Sınıf yönetimi, eğitim ve öğretim sürecinin her yönünü kapsamassı nedeniyle büyük bir önem arz etmektedir.

Sınıf yönetimini sağlamada etkisi kanıtlanmış çok sayıda strateji bulunmaktadır. Öğrencilerin dikkatini artırmak ve davranış problemlerini ortadan kaldırmak için kullanılan en önemli yöntemlerden biri, müziğı sınıflarda bir araç olarak kullanmaktır. Bu bakımdan, konuyla ilgili araştırmacılar sınıf yönetiminin

⁷⁴ Buğra Gültek, "Müziğin Çocuklar Üzerindeki Olumlu Etkileri", **Çoluk-Çocuk Dergisi**, S. 11, 2002, s. 29.

⁷⁵ Işıl Güneş Modiri, "Okul Öncesinde Müzik Aracılığı İle Yabancı Dil Öğretimi", **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 23/2, 2010, s. 509.

belirli bir disiplin içerisinde sağlanabilmesi ve başarının artırılması hususunda müziğin bir araç olarak kullanılmasını önermektedirler.⁷⁶

Müzik; öğrenme, dil, duygusal tepkiler, bellek, fizyolojik ve motor tepkiler de olmak üzere birçok nörolojik, psikolojik ve fiziksel işlevi etkilemektedir. Buna göre, eğitimde müziğin etkin olarak kullanılabilecek bir araç olması doğal bir durumdur. Öğrenciler, sınıf ortamına farklı ruh halleri ve beklentiler içinde gelirler. Müzik, bu farklılıkları bir dereceye kadar dengeler ve öğrencilerin içinde bulundukları ruh hallerini daha homojen hale getirmeye yardımcı olur.⁷⁷

2.2.3.1. Müziğin Motivasyonu Sağlamadaki Rolü

Müzik, bir motive etme aracı ve gücüne sahiptir.⁷⁸ Wlodkowski, *Motivation and Teaching: A Practical Guide* adlı çalışmasında, motivasyonu, belli durumlarda belli amaçlara ulaşılması ve gerekli davranışların yapılabilmesi için organizmayı harekete geçiren, enerji veren, duygusal bir isteğe neden olan ve davranışları yönlendiren bir durum olarak açıklamaktadır.⁷⁹ Güzel bir müziğin; bilgi veren, uyaran, canlandıran, dinlendiren, sakinleştiren, motive eden yani insan varlığını zenginleştiren doğal bir faktördür.⁸⁰ Motivasyon; bireyin enerjisini ve çalışma seviyesini yükseltir, öğrenme stratejilerini ve bilişsel süreçlerini etkiler, bireyi belirli hedeflere ve faaliyetlere yönlendirir.⁸¹

Eğitim-öğretim ortamında öğretmenlerin karşılaştığı problemlerden biri de derse ilgisiz, motive olmamış bir sınıf ortamıdır. Motivasyon düzeyi yüksek olan öğrencilerle iletişim daha kolaydır.⁸² Birçok öğrencinin öğrenme yeteneği ve isteğinden mahrum olması, öğrenmenin gerçekleşmesini de zorlaştırmaktadır. Bu

⁷⁶ Merrell, a. g. m., s. 4.

⁷⁷ “Music: A Powerful Teaching Tool”, (Çevrimiçi) www.uk.sagepub.com/upm-data/52552_ch1.pdf, 22.01.2014.

⁷⁸ Le, a. g. m. s. 7.

⁷⁹ Raymond J. Wlodkowski, “Motivation and Teaching: A Practical Guide”, **National Education Association**, Washington, 1978, s. 12.

⁸⁰ Haluk Yavuzer, **Çocuk Psikolojisi**, 25.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2003, s. 204.

⁸¹ J. E. Ormrod, **Human Learning**, 3rd Edition, Prentice-Hall Inc, USA, 1999, s. 407-408, Akt. Banu Özevin, “Oyun, Dans ve Müzik Dersine İlişkin Motivasyon Ölçeği”, **Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi**, 26-28 Nisan 2006.

⁸² Wlodkowski, a. g. m., s. 11.

sebeple alanın uzmanları, müziğin bir öğretim aracı olarak sınıflarda kullanılmasının, öğrencilerin motivasyonlarını artıracak ve öğrenimi kolaylaştıracağını belirtmektedirler.⁸³ Motivasyonu yüksek olan öğrenciler daha yaratıcı, başarılı olabilmekte ve ilginin devamlılığını sağlayabilmektedir.⁸⁴ Eğitimcilere göre, motivasyonun artırılmasını sağlayan müzik, öğrencilerin baskı ve stresten kurtulmalarını sağlayacak bir ortam hazırlamaktadır.⁸⁵

Müziği bir motive aracı olarak kullanan Osmanlı toplumu, özellikle, okula yeni başlayacak öğrencilerin motivasyonunu sağlamak maksadıyla çeşitli merasimler düzenlemişlerdir. Bunların başında “Amin Alayları” gelmektedir. Çocuklar okuma yaşına geldiğinde evler temizlenir, bütün ev halkı hamama gider, natırlar, ustalar, kınacılar çocuğun etrafında göbek atar, şarkı söylerdi. Eve dönüş esnasında ilahiler söylenir, çocuğun bineceği kırmızı kolanlı, yeşil ince altlıklı, siyah eğerli bir midilli evin önünde hazır bulunurdu. Alay okula doğru yola çıktığında ilahiler, dualar ve aminler söylenir, kalabalık coşardı. Okulun kapısına gelindiğinde ise tekrar dua edilir ardından çocuk hocasına götürülür ve ilk ders başlardı.⁸⁶ Görüldüğü gibi Osmanlı toplumu, çocukların okula karşı motive olmaları ve kaygı düzeylerinin azalması hususunda müziği bir araç olarak kullanmıştır.

2.2.3.2. Müziğin Rahatlatıcı Rolü

Müzik sınıflarda bir araç olarak kullanıldığında, onun rahatlatıcı etkisi, öğrenciler üzerinde pozitif bir tesir bırakmaktadır. Düşük endişe ve strese sahip bir sınıf oluşturmak, sınıf yönetimi açısından önemlidir. Bu özelliğiyle müzik, sınıfın ruh halini değiştirmeye yardımcı bir araç olarak da kullanılabilir. Çünkü müziğin; uyaran, canlandıran, huzur veren ve rahatlatan bir dizi etkisinin olduğu alanın uzmanlarınca belirtilmektedir.⁸⁷ Öğrenim sürecinde müzik materyali kullanımıyla, rahatlamanın bir sonucu olarak bazı öğrenciler daha az tehdiye maruz kaldıklarını

⁸³ Campabello v.d., **a. g. m.**, s. 18.

⁸⁴ Özevin, **a. g. m.**, s. 10.

⁸⁵ Le, **a. g. m.** s. 7.

⁸⁶ Abdülaziz Bey, **Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri**, İstanbul, Haz. Kazım Arısan, Duygu Arısan Günay, C. 1, 1995, s. 59.

⁸⁷ Hallam, Price, **a. g. m.**

hissetmektedir. Bu durum, geleneksel öğretim ortamında öğrencide görülen yüksek endişe düzeyi ve öğrencinin düşük seviyede kendine güveni gibi duygusal ve zihinsel engellerin etkisini azaltmaktadır.⁸⁸

Müzik, bilinçli olarak yönlendirilebilen imgelemi ortaya çıkarır. Belirli müzik parçaları, öğrencileri daha önce sözü edilmiş olan ve yeni bilgilerin akışını kolaylaştıran alfa durumuna⁸⁹ getirmektedir. Bu durumdaki öğrenci, zihinsel ve bedensel olarak rahatlar ve yeni bilgilere açık hale gelir. Bu bakımdan, eğitim-öğretim ortamında müzik kullanarak öğrencileri belirli bir duruma getirmek mümkün olabilir.⁹⁰

Araştırmalar, müzik çalındığında beynin her iki yarımküresinin de harekete geçtiğini göstermektedir.⁹¹ Belirli ses frekansları ve kombinasyonları, biyokimyasal değişiklikler üreten beynin belli kısımlarını uyarır. Böylece müzikal sesler, öğrenciler üzerinde rahatlatıcı etkiler oluşturur.⁹² Lo ve Li'ye göre, sınıf ortamında şarkı kullanımı, öğrencilerin neşelenmelerini ve rahat hissetmelerini sağlar. Bunun yanı sıra müzik, öğrencilerin derse karşı geliştirdikleri olumsuz tutumları da ortadan kaldırmaktadır.⁹³ Özellikle yüksek endişe düzeyi ve kendine güvenememe gibi öğrencileri rahatsız edici durumlar, müziğin bu huzur verici etkisiyle aşağı seviyeye çekilebilmektedir.⁹⁴

⁸⁸ Gökşenli, **a. g. m.**, s. 19.

⁸⁹ Dört tür beyin dalgası bulunmaktadır. Bunlar alfa, delta, teta ve beta'dır. Hans Berger tarafından isimlendirilen alfa dalgası, 8-13 Hz frekans aralığına sahiptir. Alfa dalgaları insan gözlerini kapattığında ve tamamen sakin olduğunda görülür. Sessiz bir odada, hareketsiz, sakin ve gözler kapalı bir şekilde duran bir insanda daha fazla açığa çıkmaktadır. Beyin dalgaları yavaşladıkça huzur duygusu artar. Alfa dalgalarının oluşmasına Alfa Durumu adı verilmektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Marie, "Types of Brain Waves", **American journal of EEG Technology**, Vol. 5, No: 2, 1965, s. 31-31.

⁹⁰ "Music: A Powerful Teaching Tool", Erişim: www.uk.sagepub.com/upm-data/52552_ch1.pdf, 22.01.2014.

⁹¹ Mary F. Jackson, Donna M. Joyce, "The Role of Music in Classroom Management", **New York University**, 2003, s. 6, (Çevrimiçi) <http://eric.ed.gov/?id=ED479098>, 02.09.2013.

⁹² Hallam, Price, **a. g. m.**, s. 8.

⁹³ Regina Suk Mei Lo, Henry Chi Fai Li, **a. g. m.**, s. 8. ; Funda Keskin, "Using Songs As Audio Materials İn Teaching Turkish As A Foreign Language", **The Turkish Online Journal of Educational Technology**, Vol. 10, No: 4, October 2011, s. 378.

⁹⁴ Stephen Krashen, "The Din in the Head, input, and the Language Acquisition Device", **Foreign Language Annals 16**, American Council on the Teaching of Foreign Languages, s. 41-44.

Aşırı hareketli öğrencilerin enerjilerini yönlendirmede de müzik mükemmel bir araçtır. Bu anlamda müzik, öğrencilerin enerjik durumlarını dengeler ve rahatlamalarını sağlar.⁹⁵ Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler üzerinde yapılan çalışmalar göstermektedir ki, fon müziği kullanarak derse giriş yapmak, hiperaktif öğrenciler üzerinde rahatlatıcı bir etki yapmaktadır.⁹⁶ Aynı şekilde, öğretmen ihtiyaç duyduğunda, sınıfı hareketlendirmek, dersi ilgi çekici hale getirmek için de müziği etkili bir şekilde kullanabilir.⁹⁷

2.2.3.3. Disiplin Problemlerini Sınırlamada Müziğin Rolü

Müziğin, öğrencilerin sınıf içerisindeki disiplin problemlerini azaltma gücüne de sahip olduğu ileri sürülmektedir. Derslerde müzik kullanımı, materyal zenginliği sağlayarak derslere daha çok anlam katmaktadır. Öğrencilerin ilgileri ve meşguliyetleri derse çekildiğinde, uzun bir süre derse odaklanmaları ve dersten daha fazla bilgi edinmeleri sağlanacaktır. Yapılan araştırmalar, ilgileri derse yoğunlaştırılan sınıflarda, dersi engelleyici durumların oldukça azaldığını ve daha az disiplin problemi yaşandığını ortaya koymaktadır.⁹⁸

İlkokul çocuklarının duygusal ve davranışsal problemlerinin çözümünde, onlara arka planda devamlı olarak müzik dinletmenin yararları görülmüştür.⁹⁹ Bu bakımdan fon müziğini bir araç olarak kullanarak sınıf içerisindeki aksaklıkları ve davranış problemlerini sınırlamaya çalışmanın etkili bir strateji olduğu söylenebilir. Sınıf içerisinde öğretmenlerin karşılaştığı öfke nöbeti, ağlama, sözel ve fiziksel saldırganlık ile aşırı hareketlilik gibi birçok davranış problemi bulunmaktadır. Ancak, müzik kullanıldığında öğrenciler, önemli ölçüde sakin ve yardımsever görünmektedir. Araştırma sonuçları, müziğin çalınmasıyla birlikte, vücut sıcaklığı,

⁹⁵ “Music: A Powerful Teaching Tool”, Erişim: www.uk.sagepub.com/upm-data/52552_ch1.pdf, 22.01.2014.

⁹⁶ T. Scott, **The use of music to reduce hyperactivity in children**, American Journal of Orthopsychiatry, 4, 1970, 677-680; Susan Hallam vd., **The Effects of Background Music on Primary School Pupils’ Task Performance**, Educational Studies, Vol. 28, No. 2, 2002, 111-122, s. 112.

⁹⁷ “Music: A Powerful Teaching Tool”, Erişim: www.uk.sagepub.com/upm-data/52552_ch1.pdf, 22.01.2014.

⁹⁸ Merrell, **a. g. m.**, s. 5.

⁹⁹ Susan Hallam, “Learning in Music”, **Issues in Music Teaching**, Florence:Routledge, s. 61-75.

kan basıncı, nefes alışverişi ve nabız atışında önemli değişiklikler meydana geldiğini göstermektedir.¹⁰⁰ Bu anlamda vücut, öğrencilerin sakinleşmesini sağlayan müziğe karşı fizyolojik bir cevap vermektedir.¹⁰¹

Sonuç olarak sınıflarda müzik kullanımı, öğrencilerin disiplin problemleri ve kaygı düzeylerini azaltır, öğrenme ve öğretme işi zevkli bir hale gelir.

2.3. MÜZİĞİN BİR ÖĞRETİM ARACI OLARAK DKAB DERSLERİNDE KULLANIMI

2.3.1. Din ve Müzik Arasındaki İlişkinin Teolojik Arka Planı

Sosyokültürel hayatın önemli bileşenlerinden biri olan müziği, tüm dinler belirli formlarda da olsa bünyesinde barındırmakta, hatta çoğu din için müzik, merkezi bir öneme sahip bulunmaktadır.¹⁰² Müzik ve din, neredeyse tarihin her döneminde ve her kültürde belli amaçlar doğrultusunda birbirleriyle etkileşim içerisinde olmuştur.¹⁰³ Din fitri, tabii ve insani bir olgu olduğu gibi, müzik de din gibi fitri, tabii ve insani bir olgudur. Bu noktada dinle musiki kesişmekte ve bir ölçüde de örtüşmektedir.¹⁰⁴ Dinî manayı aktarmak ve dinin etkisini ifade etmek için kullanılan müzik, bu yönüyle insanlığın kullandığı en güçlü araçlardan birisidir.

Müzik, birçok açıdan (fizyolojik, psikolojik, sosyokültürel, göstergesel, törensel, eğitimsel, ruhsal vb.) işlevi olan ve bunları ahenkli bir şekilde bütün olarak birleştiren bir araçtır.¹⁰⁵ Özellikle dinî pratikler bağlamında önemli roller oynayan müzik, uyarıcı ve etkileyici, duygusal olarak birleştiren ve bağlayan, derinleşmeye imkan tanıyan karakteri ile Hristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm, Budizm ve

¹⁰⁰ Susan Hallam, John Price, **a. g. m.**, s. 88.

¹⁰¹ Merrell, **a. g. m.**, s. 6.

¹⁰² Candace S. Alcorta and Richard Sosis, "Ritual, Emotion, and Sacred Symbols: The Evolution of Religion as an Adaptive Complex", **Human Nature**, Winter 2005, Vol. 16, No: 4, s. 345.

¹⁰³ Robin Sylvan, **Traces of the spirit: Religious Dimension of Popular Music**, New York University Press, 2002, s. 6.

¹⁰⁴ Süleyman Uludağ, "Din-Müzik İlişkisi Üzerine", **Köprü Dergisi**, S. 79, 2002 Yaz, (Çevrimiçi) <http://www.koprudergisi.com>.

¹⁰⁵ Sylvan, **a. g. e.**, s. 6.

Müslümanlık gibi dinlerde ritüeller bağlamında etkin bir biçimde yer almaktadır.¹⁰⁶ Hristiyanlık'ta, müziğin sözlerin taşıyıcısı olduğu ve karşıdaki kişinin bu sözleri canlı olarak yaşamasını sağladığı için, müziğe İncil'in öğretisi görevi verildiği düşünülmektedir.¹⁰⁷ Müzik, kutsal Yom Kippur (Yahudilerin 25 saat boyunca ibadet ettikleri gün) gününde Shofar'ın (üflelemeli koçboynuzu) üflenmesinden Davud (a. s)'ın Lir'i kullanmasına ve Yahudi dualarının okunmasına kadar Musevilik tarihi boyunca da esas olgulardan biri olmuştur.

Hinduizm geleneğinde müzik ve sesler Tanrı ile haberleşmek olarak algılanır. Budizm'de ise ilahiler başlıca ibadetlerden birisidir. Özellikle de Mantra'ların ve kutsal tohum tekerlemelerin kullanımı, kudretli bir ruhsal gücün taşınması olarak düşünülmektedir.¹⁰⁸ İslam dininde müzik, ağırlıklı olarak tekkelerde tasavvuf müziği olarak icra edilmekle birlikte, cami müziği olarak da önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda Kur'an-ı Kerim okunması, ezan, kamet, salâ, temcid, münacat, tespih, tekbir, telbiye, istiğfar, mevlid, zikir, ilahi, mi'râciyye, Muhammediye hem camilerde hem de tekkelerde icra edilmektedir.¹⁰⁹

Sonuç olarak, inançlara dayalı ve tarihsel bazı öğretilerin aktarılmasında müziğin kullanılması, çoğu din ve kültür için söz konusudur.¹¹⁰ Bu bakımdan, müzikal bir ifade tarzı olmayan din düşünülemez.¹¹¹ Birçok dinin müzikle olan ilişkisi, müziğin, dinî mananın inanırlara aktarılması ve onlarda duygusal bir bağ oluşturması bakımından bir araç olarak kullanılması üzerine temellendirilmiştir.

2.3.2. Müziğin Din Derslerinde Din Eğitimsel Önemi

Müzik, batı ülkelerinin çoğunda inanç deneyiminde yeni yollar açmayı başardığı ve dinî tecrübeye yeni yollar kazandırdığı için din derslerinin kapsamına

¹⁰⁶ İlkay Şahin, "Dini Hayatın Ritmi: Ritüel ve Müzik", *AÜİFD XLIX*, S. II, 2008, s. 272.

¹⁰⁷ Pohlmann, *a. g. e.*, s.12.

¹⁰⁸ Sylvan, *a. e.*, s. 21.

¹⁰⁹ Ak, *a. g. e.*, s. 163.

¹¹⁰ Mehmet Safa Yeprem, "Müzik Eğitimindeki Dini Motifler", İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din ve Müzik Sempozyumu, Bildiri, 26-27 Nisan 2012.

¹¹¹ Pohlmann, *a. g. e.*, s.11.

alınmıştır. Özellikle ilahi veya dinî temalı şarkıların söylenmesi, dinî gelenek açısından din dersinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Dinî fenomen ve içerikler, konuşma alışkanlıklarımızla ifade edemeyeceğimiz bir güce sahiptir. Bu bakımdan müzik, öğrencilere dinî materyalleri daha derin bir şekilde anlama imkânı sunduğu gibi, duygu ve düşüncelerini ifade etme fırsatı vermektedir.

Din eğitiminde müzik kullanılırken yalnızca teolojik değil, sosyal ve kişisel olay ve durumlara da odaklanılabilir. Birlikte söylenen bir ilahi öğrenciler arasında toplumsal birliktelik imkanı sağlar. Dinî gün ve gecelerle ilgili kutlamalarda ilahilerin söylenmesi, öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumun değerlerini anlama ve anlamlandırmalarına yardımcı olabilir. Bu durum, aynı zamanda, öğrencilerin kişilik gelişimine de olumlu katkılar sağlamaktadır.¹¹² Müzik, öğrencilerin hayatına eşlik edecek tecrübî bir dinî kimlik oluşturmalarına hizmet ederken aynı zamanda yaşanan dünyanın bir üyesi olduğuna dair bilinç geliştirmelerine ve içinde yaşadıkları toplumsal yapıyla olan bağlarını güçlendirmelerine de yardımcı olmaktadır.¹¹³

Günümüzde özellikle çocuk ve gençlerin muhatap olduğu sanal veya gerçek birçok uyaran bulunmaktadır. İç huzurun veya sükunetin daha önemli bir duruma geldiği bu dönemde din, yaşanan sanal veya zararlı uyaranlara karşı önemli bir huzur kaynağı konumundadır. Din dersleri, günlük hayatın hengamesi içerisinde huzur sağlayıcı bir araç olarak kullanılabilir ve bu şekilde dinî duyguların derinleşmesi sağlanabilir.¹¹⁴ Bu anlamda din derslerinde kullanılacak olan müzik materyalleri, öğrencilerin iç huzurunun sağlanmasına katkı sağlayabilecek önemli bir araçtır. Din eğitimi ve müzik ruhsal gelişim için önemli fırsatlar sunmaktadır.

Müzik kullanımı, öğrencilerin derin duygu ve düşünceleri, hayal gücü, ilham, sezgi ve iç görü gibi ruhsal gelişim yönlerini ifade etmelerinde ve onlara cevap

¹¹² Pohlmann, a. e., s. 11-15.

¹¹³ Peter Bubmann, **Religion-Kirche-Welt**, Herausforderungen und Perspektiven der Religionspädagogik, Jürgen Belz (Hg), Erlangen, 2006, s. 133.

¹¹⁴ Pohlmann, a. g. e., s. 70.

bulmalarında güçlü bir etkiye sahiptir.¹¹⁵ Özellikle ilahiler veya dinî temalı şarkılar, öğrencilerin yaratıcılıklarını derinden etkilemektedir. Çünkü çocuk dinliyor, hareket ediyor, ritim tutuyor, bakıyor ve ulaşmak istiyor. Bu durum, Kur'an'ın 1. Zihinleri harekete geçirme (bilişsel): “ Görmez misiniz? Düşünmez misiniz, hala anlamıyor musunuz? 2. Duyguların devreye girmesi ve tutum geliştirme (duyuşsal): “Deseniz ki yer ve gökleri kim yarattı? derler ki Allah, ve 3. Davranış geliştirme (motorik/edimsel) metoduna uygundur. Kur'an'ın akla, zihinsel süreçleri harekete geçirmeye ve gönle hitap ederek duyguları harekete geçirmeye dayalı eğitim metoduna uygun olarak yaradılış kıssasıyla alakalı bir ilahinin kullanılması veya konuyu anlatan ilgili ayetlerin makamlı bir şekilde okunması öğrencilerin zihin, düşünce ve duygularını harekete geçirecektir.¹¹⁶

Müziğin sözlü anlatıma nazaran bilinçaltında daha derinlere inebilme gücü olduğundan, müzikli eğitim rasyonel-kognitif öğrenme alanını aşarak özellikle duyuşsal alanı harekete geçirir.¹¹⁷ Öğrencilerin duygularını harekete geçirerek dinî içeriklerin öğrencilere aktarılması, dinî metinlerin melodilerle bezenmesi yoluyla sağlanabilir. Bu bakımdan dinî içerikli sözler, müzik ile insanların içersine kadar nüfuz edebilir. Bu sözler, ilahi biçiminde söylenmesi yoluyla daha iyi bir şekilde akılda kalabilmektedir. Müzik, anlatılanı daha heyecanlı bir şekilde ortaya koymaktadır. İlahiler sayesinde duygular da ifade edildiği için ilahinin içindeki mesaj insanın derinlerine kadar inmektedir.¹¹⁸ Zimmer, çocuklar için dünyanın giriş kapısının duygusal algı olduğunu söylemektedir. Ona göre, duygular bilgilerin, izlenimlerin ve olayların algılanmasında ve işlenmesinde anten görevi görmektedir. Bu bakımdan müzik duyguların harekete geçirilmesinde önemli bir araç olarak kullanılabilir.¹¹⁹

¹¹⁵ Ruth Parrott, “The Importance of Music in Different Religions”, **Silverdale Community Primary School**, Newcastle-under-Lyme, July 2009, s. 8.

¹¹⁶ Başkurt, **a. g. e.**

¹¹⁷ Pohlmann, **a. g. e.**, s.16.

¹¹⁸ Pohlmann, **a. e.**, s.14.

¹¹⁹ Adam Gottfried, Rainer Lachman, **Methodisches Konpendium für den Religionsunterricht**, Aufbaukurs, 1. Auflage, Göttingen, 2002'den akt. Pohlmann, **a. g. e.**, s. 51.

Sonuç olarak, kelimelerle anlatılamayan bazı dinî içerikler anlatmada müzik önemli bir iletişim aracı olarak kullanılabilir. Müzik kullanılarak gerçekleştirilen dinî bir öğretim, öğrencilerin konu üzerinde daha yoğun ve aktif bir şekilde düşüncelerini ve konuyu özümsemelerini sağlayacaktır. Aynı zamanda müzik, öğrencilerin ruhsal ve duygusal yönünü harekete geçirici, bilinç altına etkisi, dinî içerik ile bütünleşmesini sağlayıcı özellikleri ile din eğitiminde kullanılabilecek önemli öğretim araçlarından birisidir.

2.3.3. Müziğin Din Derslerine Girişi: Tarihsel Arka Plan

Daha önce de ifade edildiği gibi, pek çok filozof ve eğitimci müziğin eğitimsel işlevine vurgu yapmış ve müziği bir öğrenme-öğretme aracı olarak kullanmıştır. Müziğin bireyi neredeyse bütün yönleri ile etkilemesi ve doğal olarak güçlü bir araç olarak görülmesi, onun eğitim-öğretim ortamında da kullanılmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, müziğin bir öğretim aracı olarak derslerde kullanımına yönelik ilk bilimsel çalışmalar 20. yüzyılın ortalarında başlamıştır. Bu çalışmalar, yoğun olarak, müziğin öğrencilerin okuma¹²⁰ ve ödev performansları¹²¹, disiplin problemleri¹²², bilişsel başarıları¹²³, zeka gelişimleri¹²⁴ gibi durumlar üzerindeki etkisi etrafında şekillenmiştir. Bunun yanı sıra, müziğin matematik yeteneğinin gelişiminde¹²⁵, yabancı dil öğretiminde¹²⁶, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin

¹²⁰ Konuyla ilgili olarak bkz. M.T. Henderson, “A study of the effect of music distraction on reading efficiency”, **Journal of Applied Psychology**, Vol. 29, 1945, s. 313–317; S. Fogelson, “Music As A Distracter On Reading-Test Performance Of Eighth Grade Students”, **Perceptual and Motor Skills**, **Traces of the spirit: Religious Dimension of Popular Music**, Vol. 36, 1973, s. 1265–1266.

¹²¹ Konuyla ilgili olarak bkz.; M.A. Gregoire, “Music As A Prior Condition To Task Performance”, **Journal of Music Therapy**, Vol. 21, 1984, s. 133–145; Hallam vd., **a. g. m.**

¹²² Konuyla ilgili olarak bkz.; Robert W. Bennington, “Music Use In The Classroom: Comparing Effects On Students”, **Master Of Education**, Lethbridge, 2004; Jackson, Joyce, **a. g. m.**

¹²³ Konuyla ilgili olarak bkz.; Rauscher vd., **a. g. m.**; Adrian Furnham, Anna Bradley, “Music While You Work: The Differential Distraction of Background Music on the Cognitive Test Performance of Introverts and Extraverts”, **Applied Cognitive Psychology**, Vol. 11, 1997, s. 445-455; E. Glenn Schellenberg v.d., “Exposure To Music And Cognitive Performance: Tests Of Children And Adults”, **Psychology of Music**, Vol. 35, No:5, 2007; Campbell, **a. g. e.**

¹²⁴ Konuyla ilgili olarak bkz.; Howard Gardner, **Frames of Mind**, New York, A Member of the Perseus Books Group, 2011.

¹²⁵ Konuyla ilgili olarak bkz.; Goeghegan, Mitchelmore, **a. g. m.**; Shaw v.d., **a. g. m.**

¹²⁶ Konuyla ilgili olarak bkz.; Jolly, **a. g. m.**; Schoepp, **a. g. m.**

gelişiminde¹²⁷ ve okul öncesi eğitimde¹²⁸ kullanımına yönelik çok sayıda çalışmanın yapıldığı da görülmektedir.

Müziğin din derslerinde bir öğretim aracı olarak kullanımına yönelik uygulamalar, daha çok batıdaki okullarda görülmektedir. Dinî temalar içeren müzik, özellikle çok kültürlü bir yapıya sahip olan bazı ülkelerde, herhangi bir dini desteklememek ve dinlere karşı nötr ve objektif olmak kaydıyla dinî günlerin öğretiminde yardımcı bir materyal olarak din derslerinde kullanılmaktadır. Mesela Almanya’da 4. Sınıf Katolik bir din dersi kitabında her ünite için ortalama iki ilahi veya müzik parçası bulunmaktadır.¹²⁹ Bunun yanı sıra, öğrencilerin toplumun kültürel ve dinî miraslarını daha iyi bir şekilde öğrenmeleri ve kendilerini geliştirmeleri amacıyla din derslerinde müzikal etkinliklere de yer verilmektedir. Müziğin bir öğretim materyali olarak din derslerinde kullanılmasına önem veren İngiltere, Din Eğitimi Çerçeve Programı kapsamında her eğitim aşamasında müziğin din derslerinde kullanılmasını önermektedir. İngiliz Din Eğitimi Programı, bu çerçevede, din eğitiminin;

1. Kişisel, sosyal ve duygusal
2. İletişim, dil ve edebiyat
3. Dünyayı anlama ve bilme
4. Yaratıcı gelişim olmak üzere 4 temel amacının olduğunu ileri sürmektedir.

Bu amaçlara ulaşmak için de, her eğitim aşamasında öğretim aracı olarak hikaye okumayı, drama ve müziğin aktif bir şekilde kullanımını önermektedir.¹³⁰

Almanya’da, 1950’li yıllardan itibaren itikadi ve sosyal değerlere vurgu yapılan ilahi ve şarkılar, din derslerinde bir öğretim materyali olarak

¹²⁷ Konuyla ilgili olarak bkz.; R. Hitz, “Creative Problem Solving Through Music Activities”, **Young Children**, January 1987, s. 12-17.

¹²⁸ Konuyla ilgili olarak bkz.; Lili M. Levinowitz, “The Importance of Music in Early Childhood”, **Music Educators Journal**, Vol. 86, No: 1, July 1999, s. 17-18.

¹²⁹ Başkurt, **a. g. e.**, s.10.

¹³⁰ Fatih Alakuş, Mehmet Bahçekapılı, **Din Eğitimi Açısından İngiltere ve Türkiye**, İstanbul, Ark Yayınları, 2009, s. 289.

kullanılmaktadır. Başkurt, Almanya’da müziğin din derslerinde kullanımı ile ilgili yaptığı inceleme sonucunda, müziğin yoğun olarak ilkokullarda (ilkokul 1-4, bazı eyaletlerde 5) çocuk ilahileri ve çocuk şarkıları şeklinde kullanıldığını tespit etmiştir.¹³¹ 6. sınıftan itibaren, din dersi müfredatında müzik materyaline çok fazla yer verilmemektedir. Çünkü şarkı ve ilahiler ergenlik çağındaki çocukların bu dönemin gelişim özelliklerine hitap etmemektedir. Alman eğitimcileri, 6. sınıf ve sonrasında da müziğin bir öğretim aracı olarak kullanılmasını doğru olduğunu düşünmektedirler. Ancak bu üst kademelerde kullanılacak materyallerin ergenliğe yeni adım atmış bireyin meşgul olduğu soru ve problemleri yansıtan ya da onlara ışık tutan dinî içeriğe sahip sözlerden oluşması gerektiğini ileri sürmektedirler.¹³² Mevcut Alman din dersi kitaplarında, sosyal durumları ve gençliğin problemlerini içeren, barış ve adaleti vurgulayan, ecel, ölüm, isyan, inkâr ve tanrı gibi kavramları konu alan, lüks hayat ve para kazanma hırsı gibi anlayışları eleştiren nitelikli popüler müzik parçaları yer almaktadır.¹³³

Öğrenciler üzerinde güçlü bir etkisi bulunan müziğin, ülkemizdeki din derslerinde bir öğretim aracı olarak kullanıldığını söylemek pek mümkün değildir. Müzik konusu, MEB Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi müfredatının sadece 7. sınıf *Din ve Kültür* öğrenme alanında yer almaktadır. *Musikimizde Dinî Motifler* alt başlığı altında musiki hakkında bilgiler verilmiş ve etkinlik olarak da öğrencilerden Yunus Emre’nin *Allah Diyelim* adlı eseri verilerek şiirde vurgulanmak istenen hususların belirlenmesi istenmiştir. Ayrıca konuyla ilgili olarak ilgili sayfada tasavvuf musikisi icra eden ve sema gösterisi yapan bir topluluğun bulunduğu resme yer verilmiştir.¹³⁴ Görüldüğü üzere, konuyla ilgili yeterli müzik materyalinin bulunmaması ve buna yönelik çalışmaların gerek MEB gerekse din eğitimi uzmanları tarafından yapılmamış olması, din derslerinde müziğin kullanım imkanını sınırlamaktadır.

2.3.4. Din Dersinde Müzik Nasıl Kullanılabilir?

¹³¹ Başkurt, a. g. e., s. 8.

¹³² Pohlmann, a. g. e., s. 20.

¹³³ Başkurt, a. g. e., s. 8.

¹³⁴ Nazım Genç, **MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabı**, İstanbul, Netbil Yayıncılık, 2012, s. 146.

Din dersinde müzik kullanımı, bilginin aktarılması ve dinî içeriğin daha kolay anlaşılmasını sağlamaktadır. Din eğitimi müfredatında yer alan çoğu anahtar kavramların anlaşılmasında ve kalıcılığında müzik büyük bir öneme sahiptir.¹³⁵ Batı’da din derslerinde müziğin dinlemek, yapmak/söylemek ve pratiğe dökmek suretiyle üç şekilde kullanıldığı görülmektedir. Müzik kullanım şekillerinin birbirleriyle ve din eğitimiyle olan ilişkisi aşağıda gösterilmektedir.

Müzik Kullanım Şekillerinin Birbirleriyle ve Din Eğitimiyle Olan Korelasyonu

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü gibi, müzik din derslerinde farklı şekillerde kullanılabilir. Müzik dinlemek, bu kullanımların arasında merkezi bir konuma sahiptir. Bu kullanımların hepsi oyun ve yaratıcılık imkanları ile donatılmışlardır. Bu sayede, duygusal, bilişsel ve motorik kazanımlar arasında bir denge unsuru

¹³⁵ NATRE, “Developing Religious Education Through Music”, (Çevrimiçi) www.natre.org.uk. 28.11.2013.

oluşmaktadır. Öğretmenin müzikal bilgisi, dinî içerikleri derinleştirilmesini ve öğrenciler tarafından bilginin öğrenilmesini kolaylaştıracaktır.¹³⁶

Daha önce de belirtildiği gibi, müzik dinlemek, öğrencilerde duygu yoğunluğu oluşturduğundan yaratılış veya Peygamberimizin hayatı ile ilgili bir konu işlenirken konuya uygun bir ilahi veya fon müziğinin çalınması, öğrencilerin derin bir ruhi yaşantı içerisine girmesini sağlar. Öğrenciler bu gibi durumlarda üzülür veya sevinirler. Dinî ve sosyal içerikli bir şarkıyı söyleyerek, eşlik ederek veya ritim tutarak müziğe katılma anlamında müzik yapmak, öğrencilerin mesajlara doğrudan ulaşmalarına katkı sağlar. İlahide geçen konuların pandomim, jest ve mimikler veya müzik eşliğinde resim yapılması yoluyla dönüştürülmesi, öğrenimin daha etkili bir şekilde gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır.¹³⁷ Müzikle beraber sınıfta manevi bir ortam meydana gelir ve aktarılan bilgiler öğrenciler tarafından daha kolay içselleştirilir. Müziğin, öğrencileri yönlendirme imkân ve gücü, verilmek istenen mesajın yerine kolay bir şekilde ulaşmasını temin eder. Zira yapılan çeşitli araştırmalar, müziğin bilişsel alanı, dikkati, hafızayı, bilgi alışverişini, yaratıcılığı ve sözel ifade kabiliyetini geliştirdiğini ortaya koymaktadır.¹³⁸

Schmidt, din dersinde ilahi kullanımının, öğrencilerin şarkı söyleme ihtiyacını karşıladığını, ruh hallerini ifade ettiğini, birlikteliğe teşvik ettiğini ve dua yerine geçebileceğini ifade etmektedir. Müziği sevmeyen çocuk neredeyse yok gibidir. Her çocuk şarkı dinleme ve söyleme arzusundadır. Sınıfta şarkı söylemek rahat bir ortamın oluşmasını sağlar. Doğal olarak tedirgin durumu ortadan kalktığında bilişsel öğrenme durumu gerçekleşir. Şarkı sözleri duyguları dile getirir ve melodiler de duygu durumlarını ortaya çıkarır. Bu bağlamda, şarkı söylemek veya dinlemek, öğrencileri sadece neşelendirmez aynı zamanda dinî içeriğin derinlemesine anlaşılmasını da sağlar. Önemli sözlerin veya düşüncelerin ön plana çıkmasını

¹³⁶ Pohlmann, a. g. e., s.17.

¹³⁷ Pohlmann, a. e., s. 17-18.

¹³⁸ Cooke v.d., a. g. m., s. 766.

sağlayan melodi ve ritim, böylelikle öğrencilerin bilgiyi içselleştirmesini kolaylaştırmaktadır.¹³⁹

Sınıf yönetiminde önemli bir etkiye sahip olan müziğin, sınıf içerisinde kullanım yeri ve zamanı öğretmenler tarafından dikkat edilmesi gereken önemli hususlardandır. Din dersine fon müziği veya ilahi ile giriş yapıldığında, öğrencilerin derse karşı ilgi ve iştiraki artacak, sınıf atmosferi öğrencilerin öğrenmelerine hazır hale gelecektir.¹⁴⁰ Müziğin, anlatılacak konuya hazırlık, öğrencilerle uyum sağlama ve öğrenmeye açık durumlar oluşturma gibi işlevleri, öğretmenin işini kolaylaştıracak durumlardır.¹⁴¹ Müziğin ayrıca, gerilimi düşürmesi, dayanışmayı sağlaması, ilham vermesi, hafızayı geliştirmesi ve bir eğlence unsuru olması din derslerinde kullanımını daha da önemli kılmaktadır.¹⁴²

2.3.5. Müzik Seçiminde Kriterler

Müzik seçiminde dikkat edilmesi gereken hususların başında derste kullanılacak müziğin konuya ve öğrencilerin dil seviyesine uygun olup olmadığı ve metinlerin konuyu teolojik anlamda iyi ifade edip etmediği hususları gelmektedir.¹⁴³ Ünite veya konunun hedefleri ile uyuşmayan, teolojik içerikten yoksun ve öğrencilerin müzikal yetisine uygun olmayan müzik materyallerinden kaçınılmalıdır. Ayrıca, derste hangi müzik parçasının kullanılacağı, kullanılacak müzik parçasının seviyeye uygun olup olmadığı, müzik parçasına yönelik hangi etkinliklerin yapılacağı gibi hususların dersin öğretmeni tarafından önceden planlanması yapılmalıdır.¹⁴⁴

Din dersi öğretmeni, hem müzikal hem de dinî materyali derinlemesine anlamaya ve bu ikisini mantıklı bir şekilde bir araya getirmeye hazır durumda

¹³⁹ Pohlmann, a. g. e., s. 34-36.

¹⁴⁰ Pohlmann, a. e., s.33.

¹⁴¹ Jensen, a. g. e., s. 112-119.

¹⁴² Brewer, a. g. m.

¹⁴³ Pohlmann, a. g. e., s. 41.

¹⁴⁴ Mustafa Arslan, Ergin Adem, “Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Görsel ve İşitsel Araçların Etkin Kullanımı”, *Dil Dergisi*, S. 147, Ocak-Şubat-Mart 2010, s. 75.

olmalıdır. Kullanılacak müzik materyali ile anlatılacak konu arasında mantıklı bir ilişkinin olması ve müziğin dersin amacına hizmet edecek yapıda ve bütünlükte olması gerekmektedir. Teolojik arka plan ile bağlantısı eksik olan müziğin din dersine pedagojik anlamda bir şey katamayacağı söylenilebilir. Bu şekilde kullanılan müzik materyali, din dersinin değil de müzik dersinin didaktik alanına girerek din ile müzik arasındaki ilişkinin dışında bir yerde kalır. Tabi ki din dersi müzik dersinin bilgi ve yeteneklerinden yararlanır ve alanlar arası işbirliğinden yardım alarak dinî içeriğin derinleşmesine imkân tanır. Ancak buradaki amaç, müzikal yetiyi geliştirmek değil dinî içeriğe giden farklı bir yol bulmaktır. Bu bakımdan din dersinde kullanılan müzik materyalleri, dinî içeriği tamamlama ve yorumlama aracı olabilir. Öyle ki, din dersi sınıflarında müzik, aktif bir şekilde kullanılarak dinî içeriklerin yoğun biçimde yeniden yaşanmasına, dinî bir konu için yeni düşüncelerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir.¹⁴⁵

Müzik materyali seçilirken, ilahinin içeriği ve ifadelerinin doğruluğu araştırılmalıdır. Müzik parçasının üstlendiği teolojik sorumluluk, öğrencilerin bilgi düzeylerinden ve ilahi kullanımını gerektiren sebeplerden ayrı düşünülmemelidir. Bu bakımdan, din dersinde kullanılacak bir ilahinin hem çocukların algı düzeyine hitap etmesi hem de dinî açıdan kanıtlanabilir olmasına dikkat edilmelidir.¹⁴⁶ Müziğin dili ve melodisi, ilahinin veya şarkının konuya uygun olup olmadığını belirleyen iki önemli kriterdir. Müzik parçasının dili, öğrenciler tarafından anlaşılmalı ve hissedilebilir olmalıdır. Bu bakımdan din dersi öğretmeni, kullanacağı ilahinin dilinin ve melodisinin öğrenciye uygunluğu hakkında bilgi sahibi olmalı ve ilahiyi sınıfın düzeyine göre seçmelidir.¹⁴⁷ Öğrencilerin düzeyine uygun kelimeler ve anlayabilecekleri üsluptan oluşan müzik parçaları seçilmelidir.

Müzik parçalarının sevilmesinde ve içselleştirilmesinde müziğin melodisi de önemli bir fonksiyona sahiptir. Öğrencilerin düzeyine uygun, net ve anlaşılır olan melodiler seçilmelidir. Bazen iyi bir melodi içeriği zayıf olan müzik parçalarını bile

¹⁴⁵ Pohlmann, a. g. e., s.16.

¹⁴⁶ Pohlmann, a. e., s. 46.

¹⁴⁷ Pohlmann, a. e., s. 43.

mükemmel hale getirebilmektedir. Müziğin melodisi, konunun önemli noktalarını vurgulamalıdır.¹⁴⁸ Müzik seçiminde göz ardı edilmemesi gereken önemli hususlardan biri de şarkının ritmi ve hızıdır. Öğrencilerin takip edemeyeceği kadar yüksek hızda söylenen ya da tam tersine çok yavaş olan ve içinde anlamsız kelimeler bulunan müzik parçalarından kaçınılmalıdır. Öğrencilere, dinleyecekleri müzik parçasıyla ilgili ön bilgi verilerek, öğrencilerin dikkatinin dinleme aşamasına yoğunlaşması sağlanmalıdır. Ayrıca, dinletilecek müzik parçasının anlaşılabilir olmasına da dikkat edilmelidir.¹⁴⁹

2.3.6. Müziğin Dersin İşleniş Sürecindeki Fonksiyonları

Müziğin, dersin işleniş sürecindeki fonksiyonları, öğrencilerin bilgiyi öğrenmeleri ve sınıf yönetimi etrafında şekillenmektedir. Beyni birçok yönden etkileyen, duygusal işleve sahip olan müziğin, öğrencilerin bilgiyi öğrenmelerinde çok önemli bir yeri vardır. Müzikle öğrenim sürecinde, rahatlamanın bir sonucu olarak öğrenciler daha az endişe duymakta ve zihinsel engelleri aşağı seviyeye çekmektedir.¹⁵⁰ Motivasyon düzeyi yüksek, uyarılmış, düşük endişe ve strese sahip olan bir sınıfın öğrenmeye daha istekli olduğu ve her öğretmenin böyle bir sınıf ortamı oluşturmak istediği bilinmektedir.

Öğretmen, öğrencilerin sınıfta öğrenmeye karşı bazı psikolojik engellerle geldiklerini bilmeli ve bu engelleri ortadan kaldırabilecek öğretim araçları kullanmalıdır. Bilinçaltına ulaşmada etkili bir araç olan müzik, öğrenciye bilinçaltında öğrenmenin kolay ve eğlenceli olduğunu önermektedir.¹⁵¹ Öğrenme düzeyi düşük olan birçok öğrenci, bazı soyut ve karmaşık kavramları anlama noktasında zorlanmaktadır. Kavramların ne anlama geldiğini ifade eden bir müzik parçası öğrencilere dinletildiğinde veya söyletildiğinde daha kolay ve hızlı öğrenme

¹⁴⁸ Pohlmann, a. e., s. 44-45.

¹⁴⁹ Gökşenli, a. g. m., s. 21.

¹⁵⁰ Gökşenli, a. e., s. 15.

¹⁵¹ Diane Larsen-Freeman, **Techniques and Principles in Language Teaching**, Oxford University Press, Second Press, 2000, s. 78-80.

sağlanmış olacaktır.¹⁵² Müzik kullanımı ile birlikte öğrenci öğrenme olayına katılmaktadır. Müziğin anlatılacak konuya hazırlık, öğrencilerle uyum sağlama ve öğrenmeye açık durumlar oluşturma gibi işlevleri bulunmaktadır.¹⁵³ Bu bakımdan dersin başında kullanılan bir fon müziğinin veya dersin içeriği ile alakalı bir ilahinin öğrencilerin derse motive edilmesi, uyarılması, huzur ve güvenlerinin sağlanması ve öğrenmeye hazır hale getirilmesinde önemli fonksiyonları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra dersin başında, öğrencilerin önceki derste geçen konuları tekrar etmeleri ve pekiştirmeleri amacıyla da ilahi kullanılabilir. Ancak, öğrencilere dinletilecek müzik parçasından önce sınıf hazır hale getirilmelidir. Bunun yanı sıra öğrenciler kullanılacak müzik parçası hakkında bilgilendirilmeli ve motive edilmelidir.¹⁵⁴

Sunum esnasında kullanılan bir fon müziği ise öğrencilerin derse karşı dikkatlerinin sağlanmasını ve bilgilerin daha kısa bir sürede öğrenilmesini kolaylaştıracaktır. Dersin içeriğini yansıtan bir hikayenin okunması esnasında arka planda müziğin çalınması öğrencilerin ilgisini çekerek konsantrasyon düzeylerini artıracaktır. Öğrenciler için huzurlu ve duyguların harekete geçirilmiş olduğu bir sınıf ortamı, dersin hedefine ulaşmada öğretmene yardımcı olmaktadır. Ancak burada, kullanılacak fon müziğinin öğrencilerin gelişim düzeylerine uygunluğu ve ders saatinin belli bir kısmında kullanılıyor olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Sürekli aynı fon müziğinin çalınması veya dersin tamamında müziğin kullanılması hem öğrencilerin derse olan ilgisini hem de müziğin uyarıcı etkisini ortadan kaldırmaktadır.

Öğrenciler ilk önce müziğe ve şarkının yorumuna konsantre olmaktadır.¹⁵⁵ Bu nedenle ilgili müzik parçasının bir defa dinletilmesi yeterli değildir. Özellikle dersin içeriğini yansıtan müzik parçalarının en az iki defa dinletilmesi öğrenmenin kalıcılığını artıracaktır. Dersin sonunda, işlenen konu ilgili bir ilahinin söylenmesi,

¹⁵² Jenny Berglund, "Teaching İslam with Music", *Ethnography and Education*, Vol. 3, No. 2, June 2008, 161-175, s. 168.

¹⁵³ Jensen, a. g. e., s. 112-119.

¹⁵⁴ Mustafa Arslan ve Ergin Adem, **Yabancılar Türkçe Öğretiminde Görsel ve İşitsel Araçların Etkin Kullanımı**, *Dil Dergisi*, Sayı 147, Ocak-Şubat-Mart 2010, 63-86, s. 74.

¹⁵⁵ Selma Anşın, **Çocuklarda Yabancı Dil Öğretimi**, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 6, 2006, s. 14.

öğrenilen bilgilerin uzun süreli belleğe aktarılmasını sağlayabilir. Kur'an'da geçen bir kıssa veya Hz. Peygamber'in hayatı ile ilgili bir ilahinin söylenmesi, yoğunlaşmış duyguları unutulmaz kılacağı gibi öğrenilen bilgilerin tekrarlanması nedeniyle hatırlanmasını da sağlayacaktır.¹⁵⁶

Müziğin ders sürecindeki işlevlerinden biri de öğrencilerin yaratıcılıklarını etkilemesi hususudur. Zimmer, çocuklar için dünyanın giriş yolunun duyuşsal algılar olduğunu bu bakımdan duyuların bilgilerin, izlenimlerin ve olayların algılanması ve işlenmesinde anten görevi gördüğünü ifade etmektedir. Buna göre, duyular ifade ve tecrübe yetisini artırmakta ve öğrenme güdüsünü yükseltmektedir.¹⁵⁷ Müzik öğrencideki derin duyguları ortaya çıkarabilir ya da metin ile öğrenci arasında duyuşsal bir bağ oluşturabilir. İlahi ile birlikte öğrenci kendini tarihi bir kişilikle özdeşleştirebilir ya da ilahide geçen duyuşsal durumları hissedebilir. Güven duygusunun önemli bir dini tecrübe olduğu düşünülürse, sadece bu durumun bile dini bir hedefe ulaşmada önemli bir faktör olduğu görülmektedir.¹⁵⁸

* * *

Müzik, beyni birçok yönden etkileyen, beynin zihinsel fonksiyonlarını harekete geçiren çok yönlü bir faaliyettir. Duygular yolu ile akla seslenen müzik, berilerin hafızaya kolay bir şekilde yerleştirilmesine yardımcı olmaktadır. Öğretim aracı olarak kullanılan müzik etkinlikleri, öğrencilerin yeni bilgileri öğrenmelerini, zihinde tutmalarını ve buna bağlı olarak akademik başarılarının artmasını sağlamaktadır. Müzik, öğrenci ile bilgi arasında pozitif duyuşsal bir bağ kurarak bilgiyi anlamlandırmaktadır.

Birçok derste müziğin eğitim-öğretim ortamındaki güçlü etkisinden yararlanılmaktadır. Özel eğitim ve okul öncesi eğitimde çocuklar müzik etkinlikleri ile birlikte duyuşsal ve düşünsel tepkilerini ortaya koyma fırsatı yakalamaktadır. Yabancı dil öğretiminde öğrenciler dil öğrenmeye karşı oluşturdıkları ön yargılarını

¹⁵⁶ Başkurt, a. g. e. s. 8.

¹⁵⁷ Pohlmann, a. g. e., s. 51.

¹⁵⁸ Pohlmann, a. e., s. 41.

yenerek rahatlamakta ve yeni sözcükleri eğlenerek öğrenmektedir. Aynı şekilde matematik dersinde de müziğin rahatlatıcı rolü sayesinde öğrenciler matematiği severek öğrenmektedir. Müziğin motivasyon sağlayıcı, rahatlatıcı ve disiplin problemlerini sınırlamadaki rolü ve diğer derslerde etkili bir öğretim aracı olarak kullanılması din derslerin de önemli bir öğretim aracı olarak kullanılabilirliğini güçlendirmiştir. Nitekim yukarıda da incelediğimiz gibi, müzik ve din tarih boyunca etkileşim içerisinde olmuştur. Hemen hemen tüm dinler, müziği dinî içeriği inanırlara aktarmak ve inanırlarla duygusal bir bağ oluşturmak için bir araç olarak kullanmışlardır. Özellikle Batı ülkelerinin çoğunda, müziğin eğitim-öğretim ortamında gerek sınıf yönetiminde, matematik, okuma becerisi vb. derslerde gerekse din derslerinde bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu anlamda ilahi veya dinî temalı şarkılar, ders içeriğinin sunulmasında dinî gelenek açısından din dersinin vazgeçilmez bir parçası durumundadır. Bu sayede öğrenciler, dinî konuları daha derin bir şekilde anlama imkânı bulmakta ve müziğin dinî duyguları harekete geçirici etkisiyle iç huzura kavuşmaktadırlar.

Çalışmamızın bu bölümünde, müzik ve öğrenme arasındaki ilişki ve bir öğretim aracı olarak müziğin din derslerinde kullanımı incelenmiştir. Bundan sonraki bölümde, deneysel çalışmanın yöntem ve teknikleri ele alınacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, deseni, çalışma grubu, veri toplama araçlarının geliştirilmesi ve toplanan verilerin çözümlenmesinde kullanılan yöntem ve teknikler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmamız, nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel boyutunu ön test-son test kontrol gruplu karışık deneysel bir model oluşturmaktadır. Deneysel model, araştırmacının kontrolü altındaki değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerini keşfetmek için gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma alanıdır.¹ Deneysel model ile yapılan her araştırmada mutlaka bir karşılaştırma vardır. Bu belli bir şeyin kendi içindeki değişimleri ya da bu şeyler arasın ayrımların karşılaştırılması anlamında olabilir.²

Öğrencilere uygulanan “Görüş Alma Formu”ndan elde edilen verilerin değerlendirilmesinde ise nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek, nitel araştırmaları, gözlem, görüşme ve doküman gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmalar olarak tanımlamaktadır.³

Araştırmamızın örneklem sayısını artırmak amacı ile uygulama iki farklı okulda gerçekleştirilmiştir. Gruplar tesadüfi/random atama yoluyla deney ve kontrol grubu olarak atanmışlardır. Öğretim, deney grubunda, müzik materyalleri kullanılarak gerçekleştirilirken, kontrol grubundaki öğrencilere ise geleneksel

¹ Niyazi Karasar, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 15. bs., Ankara, Nobel Yayınları, 2005, s. 88.

² Karasar, **a. e.**, s. 91.

³ A. Yıldırım ve H. Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 4. Basım, 2004, s. 35.

öğretim uygulanmıştır. Araştırmada, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde, müzik materyallerinin bir araç olarak kullanımının akademik başarı, derse karşı tutum ve kalıcılığa etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Uygulama, deney ve kontrol gruplarına ön testin verilmesi ile başlatılmıştır. 8 hafta süren uygulama sonunda her iki gruba da son test uygulanmıştır. Daha sonra öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumlarını incelemek için tutum ölçeği, uygulama öncesi ve uygulama sonrası olmak üzere iki kez tatbik edilmiştir. Ardından, deney grubu öğrencilerinin deneysel çalışmada kullanılan ders işleme yöntemi ile ilgili düşüncelerini almak amacı ile öğrencilere görüş alma formu uygulanmıştır. Diğer yandan deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öğrendiklerini hatırlama düzeylerinin saptanması amacıyla son test tarihinden 45 gün sonra deney ve kontrol grubu öğrencilerine kalıcılık başarı testi uygulanarak araştırma tamamlanmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN DENEYSEL DESENİ

Deneysel desende katılımcılar, deneysel işlemde önce ve sonra bağımlı değişkenle ilgili olarak ölçülürler. Ön test-son test kontrol gruplu desen, bu yönüyle *ilişkili* bir desendir. Çünkü aynı kişiler bağımlı değişken üzerinde iki kez ölçülürler. Bunun yanı sıra, farklı deneklerden oluşan deney ve kontrol gruplarının ölçümlerinin karşılaştırılması nedeniyle de bu desen *ilişkisiz*dir. Bundan dolayı ön test- son test kontrol gruplu desen karışık bir desendir. Bu desen deneysel işlemin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin test edilmesinde araştırmacıya yüksek bir istatistiksel güç sağlayan, elde edilen verilerin neden-sonuç bağlamında yorumlanmasına imkan veren ve davranış bilimlerinde sıklıkla kullanılan güçlü ve tek desendir.⁴ Araştırmanın deneysel desenini gösterir tablo aşağıda verilmiştir.

⁴ Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 9. bs., Ankara, Pegem Akademi, 2008, s. 21.

Tablo 1: Araştırmanın Deneysel Deseni

Okullar/Şube	Gruplar	Ön Test	Deneysel İşlem	Son Test	Kalıcılık Testi
Ahmet Hamdi Tanpınar Ortaokulu ⁵ -5/A	Deney	T1 ⁶ , T2 ⁷	Müzik Materyali Kullanarak Öğretim	T1, T2	T1
Ahmet Hamdi Tanpınar Ortaokulu-5/B	Kontrol	T1, T2	Geleneksel Öğretim	T1, T2	T1
Eyüp Sultan Ortaokulu ⁸ -5/E	Deney	T1, T2	Müzik Materyali Kullanarak Öğretim	T1, T2	T1
Eyüp Sultan Ortaokulu-5/C	Kontrol	T1, T2	Geleneksel Öğretim	T1, T2	T1

Tablo 1’de de görüldüğü gibi araştırmanın deneysel desenini, iki okuldaki tesadüfî /random atama yoluyla belirlenen deney ve kontrol grupları oluşturmaktadır. Araştırmanın deneysel deseni, araştırmacı tarafından organize edilmiş, deney ve kontrol gruplarına da yine araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulamalar sırasında dersin kadrolu öğretmenleri sınıfta gözlemci olarak bulunmuşlardır. Araştırmanın başlangıcında her iki okulda da deney ve kontrol gruplarına ön test olarak *İbadet Konusunda Bilgilenelim Ünitesi Başarı Testi (T1)* ve *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Ölçeği (T2)* uygulanmıştır. Deneysel işlemde deney gruplarına müzik materyali kullanarak öğretim gerçekleştirilirken, kontrol gruplarına ise geleneksel öğretim uygulanmıştır. Deneysel işlemin bitiminden 1 hafta sonra

⁵ Bundan sonra (A Okulu).

⁶ T1: İbadet konusunda bilgilenelim ünitesi başarı testi.

⁷ T2: Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi tutum ölçeği.

⁸ Bundan sonra (B Okulu).

İbadet Konusunda Bilgilenelim Ünitesi Başarı Testi (T1) ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Ölçeği (T2) her iki gruba da son test olarak uygulanmıştır. Son test tarihinden 45 gün sonra, deney ve kontrol gruplarına, kalıcılık düzeyinin belirlenmesi amacıyla *İbadet Konusunda Bilgilenelim Ünitesi Başarı Testi (T1)* tekrar uygulanmıştır.

3.3. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

3.3.1. Çalışma Grubundaki Deney ve Kontrol Gruplarının Seçimi

Deneyisel çalışmalarda, uygulama öncesi deney ve kontrol gruplarının başarı düzeylerinin birbirine denk olması, araştırmanın sağlıklı yürütülebilmesi açısından önemlidir. Bu nedenle her iki okulda da gruplar belirlenirken din kültürü ve ahlak bilgisi dersi branş öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin görüşleri alınmış, başarı düzeyleri birbirine yakın olan şubeler belirlenerek deney ve kontrol grupları rastgele seçilmiştir. Çalışma gruplarını oluşturan öğrencilerin okul ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Çalışma Gruplarını Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Gruplara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Okullar	Gruplar	Cinsiyet	n	Toplam
A Okulu	Deney	Kız	18	41
		Erkek	23	
	Kontrol	Kız	19	43
		Erkek	24	
B Okulu	Deney	Kız	13	24
		Erkek	11	
	Kontrol	Kız	14	25
		Erkek	11	
	Deney	Kız	31	65
		Erkek	34	

Genel Toplam	Kontrol	Kız	33	68
		Erkek	35	
				N= 133

Tablo 2’de çalışma gruplarını oluşturan öğrencilerin okullara, gruplara ve cinsiyetlere göre dağılımı görülmektedir. Buna göre, okullarda deney ve kontrol grubunu oluşturan öğrenciler nicelik olarak yakın bir dağılım göstermektedir. Örneklemi oluşturan öğrencilerin cinsiyetlere göre dağılımlarına bakıldığında deney grubunda 31 kız ve 34 erkek öğrenci, kontrol grubunda ise 33 kız ve 35 erkek öğrenci bulunmaktadır. Buna göre, araştırmanın uygulama sürecine katılan öğrenci sayısı toplam 133’tür.

3.4. DENEYSEL UYGULAMA SÜRECİNE HAZIRLIK

Deneysel uygulama sürecine hazırlanırken araştırmacı tarafından şu çalışmalar yapılmıştır:

1. Yukarıda da belirtildiği gibi, deney ve kontrol gruplarındaki örneklem sayısını artırmak amacı ile uygulama iki farklı okulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yürütülebilmesi için belirlenen okulların sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerinin evreni en iyi şekilde yansıtabilmesine dikkat edilmiştir. Ayrıca, belirlenen okullarda en az iki adet 5. sınıf şubesinin olması ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin alanlarında en az 5 yıl deneyim sahibi olmaları gibi ölçütlere de dikkat edilmiştir.
2. Deneysel uygulama için ortaokul 5. sınıf *İbadet Konusunda Bilgilenelim* (2. ünite) ünitesi seçilmiştir. Bu ünitenin seçiminde, ünitenin temel dinî bilgileri ve kavramları içermesi, ünite ile ilgili hazır müzik materyalinin olması ve alanla ilgili öğretmenlerinden alınan görüşler etkili olmuştur.
3. MEB, Talim ve Terbiye Kurulu’nun 18.12.2009 tarih ve 278 sayılı kararı ile 2010-2011 öğretim yılından itibaren 5 yıl süre ile okutulması kabul edilen 5. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Kılavuz Kitabı incelendi. Daha sonra *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesi belirlenerek ünitenin kazanımları hazırlandı.

4. Müzik materyallerinin oluşturulmasından sonra belirlenen kazanımlar doğrultusunda ders planı ve bu plana uygun öğrenci çalışma kâğıtları hazırlanmıştır.
5. Hazırlanan ders planları ve müzik materyallerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde uygulanabilirliği konusunda, 3 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmeni, 3 din eğitimi öğretim üyesi, 1 din eğitimi ve 1 program geliştirme uzmanından görüş alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır.
6. Kontrol grubu öğrencilerine günlük ders planı ve materyaller hazırlanırken, 5. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan örnek plan ile öğrenci çalışma kitabında bulunan etkinliklerden yararlanılmıştır.

3.5. MÜZİK MATERYALLERİNİN HAZIRLANMASI SÜRECİ

Ünite kazanımlarının belirlenmesinden sonra deneysel uygulama sürecinde kullanılacak müzik materyallerinin tespitine geçildi, bu sebeple çeşitli ilahi kitapları ve internet tarandı. Ancak üniteye uygun müzik materyali bulunamadığı için tarafımdan “İbadet Ederiz”, “İbadettir İbadet”, “İbadet Kavramları”, “Canım Benim” ve “Dua” başlıklı 5 güfte yazıldı. Güfteler yazılırken, ortaokul 5. sınıf gelişim ve eğitim düzeyine uygunluğu ve öğrencilerin kazanımlara daha etkili bir şekilde ulaşabilmeleri hususlarına dikkat edilmiştir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde kullanılacak müzik materyalleri; derse yönelik olumlu tutum geliştirme, dersin başında dikkati çekme, güdüleme, hatırlama, hedeften haberdar etme amacıyla kullanılmalıdır. Müzik materyalleri, ayrıca, öğrenme ve öğretme süreci içerisinde, önceden öğrenilen işlem, tanım, kavram ve terimleri tekrar hatırlatma, pekiştirme, ipucu verme, yeniden güdüleme ve son güdüleme aracı olarak da kullanılmalıdır.

Bu bakımdan yazılan güfteler uzman görüşü alındıktan sonra Fatih Atatürk İmam Hatip Ortaokulu'ndaki 5 öğrenci tarafından ritim tutturularak seslendirildi.

Güftelerin seslendirilmeleri, Türkiye İzcilik Federasyonu’nda da benzer çalışmalar yapmaları nedeniyle söz konusu öğrencilere yaptırılmış ve seslendirme kayıt altına alınmıştır.

3.6. DENEYSEL UYGULAMA SÜRECİ

Deneyisel uygulama süreci, 05.11.2013 – 27.12.2013 tarihleri arasında, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programında çalışmamıza esas aldığımız ünite için belirtilen 8 haftalık zaman dilimine göre planlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Konuyla ilgili ders planı haftalara göre aşağıda görülmektedir:

1. Hafta..... İbadet Nedir ve Niçin Yapılır?
2. Hafta..... İbadetlerle İlgili Kavramlar: Farz, Vacip, Sünnet
3. Hafta..... Başlıca İbadetler
4. Hafta..... Camiyi Tanıyalım
5. Hafta..... Dua
Dua İbadetin Özüdür
Niçin ve Nasıl Dua Edilir?
6. Hafta..... Kur’an’dan ve Hz. Peygamber’den Dua Örnekleri
Kültürümüzden Dua Örnekleri
7. Hafta..... Güzel İş ve Güzel Davranış: Salih Amel
İbadetler Davranışımızı Güzelleştirir
8. Hafta..... Rabbenâ Duaları ve Anlamı

Deney grubu öğrencileri, deneyisel uygulama öncesinde tarafımızdan “müzik materyali kullanılarak öğretim” hakkında bilgilendirilmiştir. Böylece, deney grubu

öğrencilerinin, ünitenin nasıl bir yöntemle işleneceği ile ilgili bilgi sahibi olmaları sağlanmıştır. Deney grubu öğrencileri için geliştirilen Müzik Materyali Çalışma Kâğıtları, her ders saati öncesinde öğrencilere dağıtılmıştır. Tesadüfî atama yoluyla belirlenen deney gruplarına, hazırlanan ders planı doğrultusunda müzik materyalleri kullanılarak 8 hafta boyunca ders işlenmiştir. Kontrol gruplarında ise öğretmen kılavuz kitabına göre ders işlenmiştir. Uygulama, her iki grupta da tarafımdan gerçekleştirilmiştir. Her iki okulun Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni de gözlemci olarak sınıfta hazır bulunmuştur. Söz konusu çalışmalar Tablo 3’te görülmektedir.

Tablo 3: Deneyisel Uygulama Basamakları ve Tarihleri

TARİH	YAPILAN UYGULAMA
02.10.2013 03.10.2013 04.10.2013	İstanbul iline bağlı Fatih, Kağıthane ve Esenyurt ilçelerinde <i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesi başarı testinin geçerlik-güvenirlik çalışmaları için pilot uygulama yapıldı.
07.10.2013 11.10.2013	<i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesi başarı testinin geçerlik-güvenirlik çalışmaları tamamlandı.
21.10.2013 23.10.2013	Deney ve kontrol grubu öğrencilerine <i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesi başarı testi ön test olarak uygulandı.
28.10.2013 30.10.2013	Deney ve kontrol grubu öğrencilerine “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Ölçeği” ön test olarak uygulandı.
05.11.2013 08.11.2013	Deney gruplarında müzik materyali kullanılarak ders işlendi. Kontrol gruplarında öğretmen kılavuz kitabına göre ders işlendi.
12.11.2013 15.11.2013	Deney gruplarında müzik materyali kullanılarak ders işlendi. Kontrol gruplarında öğretmen kılavuz kitabına göre ders işlendi.
19.11.2013 22.11.2013	Deney gruplarında müzik materyali kullanılarak ders işlendi. Kontrol gruplarında öğretmen kılavuz kitabına göre ders işlendi.
26.11.2013	Deney gruplarında müzik materyali kullanılarak ders işlendi.

29.11.2013	Kontrol gruplarında öğretmen kılavuz kitabına göre ders işlendi.
03.12.2013 06.12.2013	Deney gruplarında müzik materyali kullanılarak ders işlendi. Kontrol gruplarında öğretmen kılavuz kitabına göre ders işlendi.
10.12.2013 13.12.2013	Deney gruplarında müzik materyali kullanılarak ders işlendi. Kontrol gruplarında öğretmen kılavuz kitabına göre ders işlendi.
17.12.2013 20.12.2013	Deney gruplarında müzik materyali kullanılarak ders işlendi. Kontrol gruplarında öğretmen kılavuz kitabına göre ders işlendi.
24.12.2013 27.12.2013	Deney gruplarında müzik materyali kullanılarak ders işlendi. Kontrol gruplarında öğretmen kılavuz kitabına göre ders işlendi.
31.12.2013 03.01.2014	Deney ve kontrol grubu öğrencilerine <i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesi başarı testi son test olarak uygulandı.
06.01.2014 08.01.2014	Deney ve kontrol grubu öğrencilerine “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Ölçeği” son test olarak uygulandı.
13.01.2014 14.01.2014	Deney grubu öğrencilerinin, <i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesinin işleniş yöntemi ile ilgili görüşlerini almak için “Görüş Alma Formu” uygulandı.
12.02.2014 13.02.2014	Deney ve kontrol grubu öğrencilerine <i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesi başarı testi kalıcılık testi olarak uygulandı.

3.7. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI ve GELİŞTİRİLMELERİ

Bu bölümde araştırmanın denencelerine cevap bulabilmek amacıyla uygulanan ölçme araçları hakkında bilgi verilmiştir. Turgut’a göre ölçme, bir niteliğin gözlenip

gözlem sonucunun sayılarla veya başka sembollerle gösterilmiştir.⁹ Veri toplama araçlarının geliştirilmesi aşamasında öncelikle, araştırmanın temellendirilmesi ve belirlenen amaçlara ulaşılabilmesi için konuyla ilgili literatür (kitap, tez, makale, bilimsel araştırma, internet ortamı vb.) incelenmiş, elde edilen veriler doğrultusunda araçların kavramsal yapısı ve ana çerçevesi belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları şunlardır:

3.7.1. *İbadet Konusunda Bilgilenelim* Ünitesi Başarı Testi

Bu test, ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinde öğrendikleri kazanımları ölçmek için kullanılmıştır. Başarı testinin hazırlanması, geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde öncelikle ünitenin kazanımları, MEB tarafından belirlenen kazanımlar dikkate alınarak belirlenmiştir. Daha sonra, *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinin kazanım düzeylerini ölçmek için başarı testi hazırlanmıştır. Söz konusu test hazırlanırken, MEB tarafından önerilen ders kitaplarında ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile ilgili çeşitli materyaller sunan web sitelerinde yer alan benzer değerlendirme sorularından yararlanılmıştır.

Hazırlanan başarı testi için 3 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmeni, 3 din eğitimi öğretim üyesi, 1 din eğitimi uzmanı, 1 program geliştirme uzmanı ve 1 ölçme ve değerlendirme uzmanı olmak üzere toplam 9 uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlardan, hazırlanan ölçme aracının üniteyi kapsaması, ünitenin amaç ve kazanımlarını tutarlı bir şekilde ölçmesi, objektif özellikleri taşıması, anlaşılabilir ve uygulanabilir olması gibi temel ölçütler konusunda görüş alınarak maddeler yeniden düzenlenmiştir. Buna göre her bir kazanımı ölçen en az 3 soru yazılarak toplam 45 soru hazırlanmıştır. Yaratma düzeyindeki sorular ise açık uçlu olarak hazırlanmıştır.

Hazırlanan başarı testinin ön deneme uygulaması için Fatih, Kağıthane ve Esenyurt'tan birer okul seçilmiştir. Başarı testi bu okullara devam eden ve *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesini işlememiş olan 4. sınıf öğrencileri ile aynı üniteyi

⁹ M. Fuat Turgut, **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları**, Ankara, Nüve Mtb., 1977, s. 11.

işlemiş olan 6. sınıf öğrencilerinden oluşan toplam 238 öğrenciye uygulanmıştır. Başarı testinin 4. ve 6. sınıf öğrencilerine uygulanmasının nedeni, 4. sınıf öğrencilerinin söz konusu üniteyi işlememiş olmaları, 6. sınıf öğrencilerinin ise üniteyi işlemiş olmalarıdır. Buna göre, başarı testimizin ünite konularını bilen öğrenciler ile bilmeyen öğrencileri ayırt etmesi beklenmektedir. Pilot uygulama sonunda testin güvenirlik katsayısı ile yapılan istatistiksel analizde, testin Cronbach Alpha değeri 0.71 olarak bulunmuştur. 45 maddenin/sorunun SPSS 16 paket programı ile yapılan madde analizleri sonucu madde-bütün (item-total) ilişkileri incelenmiş, ölçme tekniklerine uygun düşmeyen 3 soru testten çıkarılmıştır. Kalan 42 madde tekrar işleme sokulduğunda testin Cronbach Alpha değeri 0.74 olarak hesaplanmıştır. Kalaycı'ya göre, testlerde Alpha katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenirliği $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir bir ölçektir.¹⁰

Daha sonra pilot uygulamada kullanılan 42 sorunun her biri için Madde Güçlük ve Madde Ayırt Edicilik indeksleri hesaplanmıştır. Öğrencilerin başarı düzeyleri hakkında bilgi toplama için kullanılacak bir testin ortalama güçlüğü 0,50 civarında olmalıdır. Çünkü orta zorluktaki bir test daha ayırt edici olduğu halde çok kolay ve çok zor testler yeterince ayırt edici değildir. Testi oluşturan maddeler seçilirken zayıf öğrenciyle iyi öğrenciyi birbirinden ayırt etme gücü değerlerine bakılır. Bu değerler üst grup ile alt grup arasındaki farkları gösterir. Bu fark ne kadar büyükse sorunun geçerliliği ve testin bütünü ile arasındaki ilişki de o kadar yüksek olur.¹¹ Ayırt etme gücü 0,40 ve daha büyük olan maddeler, ayırt etme gücü yüksek olan maddelerdir. 0,20-0,29 arasında ayırt etme gücüne sahip olan maddelerin ayırt etme gücü orta, ayırt etme gücü 0,19 ve daha küçük olan maddelerin ise ayırt etme gücü düşüktür.¹²

Madde güçlük ve ayırt edicilik indekslerinin hesaplanmasından sonra istenilen değer aralıklarında bulunmayan toplam 3 madde/soru daha testten çıkarılmıştır. Pilot uygulamada kullanılan başarı testine ait madde güçlük ve ayırt edicilik indeksleri Ek

¹⁰ Şeref Kalaycı, **SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri**, 4. bs., Ankara, Asil Yay., 2009, s. 405.

¹¹ Turgut, **a. g. e.**, s. 102.

¹² Turgut, **a. e.**, s. 249.

1’de yer almaktadır. Madde güçlük ve ayırt edicilik indekslerine göre testten çıkarılan sorulardan sonra test 39 maddeye/soruya düşmüştür.

3.7.2. Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Ölçeği

Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin tutumlarını ölçmek için kullanılan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Ölçeği”, Zengin¹³ tarafından geliştirilmiştir. Zengin, tutum ölçeğinin geliştirilmesi aşamasında Kaya¹⁴ ve Arıcı’nın¹⁵ geliştirmiş olduğu tutum ölçekleri ile farklı disiplinlerde hazırlanan tutum ölçeklerinden yararlanmıştır. 19 maddeden oluşan beşli Likert tipi yeni bir ölçek elde edilmiş, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış ve 4 madde ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri 0,94, Barlett test değeri ise 21035,025 olarak bulunmuştur. Bu değerler, ölçeğin faktör analizi için uygun ve örneklemden elde edilen verilerin yeterli olduğuna işaret etmektedir. Cronbach’s Alpha Katsayısının 0,905 olması, tutum ölçeğinin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Beşli bir dereceleme kategorisine sahip olan ölçekte tutumlar; Kesinlikle katılıyorum= 5 puan, Katılıyorum= 4 puan, Az katılıyorum= 3 puan, Katılmıyorum= 2 puan, Kesinlikle katılmıyorum= 1 puan şeklinde belirlenmiştir. Ölçekteki olumsuz ifadelerin puanlanması ise tersinden belirlenmiştir. Buna göre, öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum ölçeğinden alabilecekleri en yüksek puan $19 \times 5 = 95$, en düşük puan $19 \times 1 = 19$ ’dir. Ölçekte sadece kararsızım seçeneği işaretlendiğinde alınabilecek puan ise $19 \times 3 = 57$ ’dir.

3.7.3. Öğrenci Görüşlerini Alma Formu

¹³ Mahmut Zengin, “Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. 11, No: 25, Haziran 2013, s. 271-301.

¹⁴ Mevlüt Kaya, “İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Tutumları”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 12, 2001, s. 43-78.

¹⁵ İsmail Arıcı, “Öğrencilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumları”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 13, S. 1, 2008, s. 161-175.

Deney grubu öğrencilerinin, “Müziğin Bir Öğretim Aracı Olarak Kullanımı” ile ilgili görüşlerini almak amacı ile yarı yapılandırılmış görüş alma formu hazırlanmıştır. (Ek 6). Eğitim bilimleri araştırmalarında etkin olarak kullanılan nitel araştırma tekniklerinden biri de “Görüşme”dir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, yapılandırılmış görüşme tekniğine göre biraz daha esnektir. Bu teknikte, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Bununla birlikte araştırmacı, görüşmenin akışına bağlı olarak kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlayabilmektedir.¹⁶ Bu amaçla öğrencilere, geleneksel ders işleme yöntemi ile deneysel çalışmada kullanılan ders işleme sürecinin karşılaştırılmasına yönelik sorular sorulmuştur.

Deneysel işlemin sonunda verilen görüş alma formu, 10 adet açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Sorular, öğrencilerin ünitenin işlenişi, etkinlikler, derse katılım vb. durumlar hakkında genel bir değerlendirme yapabilmelerine olanak sağlayacak şekilde oluşturulmuştur. Öğrencilerin, görüşme formlarında yer alan soruları, yazılı olarak yanıtlamaları istenmiştir. Görüşme formları, tüm konuların işlenmesinin ve başarı testlerinin uygulanmasının ardından deney grubu öğrencilerine uygulanarak, öğrencilerin müziğin bir öğretim aracı olarak kullanımı ile ilgili görüşleri çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular, araştırmanın nitel boyutuna ışık tutması açısından uzman kanısından yola çıkılarak değerlendirilmiştir.

3.8. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırmanın genel amacı ve ana problemi çerçevesinde, uygulanan bütün test ve ölçeklerden elde edilen veriler, her madde için incelenmiş, verilen cevaplar cevap anahtarları ile karşılaştırılarak puanlama yapılmıştır. Denencelere ilişkin toplanan veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ve istatistiksel çözümler için SPSS 16.0 paket programından yararlanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler analiz edilirken uygulama yapılan okullar A (Eyüp Sultan Ortaokulu) ve B (Ahmet Hamdi Tanpınar

¹⁶ Abbas Türnüklü, “Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi Dergisi*, S. 24, 2000, s. 543-547.

Ortaokulu) olarak kodlanmıştır. İstatiksel anlamlılık için ise .05 anlamlılık düzeyi seçilmiştir.

Araştırmada; deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test fark puanlarına ait ortalama puanlar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını test etmek için normal dağılan puan türlerinde t-testi kullanılmıştır. Bu araştırmada, bağımsız (ilişkisiz) gruplar t-testi; bağımsız iki grup arasındaki (deney-kontrol) farklılıkların incelenmesi için yapılmıştır. Bu test, bağımsız iki grubun ön test, son test, kalıcılık testi, ön tutum ve son tutum ölçümlerinden elde edilen verilerin karşılaştırılmasında kullanılır.

Bağımlı (ilişkili) gruplar t-testi ise; aynı deneklerin deneysel işlemin öncesi ve sonrasında elde edilen ölçümleri arasındaki ilişkiyi görmek için yapılmıştır. Buna göre, araştırmada bağımlı (ilişkili) örneklem t-testi, bir gruba ait ön test-son test, ön tutum-son tutum, son test-kalıcılık testi karşılaştırmasını yapmak için kullanılmıştır. Normal dağılmayan puanlar üzerinde, parametrik olmayan testlerden, Mann Whitney U ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi uygulanmıştır.

Araştırmada, denencelerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel teknikler şunlardır:

3.8.1. T-Testi

T-testi, iki grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olup olmadığının tespitinde kullanılmaktadır. Parametrik analiz tekniklerinden biri olan t-testinin uygulanabilmesi için en az aralık (interval) seviyesinde ölçülmüş olması gerekmektedir. T-testi, örnek boyutunun küçük olduğu ve evrene ait standart sapmaların bilinemediği durumlarda t-dağılımından yararlanarak üç tür hipotezi test etmeye çalışan bir analiz yöntemidir. Bunlar;

- 1- İncelenen bir değişken açısından bir gruba ait ortalama değerinden önceden belirlenen değerden farklı olup olmadığını test eder. (Tek Grup T-Testi).
- 2- İncelenen bir değişken açısından bağımsız iki grup arasında anlamlı farkın olup olmadığını test eder. (Bağımsız Gruplar T-Testi).

- 3- İncelenen bir değişken açısından herhangi bir grubun farklı şartlar altındaki tepkileri arasında anlamlı farklılığın olup olmadığını test eder. (Bağımlı Gruplar T-Testi).¹⁷

Yukarıda da belirtildiği gibi üç farklı t-testi bulunmaktadır. Araştırmada, Bağımsız Gruplar T-Testi ve Bağımlı Gruplar T-Testi'nden yararlandığımız için bu iki test hakkında kısaca bilgi vermemiz uygun olacaktır.

3.8.1.1. Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi

İki ilişkisiz grup ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılır. Bu testin varsayımları;

- 1- Bağımlı değişkene ait ölçümler ya da puanlar, aralık ya da oran ölçeğindedir ve karşılaştırmaya esas iki grup ortalaması aynı değişkene aittir.
- 2- Bağımlı değişkene ilişkin ölçümlerin dağılımı her iki grupta da normaldir.
- 3- Ortalama puanları karşılaştırılacak gruplar ilişkisizdir.¹⁸

Bağımsız grup t-testi, iki grup üzerinden aynı ölçme aracıyla ölçüm yapıldığında ve grup ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını karşılaştırmak amacıyla kullanılabilecek istatistiksel analizlerden biridir.¹⁹

3.8.1.2. Bağımlı (İlişkili) Gruplar T-Testi

İlişkili iki grup ortalaması arasındaki farkın sıfırdan (birbirinden) anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek için kullanılır. Bağımlı gruplar t-testinin uygulanabilmesi şu koşulların ya da varsayımların karşılanmasına bağlıdır:

- 1- Bağımlı değişkene ait puanlar (ölçümler) en az aralık ölçeğindedir.
- 2- İlişkili iki ölçüm setine ait fark puanları normal bir dağılım gösterir.²⁰

¹⁷ Remzi Altunışık v.d., **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı**, 7. bs., Sakarya, Sakarya Kitabevi, 2012, s. 182.

¹⁸ Şener Büyüköztürk, **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, Ankara, Pegem Akademi, 9. Baskı, 2008, s. 39.

¹⁹ Turgut, 2009, s. 211.

Bağımlı (ilişkili) gruplar t-testi, aynı deneklerin bir deneysel işlemin öncesi ve sonrasında elde edilen ölçümlerin ilişkisini görmek için yapılır.

Yukarıda parametrik testlerden olan T-Testi'nin özelliklerinden ve iki T-Testi tekniği hakkında bilgi vermeye çalıştık. Araştırmada, parametrik olmayan testlerden de yararlandığımız için bu test teknikleri hakkında da bilgi vermeye çalışacağız.

3.8.2. Parametrik Olmayan Analiz Teknikleri

Parametrik testlerin uygulanabilmesi için bazı şartların sağlanması gerektiği yukarıda ifade edilmişti. Ancak parametrik testler için gerekli şartları sağlamayan, verinin dağılımı konusunda herhangi bir şart koşmayan durumlarda parametrik olmayan analiz tekniklerinden yararlanılabilmektedir. Birçok parametrik olmayan analiz tekniği bulunmaktadır. Araştırmamızda, parametrik olmayan iki analiz tekniğinden yararlandığımız için sadece bu iki analiz tekniği hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

3.8.2.1. Mann Whitney U Testi

T-testinin parametrik olmayan eş değeri olarak düşünülebilir.²¹ Mann Whitney U Testi'ni, Bağımsız Gruplar T-Testi'nin parametrik olmayan veriler için karşılığı olarak tanımlayabiliriz.²² İki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanların birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test etmektedir. Başka bir ifadeyle, bu test iki ilişkisiz grubun, ilgilenilen değişken bakımından evrende benzer dağılımlara sahip olup olmadığını test eder. U-testi, bağımlı değişkenin en az sıralama ölçeğinde ve gözlemlerin birbirinden bağımsız olmasını gerektirir.²³

²⁰ Büyüköztürk, a. g. e., s. 67.

²¹ Altunışık v.d., a. g. e., s. 206.

²² Türker Baş, *Anket Nasıl Hazırlanır, Uygulanır, Değerlendirilir?*, 7. bs., Ankara, Seçkin Yay., 2013, s. 198.

²³ Büyüköztürk, a. g. e., s. 155.

3.8.2.2. Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi

Bağımlı Gruplar T-Testi'nin non-parametrik eşdeğeridir.²⁴ İlişkili iki ölçüm setine ait puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu test, ilişkili iki ölçüm setine ait fark puanlarının yönünün yanı sıra miktarını da dikkate alır. Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi, bağımlı değişkenin en az sıralama ölçeğinde olmasını ve gözlem çiftlerinin birbirinden bağımsız olmasını gerektirir.²⁵

3.8.3. Gruplara Uygulanan Testlerde Elde Edilen Verilerin Normal Dağılım Durumları

Araştırmada başarı testine ilişkin yapılan ön test, son test ve kalıcılık testi ölçümlerinden elde edilen tüm puanlar için normal dağılım testleri yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını anlamanın çeşitli yolları bulunmaktadır.²⁶ Verilerin dağılımını görebilmek için histogram, P-P grafiği, Q-Q grafiği, saplı kutu grafiği gibi görsel amaçlı grafiklerle beraber, Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilks gibi sayısal yöntemler de kullanılmaktadır.²⁷

Söz konusu testlerde, ilgili test istatistiğinin p değeri 0.05'ten büyük olduğunda H_0 hipotezi kabul edilerek dağılımın normal olduğu, p değeri 0.05'ten küçük olduğunda ise H_0 hipotezi reddedilerek dağılımın normal olmadığı yorumu yapılır. Ayrıca örneklem sayısı büyük olduğunda Kolmogorov-Smirnov testi kullanılırken, örneklem sayısının küçük olması durumunda ($N \leq 50$) ise Shapiro-Wilks testi kullanılmaktadır.²⁸ Buna göre, gruplara uygulanan tüm testlerden elde edilen verilerin normallik dağılımlarını gösterir Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilks sonuçları Tablo 5'de verilmiştir.

²⁴ Altunışık v.d., **a. g. e.**, s. 209.

²⁵ Büyüköztürk, **a. g. e.**, s. 162.

²⁶ Altunışık v.d., **a. g. e.**, s. 165.

²⁷ Kalaycı, **a. g. e.**, s. 3.

²⁸ Beril Durmuş, E. Serra Yurtkoru, Murat Çinko, **Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi**, 4. bs., İstanbul, Beta Yay., 2012, s. 165.

Tablo 4: Gruplara Uygulanan Testlerde Elde Edilen Verilerin Normallik Testi Sonuçları

Gruplara Uygulanan Testler	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
A Okulu Deney Grubu Ön Test	,097	4	200	,984	4	,959
A Okulu Kontrol Grubu Ön Test	,128	5	200	,961	5	,445
B Okulu Deney Grubu Ön Test	,092	1	200	,982	1	,736
B Okulu Kontrol Grubu Ön Test	,127	3	079	,977	3	,524
A Okulu Deney Grubu Son Test	,122	4	200	,958	4	,399
A Okulu Kontrol Grubu Son Test	,127	5	200	,952	5	,279
B Okulu Deney Grubu Son Test	,108	1	200	,966	1	,247
B Okulu Kontrol Grubu Son Test	,125	3	087	,943	3	,033*
A Okulu Deney Grubu Kalıcılık Testi	,129	4	200	,944	4	,205
A Okulu Kontrol Grubu Kalıcılık Testi	,117	5	200	,945	5	,198
B Okulu Deney Grubu Kalıcılık Testi	,125	1	109	,961	1	,175
B Okulu Kontrol Grubu Kalıcılık Testi	,136	3	045	,934	3	,016*
A Okulu Deney Grubu Ön Tutum Testi	,103	4	200	,961	4	,451
A Okulu Kontrol Grubu Ön Tutum Testi	,216	5	004	,896	5	,015*
B Okulu Deney Grubu Ön Tutum Testi	,148	1	024	,956	1	,114
B Okulu Kontrol Grubu Ön Tutum Testi	,106	3	200	,906	3	,002*
A Okulu Deney Grubu Son Tutum Testi	,164	4	093	,940	4	,161
A Okulu Kontrol Grubu Son Tutum Testi	,156	5	120	,932	5	,096
B Okulu Deney Grubu Son Tutum Testi	,100	1	200	,955	1	,107
B Okulu Kontrol Grubu Son Tutum Testi	,076	3	162	,971	3	,330

*Shapiro-Wilks sonuçlarına göre normal dağılım göstermeyen testler.

Örneklem büyüklüğü ($N < 50$), göz önünde bulundurularak normallik testi sonuçlarından Shapiro-Wilks değerleri dikkate alınmıştır. Shapiro-Wilks değerlerine göre, uygulanan testlerden 16 tanesi normal dağılım gösterirken 4 test normal dağılım göstermemektedir. $p < 0,05$ anlamlılık değeri için B Okulu kontrol grubu son test puanlarının normallik dağılımı $p = ,033 < 0,05$ 'dir. B Okulu kontrol grubu kalıcılık testi puanlarının normallik dağılımı ise $p = ,016 < 0,05$ 'dir. A Okulu kontrol grubu ön tutum testi puanlarının normallik dağılımı $p = ,015 < 0,05$ 'dir. B Okulu kontrol grubu ön tutum testi puanlarının normallik dağılımı ise $p = ,002 < 0,05$ 'dir. Bu durumda 4 testin de normal dağılmadığı görülmektedir.

Söz konusu testlere; histogram, normal Q-Q plot ve detrended normal Q-Q grafikleri çizilerek de bakılmış ve normal dağılım göstermedikleri belirlenmiştir. Buna göre, bu 4 test için yapılacak istatistiksel işlemlerde, parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Buraya kadar, çalışmanın müzik-insan, müzik-öğrenme ve yöntem bölümlerinden oluşan teorik çerçevesi üzerinde detaylı bir şekilde durulmuştu. Bu bölümde ise konuyla ilgili yaptığımız alan araştırmasının denencelerine ilişkin verilerin çözümlenmesi sonucu ulaşılan bulgulara ve bu bulgular doğrultusunda yapılan yorumlara yer verilecektir.

4.1. BİRİNCİ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Denence 1: Müzik materyalleri kullanılarak oluşturulan 5. sınıf DKAB öğretim etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile ortaokul 5. sınıf DKAB dersi öğretim programı öğretmen kılavuz kitabında yer alan etkinliklerin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesinde yapılan ön test başarı puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

1- A Okulu Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test Puanlarına Göre Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması

A okulunda araştırmaya katılan deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin deneysel işlem öncesi *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesi başarı testinden aldıkları ön test puanları, **Bağımsız Gruplar t-Testi** ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 5: A Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Puanlarına Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney	24	32,65	10,11			
Kontrol	25	34,02	10,72	47	-,461	,647

Yukarıda Tablo 6’da da görüldüğü gibi, deney grubu öğrencilerinin başarı testi aritmetik ortalamaları $\bar{X}= 32,65$, kontrol grubu öğrencilerinin aritmetik ortalamaları ise $\bar{X}= 34,02$ olarak hesaplanmıştır. Ölçüm puanları karşılaştırılmasında $[t(47) = -,461 ; p>,05]$, iki grubun deneysel işlem öncesinde başarı durumları açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark göstermedikleri görülmektedir. Bu durum, uygulama yapılan A Okulunda bulunan kontrol ve deney grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde, öğrenilecek konuya ilişkin bilgi düzeyleri açısından birbirlerine denk gruplar olduklarını göstermektedir.

2- B Okulu Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test Puanlarına Göre Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması

B Okulunda yer alan deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesi başarı testinden aldıkları ön test puanları, **Bağımsız Gruplar t-Testi** ile karşılaştırılmış, yapılan analiz sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 6: B Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Puanlarına Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney	41	37,67	10,88			
Kontrol	43	39,03	10,77	82	-,577	,565

Tablo 7’de de görüldüğü gibi, deney grubu öğrencilerinin başarı testi aritmetik ortalamaları $\bar{X}=37,67$, kontrol grubu öğrencilerinin aritmetik ortalamaları ise $\bar{X}=39,03$ olarak hesaplanmıştır. Ölçüm puanları karşılaştırılmasında $[t(82) = -,577 ; p>,05]$, iki grubun deneysel işlem öncesinde başarı durumları açısından istatistiksel açıdan

anlamalı bir fark göstermedikleri ortaya çıkmıştır. Bu durum, uygulama yapılan B Okulunda bulunan deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde, öğrenilecek konuya ilişkin bilgi düzeyleri açısından birbirlerine denk gruplar olduklarını göstermektedir.

4.2. İKİNCİ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Denence 2: Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin uygulama sonunda yapılan son test başarı puanları arasında deney grubu lehine anlamalı bir fark vardır.

1- A Okulu Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Son Test Puanlarına Göre Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması

A Okulunda müzik materyalleri kullanılarak oluşturulan öğretim etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile geleneksel öğretim yöntem ve etkinliklerinin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem sonrası, son test başarı puanları **Bağımsız Gruplar t-Testi** ile karşılaştırılmış, elde edilen veriler Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 7: A Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Puanlarına Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney	24	54,19	19,14			
Kontrol	25	42,16	15,29	47	2,435	,019

Tablo 8’de de görüldüğü gibi, deney grubu öğrencilerinin başarı testi aritmetik ortalamaları $\bar{X}=54,19$, kontrol grubu öğrencilerinin aritmetik ortalamaları ise $\bar{X}=42,16$ olarak belirlenmiştir. Deney ve kontrol grubuna ait ölçüm puanları karşılaştırılmasında [$t(47) = 2,435$; $p<,05$], iki grubun deneysel işlem sonrasında yapılan son test başarı puanlarının gösterdikleri farkın istatistiksel açıdan anlamalı olduğu görülmektedir.

Bağımsız Gruplar t Testi sonuçları, müzik materyalleri kullanılarak oluşturulan öğretim etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin son test başarı puanlarının, kontrol grubu öğrencilerinin son test puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermektedir. Bu sonuca göre, *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinde müzik materyali kullanımının, öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi başarı düzeylerini arttırmada, geleneksel öğretim yöntemlerine göre daha etkili bir yöntem olduğu söylenebilir.

2- B Okulu Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Son Test Puanlarına Göre Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması

B Okulunda müzik materyalleri kullanılarak oluşturulan öğretim etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile geleneksel öğretim yöntem ve etkinliklerinin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem sonrası, son test başarı puanları **Mann-Whitney U Testi** ile karşılaştırılmıştır. Testin sonuçları Tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 8: B Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Puanlarına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	41	52,24	2142		
Kontrol	43	33,21	1428	482	,000

Tablo 9’daki bulgular incelendiğinde deney grubunun sıra ortalamasının 52,24, kontrol grubunun sıra ortalamasının 33,21, P değerinin ise ,000 olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular dikkate alındığında ($U=482$, $p<,05$), iki grubun deneysel işlem sonrasında yapılan son test başarı puanlarının gösterdikleri farkın, istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir.

Yukarıda ortaya konulan puanlar dikkate alındığında, bu farkın deney grubu lehine anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinde müzik materyali kullanımının, öğrencilerin Din Kültürü ve

Ahlak Bilgisi dersi başarı düzeylerini arttırmada, geleneksel öğretim yöntemlerine göre daha etkili bir yöntem olduğunu söylemek mümkündür.

4.3. ÜÇÜNCÜ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Denence 3: Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark vardır.

1- A Okulu Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test ve Son Test Puanlarına Göre Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması

A Okulunda, geleneksel öğretim yöntem ve etkinliklerine göre dersin işlendiği kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test başarı puanları **Bağımlı Gruplar t-Testi** ile karşılaştırılmış ve test sonucu elde edilen veriler Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 9: A Okulu Kontrol Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarına Göre Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Kontrol Ön Test	25	34,02	10,72			
Kontrol Son Test	25	42,16	15,29	24	-2,078	,049

Yukarıdaki Tablo 10 incelendiğinde, A okulu kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde aldıkları ön test puanlarının ortalamalarının $\bar{X}=34,02$; deneysel işlem sonrası aldıkları son test puanlarının ortalamalarının ise $\bar{X}=42,16$ olduğu görülmektedir. Her iki ölçüm puanlarının karşılaştırıldığında $[t(24) = -2,078 ; p<,05]$, kontrol grubunun deneysel işlem öncesi ve deneysel işlem sonrasında başarı durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği belirlenmiştir.

Alınan puanlar dikkate alındığında ortaya çıkan anlamlı farkın kontrol grubu son test ölçümleri lehine olduğu söylenebilir. Testlerden elde edilen ortalama puanlar karşılaştırılmasında A okulunda kontrol grubu öğrencilerinin başarı puanlarını

$\bar{X}=8,14$ puan artırdıkları tespit edilmiştir. Kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları karşılaştırıldığında ise aralarında anlamlı bir fark olmakla birlikte, bu farklılığın oldukça düşük olduğu ($p=0,49$) görülmektedir.

2- A Okulu Deney Grubu Öğrencilerinin Ön Test ve Son Test Puanlarına Göre Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması

A Okulunda müzik materyalleri kullanılarak oluşturulan öğretim etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin ön test ve son test başarı puanları **Bağımlı Gruplar t-Testi** ile karşılaştırılmış ve test sonucu elde edilen veriler Tablo 11’de yer gösterilmiştir.

Tablo 10: A Okulu Deney Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarına Göre Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney Ön Test	24	32,64	10,11			
Deney Son Test	24	54,18	19,14	23	-5,282	,000

Tablo 11’de de görüleceği üzere, A okulu deney grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde aldıkları ön test puanlarının ortalamaları $\bar{X}=32,64$; deneysel işlem sonrası aldıkları son test puanlarının ortalamaları ise $\bar{X}=54,18$ olarak hesaplanmıştır. Her iki ölçüm puanlarının karşılaştırılmasında [$t(23) = -5,282$; $p<,05$], deney grubunun deneysel işlem öncesi ve deneysel işlem sonrasında başarı durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği görülmektedir.

Alınan puanlar dikkate alındığında, bu farkın deney grubu son test ölçümleri lehine anlamlı olduğu görülecektir. Deney grubu öğrencileri ortalama puanlarını, yapılan ön test ve son test açısından $\bar{X}=21,54$ puan arttırdıkları saptanmıştır. Bu sonuca göre, müzik materyali kullanımının, öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi başarı düzeylerini arttırmada etkili bir yöntem olduğu söylenebilir.

3- B Okulu Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test ve Son Test Puanlarına Göre Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması

B Okulunda, geleneksel öğretim yöntem ve etkinliklerine göre dersin işlendiği kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test başarı puanlarının karşılaştırılması için **Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi** kullanılmıştır. B okulu kontrol grubunun ön test ve son test puanlarının sonuçları Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 11: B Okulu Kontrol Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarına Göre Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Son Test-Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	10	20,40	204,00		
Pozitif Sıra	33	22,48	742,00	-3,251	,001
Eşit	0				
Toplam	43				

Tablo 12’de B okulundaki kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık olduğu ve bu farkın son test puanları lehine ($p=,001<,05$) olduğu görülmektedir.

4- B Okulu Deney Grubu Öğrencilerinin Ön Test ve Son Test Puanlarına Göre Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması

B Okulunda, müzik materyalleri kullanılarak oluşturulan öğretim etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin ön test ve son test başarı puanlarının karşılaştırılması için **Bağımlı Gruplar t-Testi** kullanılmıştır. Tablo 13’de B Okulu deney grubunun ön test ve son test puanlarının sonuçları görülmektedir.

Tablo 12: B Okulu Deney Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarına Göre Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney Ön Test	41	37,67	10,88			
Deney Son Test	41	61,62	15,54	40	-8,627	,000

Tablo 13 incelendiğinde, B Okulu deney grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde aldıkları ön test puanlarının ortalamalarının $\bar{X}=37,67$; deneysel işlem sonrası aldıkları son test ortalamalarının ise $\bar{X}=61,62$ olduğu belirlenmiştir. Her iki ölçüm puanlarının karşılaştırılmasında $[t(40) = -8,627; p<,05]$, deney grubunun deneysel işlem öncesi ve deneysel işlem sonrasında başarı durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği görülmektedir.

Elde edilen sonuçlar dikkate alındığında bu farkın deney grubu son test ölçümleri lehine anlamlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Deney grubu öğrencileri ortalama puanlarını, yapılan ön test ve son test arasında $\bar{X}=23,95$ puan arttırmışlardır. Bu sonuca göre, müzik materyali kullanımının, öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi başarı düzeylerini arttırmada etkili bir yöntem olduğunu söylemek mümkündür.

4.4. DÖRDÜNCÜ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Denence 4: Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin kalıcılık testi başarı puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır.

1- A Okulu Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kalıcılık Testi Puanlarına Göre Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması

A Okulunda, müzik materyalleri kullanılarak oluşturulan öğretim etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile geleneksel öğretim yöntem ve etkinliklerinin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin son test tarihinden yaklaşık bir buçuk ay sonra uygulanan kalıcılık testi başarı puanları **Bağımsız Gruplar t-**

Testi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucu elde edilen veriler Tablo 14’de görülmektedir.

Tablo 13: A Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Kalıcılık Testi Puanlarına Göre Bağımsız t-Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney	24	48,10	18,34			
Kontrol	25	37,84	13,67	47	2,227	,031

Yukarıda Tablo 14’te de görüldüğü gibi, deney grubu öğrencilerinin son test tarihinden yaklaşık bir buçuk ay sonra uygulanan kalıcılık testi başarı puanlarının aritmetik ortalamaları $\bar{X}=48,10$ olarak hesaplanmış, buna karşılık kontrol grubu öğrencilerinin kalıcılık testi aritmetik ortalamaları ise $\bar{X}=37,84$ olarak tespit edilmiştir.

Buna göre, her iki ölçüm puanlarının karşılaştırılmasında [$t(47) = 2,227$; $p<,05$], deney ve kontrol gruplarının kalıcılık testi başarı durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdikleri söylenebilir. Ortalama puanlar dikkate alındığında, bu farkın deney grubu lehine anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, müzik materyali kullanımının, öğrencilerin öğrendiklerini hatırlama düzeyleri üzerinde, geleneksel öğretim etkinliklerine göre daha etkili bir yöntem olduğu söylenebilir.

2- B Okulu Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kalıcılık Testi Puanlarına Göre Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması

B Okulunda, deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencilerinin son test tarihinden yaklaşık bir buçuk ay sonra uygulanan kalıcılık testi başarı puanları **Mann-Whitney U Testi** ile karşılaştırılmıştır. Test sonucu elde edilen veriler Tablo 15’de görülmektedir.

Tablo 14: B Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Kalıcılık Testi Puanlarına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	41	53,38	2188		
Kontrol	43	32,13	1381	435,5	,000

Tablo 15’deki bulgular dikkate alındığında, son test tarihinden yaklaşık bir buçuk ay sonra uygulanan kalıcılık testi başarı puanlarının sıra ortalamasının deney grubu öğrencilerinde 53,38; kontrol grubu öğrencilerinde ise 32,13 olduğu görülmektedir. Kalıcılık testinin p değerinin ise ,000 olduğu görülmektedir.

Buna göre, Tablo 15’de yer alan bulgular dikkate alındığında ($U=435,5$; $p<,05$), iki grubun kalıcılık testi başarı durumlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir fark gösterdikleri söylenebilir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise bu farkın deney grubu lehine anlamlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, müzik materyali kullanımının, öğrencilerin öğrendiklerini hatırlama düzeyleri üzerinde, geleneksel öğretim etkinliklerine göre daha etkili bir yöntem olduğu söylenebilir.

4.5. BEŞİNCİ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Denence 5: Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

1- A Okulundaki Deney ve Kontrol Gruplarının Deneysel İşlem Öncesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

A Okulundaki deney ve kontrol gruplarının deneysel işlem öncesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları **Mann-Whitney U Testi** ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 16’da yer almaktadır.

Tablo 15: A Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Deneysel İşlem Öncesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	24	23,79	571		
Kontrol	25	26,16	654	271	,561

Tablo 16'daki bulgular incelendiğinde deney grubunun sıra ortalamasının 23,79; kontrol grubunun sıra ortalamasının 26,16 ve p değerinin ise ,561 olduğu görülmektedir. Tablo 16'daki bulgular dikkate alındığında ($U=271$, $p>,05$), iki grubun deneysel işlem öncesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir fark göstermedikleri anlaşılmaktadır. A okulundaki grupların puan ortalamaları dikkate alındığında ise deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumlarının birbirlerine denk olduğu söylenebilir. Bu sonuçlar, yukarıda ortaya koyduğumuz denencemizi doğrulamaktadır.

2- B Okulundaki Deney ve Kontrol Gruplarının Deneysel İşlem Öncesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

B Okulundaki deney ve kontrol gruplarının deneysel işlem öncesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları, **Mann-Whitney U Testi** ile karşılaştırılmış ve elde edilen bulgular Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 16: B Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Deneysel İşlem Öncesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	41	43,56	1786		
Kontrol	43	41,49	1784	838	,697

Tablo 17'deki bulgular incelendiğinde, deney grubunun sıra ortalamasının 43,56; kontrol grubunun sıra ortalamasının 41,49 ve p değerinin ise ,7 olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar ($U=838$, $p>,05$), iki grubun deneysel işlem öncesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir fark göstermediklerini ortaya koymaktadır. Buna göre, B okulundaki grupların puan

ortalamalarının deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumlarının birbirlerine denk olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar yukarıda yer alan denencemizle uyuşmakta ve bu uygulamanın geleneksel ders işleme yöntemine göre daha başarılı ve etkili olduğu yönündeki görüşümüzü desteklemektedir.

4.6. ALTINCI DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Denence 6: Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır.

1- A Okulundaki Deney ve Kontrol Gruplarının Deneysel İşlem Sonrası

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

A Okulundaki deney ve kontrol gruplarının deneysel işlem sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları **Bağımsız Gruplar t-Testi** ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 17: A Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının Deneysel İşlem Sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Bağımsız Gruplar t- Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney	24	87,41	5,37			
Kontrol	25	82,04	10,45	47	2,250	,029

Tablo 18’e göre, A okulunda bulunan deney grubunun deneysel işlem sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları ortalaması $\bar{X}=87,41$; kontrol grubunun tutum puanları ortalaması ise $\bar{X}=82,04$ olarak hesaplanmıştır. Ölçüm puanları karşılaştırıldığında ise $[t(47) = 2,250; p<,05]$, deney ve kontrol gruplarının deneysel işlem sonrasında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları

açısından istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdikleri görülmektedir. Buna göre, grupların puan ortalamaları dikkate alındığında, deney grubu öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanlarının kontrol grubu öğrencilerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu sonuçlar yukarıdaki denencemizi desteklemekte ve din derslerinde müziğin bir öğretim aracı olarak kullanımının geleneksel ders işleme yöntemine göre daha başarılı ve etkili olduğu yönündeki görüşümüzü doğrulamaktadır.

2- B Okulundaki Deney ve Kontrol Gruplarının DeneySEL İşlem Sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

B Okulundaki deney ve kontrol gruplarının deneySEL işlem sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları **Bağımsız Gruplar t-Testi** ile karşılaştırılmış ve elde edilen bulgular Tablo 19’da kaydedilmiştir.

Tablo 18: B Okulu Deney ve Kontrol Gruplarının DeneySEL İşlem Sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Bağımsız Gruplar t- Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney	41	79,87	8,24			
Kontrol	43	74,20	8,13	82	3,172	,031

Tablo 19’a göre, B okulunda bulunan deney grubunun deneySEL işlem sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları ortalaması $\bar{X}=79,87$; kontrol grubunun tutum puanları ortalaması ise $\bar{X}=74,20$ olarak hesaplanmıştır. Ölçüm puanları karşılaştırıldığında [$t(82) = 3,172$; $p<,05$], deney ve kontrol gruplarının deneySEL işlem sonrasında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdikleri görülmektedir. Bu sonuçlar, deney grubu öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanlarının kontrol grubu öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, yukarıda yer alan denencemizle uyuşmakta ve bu uygulamanın geleneksel ders

işleme yöntemine göre daha başarılı ve etkili olduğu yönündeki görüşümüzü desteklemektedir.

4.7. YEDİNCİ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Denence 7: Deney grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında aldıkları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları arasında deneysel işlem sonrası lehine anlamlı bir fark vardır.

1- A Okulu deney grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında aldıkları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanlarının karşılaştırılması

A Okulunda, müzik materyalleri kullanılarak oluşturulan öğretim etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında aldıkları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları, **Bağımlı Gruplar t-Testi** ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 20’de görülmektedir.

Tablo 19: A Okulu Deney Grubunun Deneysel İşlem Öncesi ve Sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney Ön Test	24	79,75	7,29			
Deney Son Test	24	87,41	5,37	23	-3,857	,001

Tablo 20’de yer alan bulgulara göre, A okulunda bulunan deney grubunun deneysel işlem öncesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları ortalaması $\bar{X}=79,75$; deneysel işlem sonrası tutum puanları ortalaması ise $\bar{X}=87,41$ olarak hesaplanmıştır. Her iki ölçüm puanları karşılaştırıldığında $[t(23) = -3,857; p<,05]$, deney grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesi ve sonrasında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bu fark, deney grubu öğrencilerinin son tutum

ölçümleri lehine anlamlıdır ve bu sonuç yukarıda yer alan denencemizi desteklediği gibi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde müzik materyali kullanımının, öğrencilerin derse yönelik tutumlarına yönelik olumlu katkı yaptığını göstermektedir.

2- B Okulu deney grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında aldıkları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanlarının karşılaştırılması

B Okulunda, müzik materyalleri kullanılarak oluşturulan öğretim etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında aldıkları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları, **Bağımlı Gruplar t-Testi** ile karşılaştırılmıştır. Buna göre, elde edilen veriler Tablo 21’de yer almaktadır.

Tablo 20: B Okulu Deney Grubunun Deneysel İşlem Öncesi ve Sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney Ön Test	41	73,56	7,56			
Deney Son Test	41	79,88	8,24	40	-3,801	,000

Tablo 21’e göre, B okulunda bulunan deney grubunun deneysel işlem öncesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları ortalaması $\bar{X}=73,56$; deneysel işlem sonrası tutum puanları ortalaması ise $\bar{X}=79,88$ olarak hesaplanmıştır. Her iki ölçüm puanları karşılaştırıldığında $[t(40) = -3,801; p<,05]$, deney grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesi ve sonrasında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdikleri görülmektedir. Bu fark, deney grubu öğrencilerinin son tutum ölçümleri lehine anlamlı olup, bu sonuca göre, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde müzik materyali kullanımının, öğrencilerin derse yönelik tutumlarında olumlu bir etki oluşturduğu

söylenebilir. Diğer yandan söz konusu bulguların yukarıdaki denencemizi doğruladığı da ortaya çıkmaktadır.

4.8. SEKİZİNCİ DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Denence 8: Kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında aldıkları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

1- A Okulu kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında aldıkları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanlarının karşılaştırılması

A Okulunda, geleneksel öğretim yöntem ve etkinliklerinin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında aldıkları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları, **Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi** ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 21: A Okulu Kontrol Grubunun Deneysel İşlem Öncesi ve Sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Son Test-Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	9	14,44	130,00		
Pozitif Sıra	16	12,19	195,00	-876	,381
Eşit	0				
Toplam	25				

Tablo 22’de, A okulundaki kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesi ve sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. ($p=,381>,05$). Bu sonuca göre, geleneksel öğretim etkinliklerinin, kontrol grubu öğrencilerinin Din Kültürü ve

Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumlarında herhangi bir fark oluşturmadığı söylenebilir. Elde edilen veriler, “Kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında aldıkları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları arasında anlamlı bir fark yoktur” yönündeki denencemizi doğrulamaktadır.

2- B Okulu kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında aldıkları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanlarının karşılaştırılması

B Okulunda, geleneksel öğretim yöntem ve etkinliklerinin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında aldıkları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları, **Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi** ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 23’de yer almaktadır.

Tablo 22: B Okulu Kontrol Grubunun Deneysel İşlem Öncesi ve Sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Puanlarına Göre Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Son Test-Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	17	22,85	388,50		
Pozitif Sıra	26	21,44	557,50	-1,021	,307
Eşit	0				
Toplam	43				

Tablo 23’de, B okulundaki kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesi ve sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tutum puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. ($p=,307>,05$). Bu sonuca göre, geleneksel öğretim etkinliklerinin, kontrol grubu öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumlarında herhangi bir fark oluşturmadığı ifade edilebileceği gibi yukarıda yer alan denencemizi de desteklemektedir.

4.9. DOKUZUNCU DENENCEYE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Denence 9: Deney grubundaki öğrencilerin, müzik materyalleri kullanılarak oluşturulan öğretim etkinliklerine ilişkin uygulama sonrası görüşleri nelerdir?

A ve B okulundaki deney grubu öğrencilerinin, müzik materyali kullanılarak oluşturulan öğretim etkinlikleri hakkındaki görüşlerinden elde edilen verilere ait bulgu ve yorumlar Tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 23: Deney Grubu Öğrencilerinin Müzik Materyali Kullanılarak Oluşturulan Öğretim Etkinlikleri Hakkındaki Görüş Sayıları (*f*) ve Yüzdeleri (%)

Sıra No	Deney Grubu Öğrencilerinin Görüşleri	<i>f</i>	%
1	<i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesinin işlenişi ile ilgili düşüncelerim olumlu yöndedir.	59	91
2	<i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesinin işlenişi ile ilgili olumsuz yönler bulunmaktadır.	6	9
3	<i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesi işlenirken sınıf içinde derse aktif olarak katıldığımı düşünüyorum.	60	92
4	<i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesinde uygulanan ders içi etkinlikler ilgimi çekti.	63	97
5	<i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesinde kullanılan çalışma kâğıtlarının konuların anlaşılmasına katkı sağladığını düşünüyorum.	62	95
6	<i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesi ile ilgili etkinliklerin eğlenceli olduğunu düşünüyorum.	59	91
7	<i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesi ile ilgili etkinliklerin sıkıcı olduğunu düşünüyorum.	6	9
8	Bundan sonraki DKAB derslerimizin <i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesindeki gibi işlenmesini isterim.	60	92

9	<i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesinin işleniş yöntemi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde daha başarılı olduğumu düşünüyorum.	63	97
10	<i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesinin işleniş yöntemi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini daha dikkatli dinlediğimi ve derse karşı daha istekli olduğumu düşünüyorum.	59	91
11	<i>İbadet Konusunda Bilgilenelim</i> ünitesinde öğrendiklerimi okul dışındaki yaşamımda da kullanabilirim.	64	98
Toplam		65	

Tablo 24’te bulunan sorular, uygulama yapılan her iki okuldaki deney grubu öğrencilerine açık uçlu olarak sorulmuştur. Elde edilen verilerin nicel olarak da kullanılabilmesi amacıyla sorulara verilen yanıtlar, olumlu ve olumsuz görüşler olmak üzere iki gruba indirgenmiştir. Tablo 24’teki verilere göre deney grubu öğrencilerinin büyük bir bölümü müzik materyali kullanılarak oluşturulan öğretim etkinlikleri ile ilgili olumlu görüş bildirmiştir. Deney grubu öğrencilerinin %92’si, müzik materyali kullanılarak işlenen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde derse aktif olarak katıldıklarını ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilerin %97’si, *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinde uygulanan ders içi etkinliklerin ilgilerini çektiğini belirtmiştir.

Bunların yanı sıra deney grubu öğrencilerinin %95’i, söz konusu ünite de kullanılan çalışma kâğıtlarının, konuların anlaşılmasına katkı sağladığını düşünmektedir. Bu öğrencilerin %91’i, *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesi ile ilgili yapılan etkinliklerin eğlenceli olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda, öğrencilerin %92’si, bundan sonraki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesindeki gibi işlenmesini istemektedir. Ünitenin işleniş yöntemi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde daha başarılı olduğunu düşünenlerin oranı ise %97’dir. Derste kullanılan bu yöntem ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini daha dikkatli dinlediğini ve derse karşı daha istekli olduğunu

düşünenlerin oranı ise %91'dir. Söz konusu öğrencilerin %98'i, ünite boyunca öğrendiklerini okul dışındaki yaşamında da kullanabileceklerini ifade etmektedir.

Öte yandan, deney grubunda yer alan öğrencilerin %9'u, *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinin işleniş ile ilgili olumsuz yönler bulunduğunu düşünmektedir. Yine, deney grubu öğrencilerinin %9'u da, *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinde kullanılan etkinliklerin sıkıcı olduğunu düşünmektedir.

Deney grubundaki öğrencilerin, müzik materyali kullanılarak oluşturulan öğretim etkinlikleri hakkındaki görüşlerinden bazıları şöyledir:

- İlahiler sayesinde birçok şeyi hatırladım. (Form no: 8).
- Dersi çok aktif bir şekilde dinledim. Çünkü çok hoşuma gidiyordu. Ders ise çok güzel işleniyordu. (Form no: 14).
- Daha önce din kültürü dersi işlenirken parmağımı çok kaldırmazdım. Ama müzik eşliğinde konuyu anlayınca daha çok parmak kaldırmaya başladım. (Form no: 24).
- *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinin işleniş yöntemi ile başarımın kat kat yükseldiğini gördüm. (Form no: 7).
- Dinimizi sıkıcı bir şekilde değil eğlenceli bir şekilde öğrendik. Ayrıca daha istekli oldum. (Form no: 29).
- İlahi dinlerken sanki huzur buluyordum. (Form no: 30).
- *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinde kullanılan çalışma kâğıtlarının konuların anlaşılmasına, daha çok akılda kalmasına ve daha çabuk öğrenmeye katkısı oldu. (Form no: 12).
- *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinde uygulanan ders içi etkinlikler, öğrenmemizi kolaylaştırarak bizi bilgi sahibi yapıyor. (Form no: 8).
- Derse karşı daha da istekli oldum. İsteye isteye ders çalışmaya başladım. (Form no: 41).
- Çalışma kâğıtları ile birlikte ibadet konusu hakkındaki kavramları daha iyi anladık. (Form no: 6).
- Müzikle ders işlemek Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersindeki başarımı çok yükseltti. (Form no: 29).

- *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesi bence çok güzel, daha akılda kalıcı ve müzik kullanılarak işlendi. (Form no: 12).
- Normalde hiçbir şeyi tam öğrenemezdim o kâğıtlar (müzik materyali çalışma kâğıtları)sayesinde daha iyi anladım. (Form no: 44).
- Öğretmenimizle şiirler, ilahiler söyledik. Bence en verimli dersti. (Form no: 47).
- Ders normal derse göre daha güzel oldu. (Form no: 63).
- *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinin işlenişi ile ibadetle ilgili kavramları ve anlamlarını öğrendim. (Form no: 8).
- *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesini eğlenerek öğrendik. (Form no: 14).
- İbadet konusunu böyle işlememiz sadece din kültürü dersine değil tüm derslere yardımcı oldu. (Form no: 24).
- *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinde kullanılan çalışma kâğıtları bilgileri unutmamamızı sağladı, sınavlarda çalışmak için kullandık. (Form no: 14).
- Dersi sürekli dinledim, derse katıldım ve gerçekten 1 ay içinde dersi daha çok sevdim. (Form no: 7).
- Müzikle ders işlediğimiz zaman daha iyi kavırıyordum konuları. (Form no: 2).
- Müzikle ders işlediğimizden dersi daha eğlenceli işliyoruz. Beni derse daha çok bağlıyor. (Form no: 25).
- Öğretmenimiz bizi müzikle motive ediyor. (Form no: 26).
- Bundan sonraki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerimizin de bu şekilde işlenmesini isterdim. Çünkü çok eğlenceli işlendi, çok mutlu oldum. Konuyu daha iyi anladım. (Form no: 14).
- Müzik ile ders işlemek, ilahi dinlemek zihnimi açtı ve daha çok parmak kaldırdım. (Form no: 28).
- Fon müziği ve ilahilerle ders içi etkinlikleri daha iyi pekiştirdim. (Form no: 29).

- Hiç sıkıcı bir kısım yoktu. İlahiler söyleyip, dinlediğimizde dersler çok eğlenceli oldu. (Form no: 14).
- Dersi çok içten ve hissederek işledik. (Form no: 14).
- Normalde din kültürü dersi işlerken sıkılıyorduk. Fakat müzik eşliğinde, şarkı söyleyerek konuyu işleyince konuyu çok iyi anladım. (Form no: 24).
- Bazı fon müziklerinin duygusal oluşu sıkıcıydı. (Form no: 50).
- Üniteyi çalışma kâğıtlarıyla işleyince konu aklımızda kaldı, ezberledim. Konuyu anlamaya katkısı oldu. (Form no: 24).
- Eskiden din kültürü dersine girmek istemezdim şimdi çok istiyorum. (Form no: 24).
- Bana göre *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinin işlenişi çok keyifliydi. En sevdiğim derslerimden biri Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi oldu. (Form no: 41).
- Eğlenceli ve bilgilendirici ders işledik. (Form no: 41).
- Sınav notlarım daha da arttı. Daha çok aktif olmaya başladım. (Form no: 41).
- Ders içi etkinliklerle birlikte dersi daha çok sevdim. (Form no: 12).
- İlahiler sayesinde bazı şeyler daha çok aklımızda kaldı. (Form no: 12).
- Müzikle ders işlemek hem eğlendiriyor hem de çok iyi öğrenmemizi sağlıyor. (Form no: 9).
- Dersin çok zevkli, eğlenceli ve öğretici geçtiğini düşünüyorum. (Form no: 7).
- Çalışma kâğıtları sayesinde bilgileri beynime kazıdım. (Form no: 7).
- Fon müzikleri ve ilahilerle dersi verimli bir şekilde öğreniyoruz. (Form no: 29).
- Şarkı ve ilahiyle bilgiler beynimizde daha kalıcı oluyor. (Form no: 30).
- Müzikle yaptığımız etkinlikler algılamamızı kolaylaştırıyor ve ezberlememizi sağlıyor. (Form no: 42).

- Çocuklar müziği sever ve ben de bir çocuk olarak bunu çok beğendim. (Form no: 43).
- Derste daha aktif oldum. Çünkü müzik ile beraber dersi daha iyi dinledim ve sınavlarımda başarılı oldum. (Form no: 43).
- Dersin böyle işlenişi nedeniyle daha başarılı ve daha mutlu oldum. (Form no: 12).
- Bence bu konuları öğrenmek için müzik kullanmak çok iyi bir fikirdi. (Form no: 9).
- Müzikli ve ilahili öğrenme şekli ilk defa gördüm. Ayrıca ilahiyi ezberlersem daha iyi anlayacağımı düşündüm. (Form no: 43).
- Çalışma kâğıtları benim ve sınıf arkadaşlarımdan başarısını artırdı. O yüzden her dersin böyle geçmesini isterim. (Form no: 43).
- Müzik benim dikkatimin dağılmamasını ve dersi iyi dinlememi sağlıyor. (Form no: 59).
- Öğrendiğim bilgileri okul dışında da kullanmayı düşündüm. Çünkü öğrendiğim bilgilerin bana daha çok anlam kattığını düşünüyorum. (Form no: 12).
- Dersi ilahilerle işledik. Açıkçası ruhum rahatlıyordu. (Form no: 9).
- Fon müziği derste çok aktif olmamıza yardımcı oldu. (Form no: 50).

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsan hayatının vazgeçilmez bir unsuru olan müziğin bireylerin duyguları, düşünceleri ve bedenleri üzerinde güçlü bir etkisi bulunmaktadır. Müziğin bireyler üzerindeki etkisinin bilincine varılması, değişik amaçlar için bir araç olarak kullanılmasına zemin hazırlamıştır. Dinî ritüeller bağlamında müziğe önemli bir görev yükleyen bazı toplumlar, onu bir tapınma veya dini yayma ve yüceltme aracı olarak kullanmışlardır. Diğer yandan müzik, hem toplumların kültürlerinin oluşup biçimlenmesinin en önemli öğelerinden biri, hem de bu kültürel değerleri yeni kuşaklara aktarmanın vazgeçilmez bir aracı olmuştur.

Bir dış uyarıcı olarak müzik, insan ruhunun derinliklerine kadar nüfuz ederek kişinin duygu ve davranışlarında değişiklikler meydana getirmekte, fizyolojik ve psikolojik rahatsızlıkların giderilmesinde önemli katkılar sağlamaktadır. Ayrıca müzik, tüketici ile duygusal bir bağ kurmada ve ideolojilerin benimsetilmesinde de önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Müzik, beynin algılama, hareket, duygu, öğrenme ve hafıza gibi hemen hemen bütün zihinsel fonksiyonlarını harekete geçiren çok yönlü bir fonksiyona sahiptir. Beyni çoklu bilişsel düzeyde aktif kılarak sinirsel ileti örüntülerini etkinleştiren müzik, duygular yoluyla akla ve gönle seslenmekte, verilerin hafızaya çok daha kolay bir şekilde yerleştirilmesine yardımcı olmaktadır.

Müziğin güçlü bir araç olduğunun görülmesi, derslerde bir öğretim aracı olarak kullanılmasını sağlamıştır. Müzik, uyarıcı etkisi ile ruhsal, fiziksel ve duygusal ritimleri dengede tutarak bilginin öğrenilmesini kolaylaştırmaktadır. Derslerde müzik kullanımı, materyal zenginliği sağlayarak derslerin daha etkili bir şekilde işlenmesini sağlamaktadır. Müzik ve müziğin melodisi, sözcüklerin belleğe kodlanmasında bir aracı olarak görev yapmaktadır. Limbik sistemi harekete geçiren müzik, yaratıcılıkta, bilgiyi zihinde tutmada ve zihinsel süreçlerin birbirine bağlanmasında önemli roller oynamaktadır. Müziğin derslerde bir araç olarak kullanılması aynı zamanda etkili bir sınıf yönetiminin de oluşmasını sağlamaktadır. Müzikle öğretimin, öğrencilerin motivasyonlarının artırılmasında, düşük endişe ve strese sahip bir sınıf oluşturulmasında, disiplin problemlerinin azaltılmasında,

öğrencilerin derse ve öğretmenlerine karşı tutumlarının geliştirilmesinde güçlü bir etkisi bulunmaktadır.

Başta İngilizce olmak üzere birçok dilin öğretiminde müziğin gücünden yararlanılmaktadır. Söz konusu alanla ilgili yapılan birçok çalışmada dil öğretiminde kullanılan müziğin öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma yeteneklerini geliştirdiği tespit edilmiştir. Aynı şekilde eğitim sistemi içerisinde önemli bir yere sahip olan matematik dersinin öğretiminde ve öğrencilerin matematik yeteneklerinin geliştirilmesinde de araç olarak kullanılmaktadır. Müziğin bir öğretim aracı olarak kullanıldığı yerlerden biri de okul öncesi dönemdir. Bu dönemde öğrencilerin bedensel, duygusal ve zihinsel gelişimlerinde müzik etkinlikleri önemli bir yere sahiptir. Müzik, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin duygularını, düşüncelerini ve yaşadıkları olayları ifade etmelerinde, öz saygılarının gelişmesi ve benlik değerlerinin artmasını da sağlayan bir araç olarak kullanılmaktadır.

Duyguları harekete geçiren müzik, dinî içeriklerin öğrencilere aktarılmasını kolaylaştırmaktadır. İlahilerin söylenmesinde duygular da ifade edildiği için ilahinin taşıdığı mesaj, insanın derinliklerine nüfuz ederek daha etkili bir şekilde akılda kalmaktadır. Din eğitimi müfredatında yer alan çoğu kavramların anlaşılmasında ve kalıcılığında da müzik kullanımı etkin bir rol oynamaktadır. Müziğin bir öğretim aracı olarak din derslerinde kullanımına yönelik batıda birçok araştırma yürütülmekle birlikte ülkemizde henüz yeterli seviyede çalışma mevcut değildir. Konuya ilişkin deneysel bir çalışma ise gerek yurt içinde gerekse yurt dışında tespit edebildiğimiz kadarıyla bulunmamaktadır. Müziğin Batı ülkelerinin çoğunda inanç deneyiminde yeni yollar açmayı başarması din derslerinde bir araç olarak kullanılmasını sağlamıştır. Özellikle ilahi ve dinî temalı şarkıların din derslerinde bir materyal olarak kullanımının öğrencilerin ruhsal ve duygusal yönünü harekete geçirdiği, dinî içerik ile bütünleşmesini sağladığı araştırmalarla ortaya konmuştur.

Ayrıca din dersinde kullanılan ilahilerin, manevi bir ortamın oluşmasını, öğrencilerin bilgiye daha kolay ulaşmalarını ve aktarılan bilginin içselleştirilmesini sağladığı çeşitli çalışmalarla belirlenmiştir. Bu açıdan ele alınan çalışmamız, müziğin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde bir öğretim aracı olarak kullanımının

öğrencilerin akademik başarı, derse karşı tutum ve kalıcılıklarına etkisini incelemek maksadıyla deneysel temelli olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, müzik ve insan arasındaki ilişki ele alınmıştır. Müziğin doğuşu ile ilgili ileri sürülen teoriler, çeşitli tanımları, tarihsel, bireysel, toplumsal, kültürel ve eğitimsel işlevleri, insan psikolojisi üzerindeki etkileri ve kullanım alanları bu bölümde ortaya konmaya çalışılmıştır. Ardından müzik ve beyin arasındaki ilişki, müziğin bir öğretim aracı olarak derslerde kullanımı ve son olarak da müziğin bir öğretim aracı olarak DKAB derslerinde kullanımı hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın uygulama kısmında ise ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın deneysel desenini, iki okuldaki tesadüfi/random atama yoluyla belirlenen deney ve kontrol grupları oluşturmaktadır. Deney gruplarında müzik materyali kullanılarak ders işlenirken kontrol gruplarında ise öğretmen kılavuz kitabına göre ders işlenmiştir.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerine deneysel uygulama süresince sırasıyla ön test, son test, tutum ölçeği ve kalıcılık testi uygulanmış ayrıca deney grubu öğrencilerinin uygulama ile ilgili görüşleri ise *Görüş Alma Formu* ile alınmıştır. Denenceye ilişkin toplanan veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ve istatistiksel çözümler için SPSS 16.0 paket programından yararlanılmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgular ve yorumlar dikkate alınarak araştırmamızın sonuçlarına ulaşılmıştır. Buna göre, araştırmanın uygulama kısmına yönelik sonuçları üç başlık altında aşağıda verilmiştir:

1. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Müziğin Bir Öğretim Aracı Olarak Kullanıldığı Deney Grubu Öğrencileri ile Öğretmen Kılavuz Kitabında Yer Alan Etkinliklerin Uygulandığı Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarılarına İlişkin Sonuçlar

İstatistiksel analiz sonucuna göre, her iki okulda da deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı, buna göre, grupların deneysel uygulamadan önce öğrenilecek konuya ilişkin bilgi düzeyleri açısından birbirine denk oldukları görülmüştür. Uygulama sonunda yapılan son test ölçümlerinde ise deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri arasında Din

Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi başarı puanları açısından anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre, müziğin bir öğretim aracı olarak kullanımının deney grubu öğrencilerinin söz konusu üniteye kazandırdığı kazanımları gerçekleştirme düzeylerini ve akademik başarılarını önemli ölçüde arttırdığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Her iki okuldaki deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test - son test ölçüm puanları grup içerisinde karşılaştırıldığında ise deney grubu öğrencilerinin ortalama puanlarının yüksek oranda arttığı, kontrol grubu öğrencilerinin ise ortalama puanlarının oldukça az değişim gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum, öğretmen kılavuz kitabında yer alan etkinliklerin öğrencilerin akademik başarılarını artırmada yeterince etkili olmadığını; buna karşın müzik materyali kullanılarak desteklenen eğitim-öğretim sonucunda öğrencilerin öğrenme düzeylerinde önemli bir artışın olduğunu göstermektedir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde öğrencilerin duyguları uyarıldığında, dikkatleri sağlandığında ve motivasyon düzeyi yükseltildiğinde öğrenme durumu en uygun hale gelmektedir. Müziğin ritmik işlevi, öğrencilerin dikkatini ve uyarılmalarını sağlayarak öğrenmenin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ünitenin içeriğini yansıtan müzik parçaları, öğrencilerin sınavlarda başarılı olmalarını sağlamakla birlikte öğrendikleri bilgiyi başka zamanlarda da kullanmalarına yardımcı olmaktadır.

Sonuç olarak, müziğin bir öğretim aracı olarak derslerde kullanımı öğrencilerin akademik başarılarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu araştırmada da, müziğin bir öğretim aracı olarak kullanıldığı deney grubu öğrencilerinin söz konusu üniteye kazandırdığı kazanımları gerçekleştirme düzeylerinin ve akademik başarılarının kontrol grubu öğrencilerine göre önemli ölçüde arttığı tespit edilmiştir. Buna göre, DKAB derslerinde müzik materyali kullanımının öğrencilerin bilgiye ulaşmaları ve akademik başarılarını artırmalarında geleneksel öğretime göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca müziğin bir öğretim aracı olarak derslerde kullanımıyla ilgili ulaşılabilen diğer kaynaklar ele alındığında, bu araştırmanın Türkiye’de, alanla ilgili öncü bir araştırma durumunda olduğu söylenebilir.

2. Deney Grubu Öğrencileri ile Kontrol Grubu Öğrencilerinin Bilgilerin Kalıcılık Düzeylerine İlişkin Sonuçları

Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin öğrendikleri bilgilerin kalıcılık düzeyleri, yapılan istatistiksel analiz sonucuna göre incelenmiştir. Buna göre, deney ve kontrol gruplarının kalıcılık testi puanları karşılaştırıldığında, kontrol grubu ortalamalarının deney grubu ortalamalarına kıyasla oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir. Her iki okulda yer alan kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesi aldıkları ön test puanları ile kalıcılık testinden aldıkları puanlar arasında oldukça düşük bir fark bulunmakta, son test puanları ile kalıcılık testi puanları arasında ise son test lehine anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu durum, kontrol grubu öğrencilerinin, ünitenin hiç işlenmediği ön test düzeyine gerilediklerini göstermektedir.

Her iki okulda müziğin bir öğretim aracı olarak kullanıldığı deney grubu öğrencilerinin kalıcılık testi puanları ile son test puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark bulunmakla beraber, kalıcılık testi ortalamalarının ön test ortalamalarından oldukça yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre, müziğin bir öğretim aracı olarak kullanımının, deney grubu öğrencilerinin öğrendiklerini hatırlama düzeylerini olumlu anlamda etkilediği görülmektedir. Öğretmen kılavuz kitabına göre ders işlenen kontrol grubu öğrencilerinin ise öğrendiklerini hatırlama düzeylerinin istenilen seviyede olmadığı görülmektedir.

Görüldüğü gibi, müziğin bir öğretim aracı olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde kullanımı öğrenilen bilgilerin kalıcılığını olumlu yönde etkilemektedir. Bu araştırmada da, müziğin bir öğretim aracı olarak kullanıldığı deney grubu öğrencilerinin öğrendiklerinin kalıcılık düzeyinin kontrol grubu öğrencilerine göre önemli ölçüde arttığı tespit edilmiştir. Buna göre, DKAB derslerinde müzik materyali kullanımının öğrencilerin bilgiye ulaşmaları ve akademik başarılarını artırmalarında geleneksel öğretime göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. Deney Grubu Öğrencileri ile Kontrol Grubu Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutumlarına İlişkin Sonuçları

Araştırmada, müziğin bir öğretim aracı olarak kullanıldığı deney grubu öğrencileri ile öğretmen kılavuz kitabında yer alan etkinliklerin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları

istatistiksel analizler sonucunda incelenmiştir. Buna göre, her iki okulda da, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesinde söz konusu derse karşı tutumlarının birbirine denk olduğu görülmektedir.

Deneysel işlem sonrası her iki okuldaki deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum puanlarının deney grubu lehine anlamlı bir fark gösterdiği tespit edilmiştir. Aynı zamanda kontrol grubu öğrencilerinin ön tutum ve son tutum puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu durumda, öğretmen kılavuz kitabında yer alan uygulamaların öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin tutumları üzerinde herhangi bir fark oluşturmadığı sonucuna varılmaktadır. Deney grubu öğrencilerinin ön tutum ve son tutum puanları arasında ise son tutum lehine anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Buna göre, müziğin bir öğretim aracı olarak derslerde kullanımı öğrencilerin derse karşı tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir. Buna göre, müziğin bir öğretim aracı olarak kullanıldığı deney grubu öğrencilerinin DKAB dersine karşı tutumlarının kontrol grubu öğrencilerine göre önemli ölçüde arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

4. Deney Grubu Öğrencilerinin Müziğin Bir Öğretim Aracı Olarak Kullanımına Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuçlar

Deney grubu öğrencilerinin müziğin bir öğretim aracı olarak kullanımına ilişkin görüşleri yarı yapılandırılmış bir görüşme ile alınmıştır. Deney grubu öğrencilerinden alınan görüşlere göre, öğrencilerin büyük bölümü (%91) dersin işleniş yöntemi ile ilgili olumlu görüş bildirmektedir. Öğrenciler, müzik materyalleri kullanılarak gerçekleştirilen öğretimin, derse aktif olarak katılmalarını ve eğlenerek öğrenmelerini sağladığını belirtmişlerdir. Daha önceki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerini dinlerken sıkıldıklarını söyleyen öğrenciler, müzik kullanımıyla işlenen derslerde sıkılmadıklarını, dersi çok içten ve hissederek dinlediklerini ifade etmektedirler.

Deney grubu öğrencileri, derslerin zevkli, eğlenceli ve öğretici geçtiğini, dersin işleniş esnasında kullanılan fon müziklerinin konuların verimli bir şekilde öğrenilmesini sağladığını, ünitenin içeriğini yansıtan ilahilerin ise konuların

anlaşılmasında, daha çok akılda kalmasında ve daha hızlı öğrenilmesinde önemli etkisinin olduğunu söylemektedirler. Bazı öğrenciler, normalde hiçbir şeyi tam olarak öğrenemediklerini fakat müzik kullanılarak gerçekleştirilen bu dersler sayesinde birçok şeyi daha kolay ve etkili öğrendiklerini belirtmişlerdir. *İbadet Konusunda Bilgilenelim* ünitesinde geçen kavramları ve anlamlarını öğrenmelerinde kullanılan müzik materyallerinin önemli katkısının olduğunu söyleyen öğrenciler, müziğin ruhlarını rahatlattığını, huzur verdiğini ve derse karşı motive ettiğini, böylelikle ders çalışma isteklerinin arttığını ifade etmektedirler.

Öğrencilerin çoğu, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin artık en çok sevdikleri ders olduğunu dile getirmektedir. Öğrenciler, özellikle ünite sonunda dersin öğretmeni tarafından yapılan sınavda yüksek not aldıklarını, daha başarılı ve mutlu olduklarını belirtmektedir. Aynı şekilde öğretmenler de müziğin öğrencilerin öğrenmeleri üzerindeki gücünün farkına varmışlardır. Dinlerini sıkıcı bir şekilde değil de eğlenceli bir şekilde öğrendiklerini söyleyen öğrenciler, diğer derslerin de müzik kullanılarak işlenmesini arzu etmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin çok azı (%9) müziğin kullanımı ile ilgili olumsuz görüş bildirmiştir. Bu öğrencilerden birkaçı bazı fon müziklerinin duygusal oluşunu sıkıcı bulmuş, bazıları ise müziğin kullanımından etkilenmediklerini zaten derslerde başarılı olduklarını ifade etmişlerdir.

Öneriler:

1- Çalışmamızda elde edilen veriler de göstermektedir ki müzik etkili bir öğretim aracıdır. Teknoloji çağında yaşayan günümüz gençliği, müziğe tarihin herhangi bir döneminden daha çok erişme imkanı bulmaktadır. Müzik ve gençlik arasındaki bu güçlü bağ dikkate alınarak, din derslerinde müzik materyallerine yeterli ölçüde yer verilmelidir.

2- Eğitimbilimi, ilahiyat, gelişim psikolojisi ve musiki alanında uzman olan kişilerin ortak bir çalışma ile öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun ve üniteleri içerik ve dil açısından yansıtan müzik parçaları hazırlamaları önerilmektedir.

3- Hazırlanan bu müzik parçalarının bir proje haline getirilmesi ve öğrencilerle aynı yaşlarda olan profesyonel bir müzik grubuna seslendirilmesi önerilmektedir. Aynı zamanda bu müzik materyallerinin dersin öğretmenlerine bir CD ile dağıtılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

4- Hazırlanacak müzik materyallerinin öğrencilerin ilgisini çekecek tarzda olması ve dinî ve ahlaki hassasiyetin de gözetilmesine dikkat edilmesi gerekmektedir.

5- Eğitim ve öğretimin yeniden yapılandırıldığı günümüzde hazırlanacak olan müfredat ve din dersi kitaplarına bu müzik materyallerinin konulması gerekmektedir.

6- Müziğin bir öğretim aracı olarak sadece Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde değil aynı zamanda Temel Dinî Bilgiler, Arapça, Kur'an-ı Kerim gibi meslek derslerinde de kullanılması amacıyla müzik materyalleri oluşturulmalıdır.

7- Sınıflarda müzik kullanımı, etkili bir sınıf yönetiminin oluşturulmasını sağlamaktadır. Öğretmenlerin çoğu konuların işlenmesinden ziyade, sınıfı nasıl kontrol edeceğinden endişe duymaktadır. Bu nedenle öğretmenler öğrencilerin dikkatini derse çekmek ve davranış problemlerini ortadan kaldırmak amacıyla müziği bir araç olarak kullanabilirler.

KAYNAKÇA

- Ak, Ahmet Şahin: **Türk Din Mûsikisi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2009.
- Ak, Ahmet Şahin: **Avrupa ve Türk İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2013.
- Akdeniz, Sabri: **Kültür Sömürgeciliği**, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., 1988.
- Akkaş, Salih: **Okul Öncesi Eğitimde Müzik**, Ankara, Gazi Kitabevi, 1986.
- Akman, Emrah: “Sınıf ortamında öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir etken olarak müziğin kullanılması”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2005.
- Alakuş, Fatih, Mehmet Bahçekapılı: **Din Eğitimi Açısından İngiltere ve Türkiye**, İstanbul, Ark Yay., 2009.
- Alcorta, Candace S., Richard Sosis: “Ritual, Emotion, and Sacred Symbols: The Evolution of Religion as an Adaptive Complex”, **Human Nature**, Winter 2005, Vol. 16, No: 4, pp. 323-359.
- Alkan, Cevat: **Eğitim Ortamları**, Ankara, Ankara Üniv. Eğitim Fak. Yay., 1979.
- Alpert, M. I., vd.: “Purchase Ocassion Influence on the Role of Music in Advertising”, **Journal of Business Research**, Vol. 58 No: 3, 2005, pp. 369-376.
- Altınölçek, Haşmet: “Bir İletişim Aracı Olarak Müzik ve Müzikle Tedavi Yöntemleri”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1998.
- Altunışık, Remzi, vd.: **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı**, Sakarya, Sakarya Kitabevi, 7. bs., 2012.
- Amoroso, Marie: “Types of Brain Waves”, **American journal of EEG Technology**, Vol. 5, No: 2, 1965, s. 31-31.
- Andrews, George W.: “Music as an Expression of Religious Feeling”, **The Musical Quarterly**, Vol. 2, No: 3, 1916, pp. 331-338.
- Anşin, Selma: **Çocuklarda Yabancı Dil Öğretimi**, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 6, 2006, s. 9-20.
- Arıcı, Ayla: “Toplumun Müzik Yaşamını Etkilemede Yayın

- Kurumlarının Rolü”, **I. Müzik Kongresi Bildiriler**, Kültürü ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Ankara 14/18 Haziran 1988.
- Arıcı, İsmail: “Öğrencilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumları”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 13, S. 1, 2008, s. 161-175.
- Arslan, Mustafa, Ergin Adem: “Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Görsel ve İşitsel Araçların Etkin Kullanımı”, **Dil Dergisi**, S. 147, Ocak-Şubat-Mart 2010. s. 63-86.
- Ashida, S.: “The effect of reminiscence music therapy sessions on changes in depressive symptoms in elderly persons with dementia”, **Journal of Music Therapy**, Vol. 166, 2006, pp. 2182-2188.
- Ayata, Ebru, Cihat Aşkın: “Müziğin beynin bilişsel fonksiyonlarına olan etkisi”, **İTÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 5, S. 2, Aralık 2008, s. 13-22.
- Ayata, Ebru: “Music and Brain”, **İstanbul Technical University, Institute of Social Science**, Ph.D. Thesis, 2008.
- Aydın, M. Zeki: “Din Öğretiminde Resim ve Müzikten Yararlanma”, (Çevrimiçi) http://www.mehmetzekiaydin.com/alimalarim/bddlddmsel_toplantilar.html, 25.05. 2014.
- Bahr, Nan, Carol A. Christensen: “Inter-Domain Transfer Between Mathematical Skill and Musicianship”, **Journal of Structural Learning and Intelligent Systems**, Vol. 14, No: 3, 2000, pp. 187-197.
- Baker, Glenda: “Strategic Uses of Music in The US History Classroom”, Doctoral Dissertation, **The University of Alabama Tuscaloosa**, 2011.
- Balch, J.F., P.A. Balch: “Second Edition Prescription for Nutritional Healing”, **Avery Publishing Group**, New York, 1997.
- Baş, Türker: **Anket Nasıl Hazırlanır, Uygulanır, Değerlendirilir?**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 7. bs., 2013.
- Başkurt, İrfan: “Müziğin Eğitimde Araç Olarak Kullanılması”, **Bildiri**, İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Din ve Müzik Sempozyumu, 26-27 Nisan 2012.
- Batı, Uğur: “Hedef Kitle Davranışını Etkileyen Bir Unsur Olarak Reklamlarda Müzik Kullanımı Konusundaki Yazının İncelenmesi”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, C.

7, S. 2, 2010, s. 778-808.

- Bayrak, Mehmet: **Ortaçağ'dan Modern Çağ'a Alevilik**, Ankara, Öz-ge Yayınları, 2004.
- Belgin, Erol: "Müzik ve Beyin", (Çevrimiçi) <http://www.sbeotk.hacettepe.edu.tr/sunumlar/mab.pdf>, 03.10.2013.
- Bennington, Robert W.: "Music Use In The Classroom: Comparing Effects On Students", **Master Of Education**, Lethbridge, 2004.
- Berglund, Jenny: "Teaching İslam with music", **Ethnography and Education**, Vol. 3, No: 2, June 2008, pp. 161-175.
- Bey, Abdülaziz: **Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri**, İstanbul, Haz. Kazım Arısan, Duygu Arısan Günay, C. 1, 1995.
- Bilkan, Ömer Faruk: "İlköğretim 1. kademe birinci sınıf (6-8) yaş grubu öğrencilerinin müzik dinleyerek resim yapma etkinliğinde müziğin etkisi", **Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 1998.
- Bligh, C. Michele, J. C. Kohles: "The Enduring Allure of Charisma:How Barack Obama Won The Historic 2008 Presidential Election", **The Leadership Quarterly**, Vol. 20, 2009, pp. 483-492.
- Bower, Bruce: "Tuning Up Young Minds: Music Lessons Give Kids a Small IQ Advantage", **Science News**, Vol. 165, No: 25, June 19, 2004.
- Bradt, Joke, vd.: "Music Interventions For Improving Psychological And Physical Outcomes İn Cancer Patients", **The Cochrane Library**, 2011.
- Brewer, Chris Boyd: "Music and Learning: Integrating Music in the Classroom", **New Horizons for Learning**, 1995, (Çevrimiçi) <http://www.newhorizons.org/strategies/brewer.htm>, 13.07.2013.
- Bruner, G. C: "Music, mood and marketing", **Journal of Marketing**, Vol. 54, pp. 94-104.
- Bubmann, Peter: **Religion-Kirche-Welt**, Herausforderungen und Perspektiven der Religionspädagogik, Jürgen Belz (Hg), Erlangen, 2006.
- Bütünler, İrde: "İlköğretim matematik öğretiminde şarkı kullanımının bazı değişkenler üzerindeki etkisi", **Dokuz Eylül**

Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2010.

- Büyüköztürk, Şener: **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, Ankara, Pegem Akademi, 9. Baskı, 2008.
- Büyüköztürk, Şener: **Deneyisel Desenler**, 2. bs., Pegem Yay., Ankara, 2007.
- Büyükyıldız, H. Zeki: “Kültür Taşıyıcısı Olarak Türk Halk Müziği”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2004.
- Campabello, Nicolette, v.d.: “Music Enhances Learning”, **Saint Xavier University & SkyLight Professional Development**, Field-Based Masters Program, Xhicago, Illinois, May 2002.
- Campbell, Don: **Mozart Etkisi**, Çev. Feryal Çubukçu, İstanbul, Kuraldışı Yayıncılık, 2002.
- Cantril, H., G. W. Allport: “The psychology of radio”, New York: Harper and Brothers, 1971.
- Cengiz, Recep: “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Müzik”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 4, S. 18, 2011, s. 273-291.
- Cengiz, Yasemin: “Yabancı Dilde Sözcük Öğretimine Müzik Kullanımının Etkilerinin Beyin Temelli Öğrenme Kuramı Işığında Araştırılması”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktor Tezi, 2004.
- Chalmers, Lynne, v.d.: “Music as a Classroom Tool”, **Intervention in School and Clinic**, Vol. 35, No: 1, 1999, pp.43-45.
- Chirwa, C. W.: “Dancing Towards Dictatorship: Political Songs and Popular Culture in Malawi”, Malawi, **Nordic Journal of African Studies**, Vol. 10, No: 1, 2001, pp. 1-27.
- Clair, Alicia Ann: “A Feasibility Study of the Effects of Music and Movement on Physical Function, Quality of Life, Depression, and Anxiety in Patients With Parkinson Disease”, **Music and Medicine**, Vol. 4, No:49, 2012, pp. 49-55.
- Cloonan, M., J. Street: “Rock the Vote: Popular Cultur and Politics”, **Politics**, Vol. 18, No: 1, 1998, pp. 33-38.
- Cohen, Annabel, v.d.: ” The Importance of Music to Seniors”, **Psychomusicology**, Vol. 18, 2002, pp. 89-102;; Terrence Hays, Victor Minichiello, “The meaning of music in the lives of older people: a qualitative study”, **Psychology of**

- Music**, Vol. 33, No: 4, 2005, pp. 437-451.
- Colombe, Casimire: **Müziğin İnsan ve Hayvanlara Etkisi**, çev. Mustafa Refik v.d., İstanbul, Ötüken Yayınları, 2006.
- Cook, Nicholas: **Müziğin ABC'si**, İstanbul, Çev. Turan Doğan, Kabalcı Yayınları, 1999.
- Cooke, Marie, v.d.: "A Randomized Controlled Trial Exploring the Effect of Music on Quality of Life and Depression in Older People with Dementia", **Journal of Health Psychology**, Vol. 15, 2010, pp. 765-776.
- Crowther, G.: "Using Science Songs to Enhance Learning: An Interdisciplinary Approach", **CBE-Life Sciences Education**, Vol. 11, No: 1, Spring 2012, pp. 26-30.
- Çetinkaya, Yalçın: **İhvân-ı Safâ'da Müzik Düşüncesi**, İstanbul, İnsan Yayınları, 1995.
- Çınar, Bengi Baraz: "Satış Birimlerinde Seçilen Müziğin Etkileri: Eskişehir'de Bir Araştırma", **Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi**, C. 3, S. 1, 2011.
- Çilenti, Kamuran: **Eğitim Teknoloji ve Öğretim**, Ankara, Kadioğlu Mtb., 1998.
- Çoban, Adnan: **Müzik Terapi, Ruh Sağlığı İçin Müzikle Tedavi**, İstanbul, Timaş Yay., 2005.
- Çuhadar, C. Hakan: "Müziksel Zekâ", **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi**, Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi, 26-28 Nisan 2006.
- Dinçer, Melike: "İlköğretim okullarında müziklendirilmiş matematik oyunlarıyla yapılan öğretimin akademik başarı ve tutuma etkisi, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2008.
- Doğan, Banu: **Avrupa'da Müzikle Tedavi**, İstanbul, Mephisto Yay., 2006.
- Dönmez, Banu Mustan: "Alevi Cem Ritüelinde Canlandırılan Kırklar Söylencesinin 'Şiir-Müzik-Dans' İle İlişkisi", **The Journal of International Social Research**, Vol. 3, No: 14, 2010, pp. 191-199.
- Dunbar, D. S.: "Music and Advertising", **International Journal of Advertising**, Vol. 9, No: 3, 1990, pp. 197-203.
- Durmuş, Beril E., Serra: **Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi**, İstanbul, Beta

- Yurtkoru, Murat Çinko: Yay., 4. bs., 2012.
- Düzenli, Behlül: “İslam Kültür Tarihinde Musiki”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Basılmamış Doktora Tezi, 1998.
- Finkelstein, S.: **Müzik Neyi Anlatır**, İstanbul, Kaynak Yayınları, Çev. M. Halim Spatar, 1996.
- Fidan, Nurettin, Erden, Münire: **Eğitime Giriş**, Ankara, Alkım Yay., 1993.
- Fogelson, Suzanne: “Music as a distracter on reading-test performance of eighth grade students”, **Perceptual and Motor Skills**, Vol. 36, 1973, pp. 1265–1266.
- Furnham, Adrian, Anna Bradley: “Music While You Work: The Differential Distraction of Background Music on the Cognitive Test Performance of Introverts and Extraverts”, **Applied Cognitive Psychology**, Vol. 11, 1997, pp. 445-455.
- Gardner, Howard: **Frames of Mind**, New York, A Member of the Perseus Books Group, 2011.
- Genç, Nazım: **MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabı**, İstanbul, Netbil Yayıncılık, 2012.
- Giles, Martha Mead: “A Little Background Music, Please”, **Principal**, Vol. 71, No: 2, Nov 1991, pp. 41-44.
- Goeghegan, Noel, Michael Mitchelmore: “Possible Effects of Early Childhood Music on Mathematical Achievement” **Australian Research in Early Childhood Education**. Vol. 1, 1996, pp. 56-64.
- Gold, Ann, Ajay Clare: “An exploration of music listening in chronic pain”, **Psychology of Music**, Vol. 41, No: 545, 2013.
- Gottfried, Adam, Rainer Lachman: **Methodisches Konpendium für den Religionsunterricht**, Aufbaukurs, 1. Auflage, Göttingen, 2002.
- Gökşenli, Ebru Yener: “Yabancı Dil Olarak İspanyolca Öğretiminde Müziğin Öğretim Aracı Olarak Kullanımı”, **Mediterraneo**, S. 6, 2011.
- Grebene, Bekir: **Müzikle Tedavi**, Ankara, Güven Kitabevi Yayınları, 1978.
- Gregoire, M.A.: “Music as a prior condition to task performance”, **Journal of Music Therapy**, Vol. 21, 1984, pp. 133–145.

- Griffe, D. T.: “Songs in Action”, **Hertfordshire**, England, Prentice Hall, 1995.
- Gültek, Buğra: “Müziğin Çocuklar Üzerindeki Olumlu Etkileri”, **Çoluk-Çocuk Dergisi**, S. 11, 2002.
- Günay, Edip: **Müzik Sosyolojisi**, 2.bs., İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2011.
- Güvenç, Bozkurt: **İnsan ve Kültür**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 5. Baskı, 1991.
- Güvenç, Rahmi Oruç: “Türklerde ve Dünyada Müzikle Ruhi Tedavinin Tarihçesi ve Günümüzdeki Durumu”, **İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1985.
- Güvenç, Rahmi Oruç: **Reseptif Müzik Terapi**, (Çevrimiçi) <http://tumata.com>, 23.04.2013.
- Hall, Jody C.: “The effect of background music on the reading comprehension of 278 eighth and ninth grade students”, **Journal of Educational Research**, Vol. 45, 1952, pp. 451-458.
- Hallam, Susan, v.d.: “The Effects of Background Music on Primary School Pupils’ Task Performance”, **Educational Studies**, Vol. 28, No: 2, 2000, pp. 111-122.
- Hallam, Susan: “Learning in Music”, **Issues in Music Teaching**, Florence:Routledge, pp. 61-75.
- Hallam Susan: “The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people”, **International Journal of Music Education**, Vol. 38, No: 3, 2010, pp. 269-289.
- Hallam, Susan, John Price: “Can the use of Background Music Improve the Behavior and Academic Performance of Children with Emotional and Benhavioral Diffuculties?” **British Journal of Special Education**, Vol. 25, No: 2, June 1998, pp. 88-91.
- Henderson, M.T.: “A study of the effect of music distraction on reading efeciency”, **Journal of Applied Psychology**, Vol. 29, 1945, pp. 313–317.
- Hitz, R.: “Creative Problem Solving Through Music Activities”, **Young Children**, January 1987, pp. 12-17.
- Hui, Michael, Laurette Dube, “The Impact of Music on Consumer’s Reactions to

- Jean-Charles Chebat: Waiting for Service”, **Journal of Retailing**, Vol. LXXIII, No: 1, 1997, pp. 87-104.
- Hurwitz, I, v.d.: “Non-musical effects of the Kodaly music curriculum in primary grade children”, **Journal of Learning Disabilities**, Vol. 8, 1975, pp. 45-52.
- İçli, Selahattin: “İnsanın Vakıf Dokusunun Geliştirilmesinde Müziğin İşlevi”, **I. Müzik Kongresi Bildiriler**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, 14/18 Haziran 1988.
- İlyasoğlu, Evin: **Zaman İçinde Müzik**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 9. Bsk., Nisan 2009.
- Jackson, Mary F., Donna M. Joyce: “The Role of Music in Classroom Management”, **New York University**, 2003, (Çevrimiçi) <http://eric.ed.gov/?id=ED479098>, 02.09.2013.
- Jensen, Eric: **Music with the Brain in Mind**, San Diego, CA: The Brain Store Inc., 2000.
- Jensen, Eric: “Teaching With the Brain in Mind”, **Association for Supervision and Curriculum Development**, Virginia, 1998.
- Jensen, Eric: “Brain Based Learning”, **Turning Point Publishing**, Del Mar, CA, 1996.
- Jolly, Yukiko S.: “The Use Songs in Teaching Foreign Language”, **Modern Language Journal**, Vol. 59, No: 1-2, pp.11-14.
- Kalaycı, Şeref: **SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri**, Ankara, Asil Yay., 4. bs., 2009.
- Kalender, Ruhi: “Türk Musikisinde Kullanılan Makamların Tesirleri”, s. 365, (Çevrimiçi) <http://www.dergiler.ankara.edu.tr>, 10.02.2014.
- Kalinowska, A. K., Wojciech Kułak: “Effect of music on human body”, **Fizjoterapia**, Vol. 18, No: 4, 2010, pp. 866-876.
- Kalyoncu, Nesrin, Cemal Özata: “Sözlü Aktarım Geleneği Bağlamında Çalgı Öğretimi: Bolu İli Örneği”, s. 3, (Çevrimiçi) www.muzikegitimcileri.net, 11.10.2013.
- Kanık, Muhammet Zinnur: “Din Eğitiminde Müziğin Yeri ve Önemi”, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Bursa, 2004.
- Karaçoşkun, M. Doğan v.d.: **Din Psikolojisi El Kitabı**, Ankara, Ed. M. Doğan Karaçoşkun, Grafiker Yay., 2012.

- Karagöz, Betül: “İlköğretim öğrencilerine değerlerin okul şarkıları yoluyla kazandırılması”, Yayınlanmamış Doktor Tezi, **İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Malatya, 2013.
- Karasar, Niyazi: **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Ankara, Nobel Yayınları, 15. bs., 2005.
- Kaya, Mahmut: **İslam Filozoflarında Felsefe Metinleri**, İstanbul, Klasik Yayınları, 2003.
- Kaya, Mevlüt: “İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Tutumları”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 12, 2001, s. 43-78.
- Kaygısız, Mehmet: **Müzik Tarihi: Başlangıcından Günümüze Müziğin Evrimi**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1999.
- Kazancıgil, Ratip: **Edirne Sultan II. Beyazid Külliyesi**, Edirne, 1994.
- Kent, Dawn: “The Effect of Music on the Human Body and Mind”, **Liberty University**, Acceptance of Senior Honors Thesis, Spring 2006.
- Keskin, Funda: “Using Songs As Audio Materials İn Teaching Turkish As A Foreign Language”, **The Turkish Online Journal of Educational Technology**, Vol. 10, No: 4, October 2011, pp. 378-383.
- Kocabaş, Ayfer: “Müzik ve Matematik”, **Yeniden İmece Dergisi**, S. 18, 2008.
- Kocabaş, Ayfer: “Using songs in mathematics instruction: Results from pilot application”, **Procedia Social and Behavioral Sciences**, Vol. 1, 2009, pp. 538-543.
- Koradan, Lilay: “Müzik Eşliğinde Zeki Olmanın Yolları”, (Çevrimiçi), <http://www.gencgelism.com/v2/kategoriler/36-basari-taktikleri/478-muzik-esliginde-zeki-olmanin-yollari.html>, 15.02.2013.
- Köse, Bahar: “Yabancı dil öğretiminde şarkının kullanımı”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2012.
- Krashen, Stephen: “The Din in the Head, input, and the Language Acquisition Device”, **Foreign Language Annals 16**, American Council on the Teaching of Foreign Languages, pp. 41-44.

- Larsen-Freeman, Diane: **Techniques and Principles in Language Teaching**, Oxford University Press, Second Press, 2000.
- Last, Arthur M.: “Combining Chemistry and Music to Engage Student Interest”, **Journal Chemistry Education**, Vol. 86, pp. 1202-1204.
- Laukka, Petri: “Uses of Music and Psychological Well-Being Among the Elderly”, **Journal of Happiness Studies**, Vol. 8, 2007, pp. 215-241.
- Le, Mark Huy: “The Role of Music in Second Language Learning: A Vietnamese Perspective”, For presentation at Combined 1999 Conference of the Australian Association for Research in Education and the New Zealand Association of Research in Education, Melbourne, 1999.
- Levin, Stephen, v.d.: “Preschoolers’ Awareness of Television Advertising”, **Child Development**, Vol. 53, No: 4, 1982, pp. 933-937.
- Li, Xiangming, Manny Brand: “Effectiveness of Music on Vocabulary Acquisition, Language Usage and Meaning For mainland Chinese ESL Learners”, **Contributions to Music Education**, Vol. 36, No: 1, 2009, pp. 73-84.
- Lo, Regina Suk Mei, Henry Chi Fai Li: “Enhance Learner Involvement”, **English Teaching Forum**, Vol. 36, No: 3, 1998, pp. 8-11.
- M. Levinowitz, Lili: “The Importance of Music in Early Childhood”, **Music Educators Journal**, Vol. 86, No: 1, July 1999, pp. 17-18.
- Merâgi, Abdulkadir: **Câmiu’l-Elhân**, Akt: Ruhi Kalander, **Ruh Hastalıkları Tedavisinde Musiki**, s. 271, (Çevrimiçi) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/775/9911.pdf> 20.10.2013.
- Merrell, Audrey: “The Benefits of Incorporating Music in the Classroom”, November 30, 2004, s. 5, (Çevrimiçi) <http://audreymerrell.net/INTASC/INTASC6/the%20benefits.pdf>, 14.12. 2013.
- Milli Eğitim Bakanlığı: **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Özel Eğitimde Müzik Etkinlikleri**, Ankara, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, 2008.
- Milliman, Ronald E.: “Using Background Music to Affect the Behavior of Supermarket Shoppers”, **Journal of Marketing**, Vol. 46, Summer 1982, pp. 86-91.

- Miranda, Dave, Michel Claes: “Music listening, coping, peer affiliation and depression in adolescence”, **Psychology of Music**, Vol. 37, No: 2, 2009, pp. 215-233.
- Modiri, Işıl Güneş: “Okul Öncesinde Müzik Aracılığı İle Yabancı Dil Öğretimi”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 23/2, 2010, s. 505-516.
- Myskja, A., P. G. Nord: “The day the music died: A pilot study on music and depression in a nursing home”, **Nordic Journal of Music Therapy**, Vol. 17, 2008, pp. 30-41.
- NATRE: “Developing Religious Education Through Music”, (Çevrimiçi) www.natre.org.uk. 28.11.2013.
- Odabaş, Fatma: “Türk toplumunda müzik ve eğlence anlayışı ile din duygusu arasındaki ilişki”, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2001.
- Ormrod, J. E.: **Human Learning**, 3rd Edition, Prentice-Hall Inc, USA, 1999.
- Özen, Adem: **Yahudilikte İbadet**, İstanbul, Ayıışı Kitapları, 2001.
- Özeren, Alp: “Müzik Alanındaki Sivil Toplum Kuruluşlarının Toplumsal ve Küresel Şiddet Karşısında Üstlenebilecekleri Roller”, **III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, Çanakkale, 2006.
- Özevin, Banu: “Oyun, Dans ve Müzik Dersine İlişkin Motivasyon Ölçeği”, **Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi**, 26-28 Nisan 2006.
- Pantev, Christo, v.d.: “Increased auditory cortical representation in musicians”, **Nature**, Vol. 392, No: 6678, April 1988, pp. 811-814.
- Parrott, Ruth: “The Importance of Music in Different Religions”, **Silverdale Community Primary School**, Newcastle-under-Lyme, July 2009. (Çevrimiçi) <http://www.farmington.ac.uk> 12.01.2014.
- Peker, Hüseyin: **Din Psikolojisi**, İstanbul, Çamlıca Yayınları, 2003.
- Pekgöz, Müslim, Hancılar, Rifat: **Eğitimde Görme ve İşitme Araçları**, Ankara, Güvendi Mtb., 1972.
- Pellitteri, John: “Music Therapy in the Special Education Setting”, **Journal of Educational and Psychological Consultation**, Vol. 11 No: 3&4, 2000, pp. 379-391.

- Pohlmann, Anke: **Musik im Religionsunterricht der Grundschule**, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main, 2006.
- Rauscher F. H., v.d.: “Music and Spatial Task Performance”, **Nature**, Vol. 365, No: 6447, 1993, pp. 611.
- Rentfrow, Peter J.: Samuel D. Gosling, “The Do Re Mi’s of Everyday Life: The Structure and Personality Correlates of Music Preferences”, **Journal of Personality and Social Psychology**, Vol. 84, No: 6, pp. 1236-1256.
- Roberts, Donald F., Lisa Henriksen: “Music Listening vs. Television Viewing Among Older Adolescents”, **Presented at the annual meetings of the International Communication Association**, Dublin; Ireland, 1990, pp. 1-34.
- Routier, Wanda J.: “Read Me a Song: Teaching Reading Using Picture Book Songs”, **International Reading Association Convention**, May 5, 2003.
- Sachs, Curt: **Kısa Dünya Musikisi Tarihi**, çev. İlhan Usmanbaş, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1965.
- Sacks, Oliver: “The power of music”, **Brain**, Vol. 129, 2006, pp. 2528-2532.
- Saka, Ayfer Kayhan: “Using Songs in English Language Teaching: The Use of Music Activities in the Classroom”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Y. Lisans Tezi, 2008.
- Salcedo, Claudia Smith: “The Effects of Songs in the Foreign Language Classroom on Text Recall and Involuntary Mental Rehearsal”, **Louisiana State University**, Degree of Doctor of Philosophy, 2002.
- Sarıçoban, Arif, Esen Metin: “Songs, Verse and Games for Teaching Grammar”, **The İnternet TESL Journal**, 2000, (Çevrimiçi) <http://iteslj.org/TEchniques/Saricoban-Songs.html>, 10.03.2013.
- Särkämö, Teppo, v.d.: “Music listening enhances cognitive recovery and mood after middle cerebral artery stroke”, **Brain**, Vol. 131, 2008, pp. 866-876.
- Say, Ahmet: **Müzik Tarihi**, 2. bs., Ankara, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 1995.
- Schellenberg, E. Glenn, v.d.: “Exposure to music and cognitive performance: tests of children and adults”, **Psychology of Music**, Vol. 35, No:5, 2007, pp. 5-19.

- Scherer, K. R., J. S. Oshinsky: "Cue utilization in emotion attribution from auditory stimuli", **Motivation and Emotion**, Vol. 1, No: 4, 1977, pp. 331-346.
- Schlaug, Gottfried, v.d.: "Effects of Music Training on the Child's Brain and Cognitive Development", **New York Academy of Sciences**, 2005, pp. 219-230.
- Schoepp, Kevin: "Reasons for using songs in the ESL/EFL classroom", 2001, (Çevrimiçi) <http://iteslj.org/Articles/Schoepp-Songs.html>, 21.01.2014.
- Scott, T.: "The use of music to reduce hyperactivity in children", **American Journal of Orthopsychiatry**, Vol. 4, 1970, pp. 677-680.
- Scott, Thomas J.: "The use of music to reduce hyperactivity in children", **American Journal of Orthopsychiatry**, Vol. 4, 1970, pp. 677-680.
- Selanik, Cavidan: **Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni**, Ankara, Doruk Yayıncılık, 1996.
- Sergent, Nishida: "The Effects of Background Music In The First Grade Classroom", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Moravian College**, Pennsylvania, 2010.
- Sezer, Fahri: "Müzikle Terapinin Sınav Kaygısı, Öfke ve Psikolojik Belirtiler Üzerindeki Etkisi", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2009.
- Shaw, Gordon, v.d.: "Enhanced Learning of Proportional Math Through Music Training and Spatial-Temporal Training", **Neurological Research**, Vol. 21, 1999, pp. 139-152.
- Sigman, Kristin J.: "Using Background Music in the Classroom to Effectively Enhance Concentration Within the Learning Environment", **School of Marietta College**, The Degree Master of Education in the Graduate, 2005.
- Silverman, M. J.: "Music Therapy and Clients Who Are Chemically Dependent: A Review of Literature and Pilot Study", **The Arts In Psychotherapy**, Vol. 30, 2003, pp. 273-281.
- Sloboda, "John A.: Music Structure and Emotional Response: Some Empirical Findings", **Psychology of Music**, Vol. 19, 1991, pp. 110-120.

- Songar, Ayhan: **Psikiyatri**, İstanbul, Geçit Kitabevi, 1977.
- Sylvan, Robin: **Traces of the spirit: Religious Dimension of Popular Music**, New York University Press, 2002.
- Şahin, Esin Yağmur, v.d.: “Müzik Dinlemenin Resimle ve Yazıyla Anlatım Becerisi Üzerine Etkisi”, **Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi**, C. 2, S. 5, 2013, s. 32-49.
- Şahin, İlkay: “Dinî Hayatın Ritmi: Ritüel ve Müzik”, **AÜİFD XLIX**, S. II, 2008, s. 269-285.
- Şendurur, Yılmaz: “Müzik Eğitimi ve Bilişsel Başarı”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 22, S. 1, 2002, s. 165-174.
- Talışık, Erkan: “İlkokul Türkçe, Matematik e Hayat Bilgisi Derslerinde Öğretim Materyali Olarak Şarkıların Kullanılmasının Öğrencilerin Başarı ve Tutum Gelişimleri Üzerindeki Etkisi”, **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2013.
- Tanyıldızı, N. İ.: “Siyasal İletişimde Müzik Kullanımı: 2011 Genel Seçim Şarkılarının Seçmene Etkisi”, **Selçuk İletişim Dergisi**, C. 7, S. 2, 2012, s. 97-110.
- Tesoriero, Michael, Nikki Sue Rickard: “Music-enhanced recall: An effect of mood congruence, emotion arousal or emotion function?”, **Musicae Scientiae**, Vol. 16, No: 3, 2012, pp. 340-356.
- The Economist: “The Biology of Music”, (Çevrimiçi) <http://www.economist.com/node/329414>, 10.09.2013.
- Turabi, A.Hakkı: **Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi ve Mûsiki Risâlesi**, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2005.
- Turgut, M. Fuat: **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları**, Ankara, Nüve Mtb., 1977.
- Türnüklü, Abbas: “Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi Dergisi**, S. 24, 2000, s. 543-547.
- Uçan, Ali: **İnsan ve Müzik-İnsan ve Sanat Eğitimi**, 3. bs., Ankara, Evrensel Müzikeyi, 2005.
- Uludağ, Süleyman: “Din-Müzik İlişkisi Üzerine”, **Köprü Dergisi**, S. 79, 2002 Yaz, (Çevrimiçi) <http://www.koprudergisi.com>.
- Uludağ, Süleyman: **İslam Açısından Musiki ve Sema**, İstanbul, İrfan Yayınevi, 1976.

- Uygun, Mehmet Nuri: **Safiyüddin Abdülmü'min Urmevi ve Kitâbü'l Edvârı**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 1999.
- Uysal, Ebru: "Farklı Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Grubundaki Çocukların Çoklu Zekâ Kuramına Göre İncelenmesi", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2006.
- Varış, Fatma: **Eğitim Bilimine Giriş**, Konya, Atlas Kitabevi, 1994.
- Västfjäll, Daniel: "Emotion induction Through Music: A Review of the Musical Mood Induction Procedure", **Musicae Scientiae**, Vol. 5, 2002, pp. 173-211.
- Waite, Arianne, McGough: "Teaching Through Mnemonics in Elementary School Classrooms", **Dominican University of California**, Master of Science in Education, SanRafael, CA, May 2012.
- Wallace, Wanda T.: "Memory for Music: Effect of Melody on Recall of Text", **Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition**, Vol. 20, No: 6, 1994, pp. 1471-1485.
- Wallece, Wanda T.: "Jingles in Advertisements: Can They Improve Recall?", **Advances in Consumer Research**, Vol. 18, 1991, pp. 239-242.
- Whitehead, B.: "The effect of music-intensive intervention on mathematics scores of middle and high school students", **Capella University**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2001.
- Wlodkowski, Raymond J.: "Motivation and Teaching: A Practical Guideb", **National Education Association**, Washington, 1978.
- Woodall, Laura, Brenda Ziembski: "Promoting Literacy Through Music", (Çevrimiçi) <http://www.songsforteaching.com/1b/literacymusic.htm>, 18.07.2013.
- Yağışan, Nihan, v.d.: "İlkokul Matematik Derslerinde Müzik Destekli Öğretimin Başarı, Tutum ve Kalıcılık Üzerindeki Etkisi", **İDİL**, C. 3, S. 11, 2014, s. 1-26.
- Yalch, Richard F., Spangenberg Eric: "Effevts of Store Music on Shopping Behavior", **Journal of Service Marketing**, Vol. 4, No: 1, 1990, pp. 31-39.
- Yalın, H. İbrahim: **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Ankara, Nobel Yay., 2001.

- Yavuzer, Haluk: **Çocuk Psikolojisi**, 25.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2003.
- Yener, Yeşim Alkaya: “Müziğin Çocuklar ve Yaşlılar Üzerindeki Etkiler”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 29, Ocak 2011, s. 119-124.
- Yeprem, Mehmet Safa: “Müzik Eğitimindeki Dini Motifler”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din ve Müzik Sempozyumu, Yayınlanmamış Bildiri Metni, 26-27 Nisan 2012.
- Yıldırım, A., H. Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 4. Basım, 2004.
- Yılmaz, Emine: “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının Sayı ve İşlem Kavramlarını Kazanmalarında Oyun Etkinliklerinin Kullanılmasının Etkisi”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, 2006.
- Yorulmaz, Bilal: “Bir Din Eğitimi Aracı Olarak Dini Müziğin Kullanımı”, (Çevrimiçi) <http://www.academia.edu/7033998/B. Yorulmaz Bir Din Eğitimi Aracı Olarak Dini Müziğin Kullanımı Din ve Müzik Sempozyumu 26-27 Nisan 2012 İstanbul>, 20. 03. 2014.
- Zatorre, Robert: “Music, the food of neuroscience?”, **Nature**, Vol. 434, 2005, pp. 312-315.
- Zengin, Mahmut: “Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. 11, No: 25, Haziran 2013, s. 271-301.
- Zentner, Marcel: Didier Grandjean, Klaus R. Scherer, “Emotions Evoked by the Sound of Music: Characterization, Classification, and Measurement”, **Emotion**, Vol. 8, No: 4, 2008, pp. 494-521.
- “Music: A Powerful Teaching Tool”, Erişim: www.uk.sagepub.com/upm-data/52552_ch1.pdf, 22.01.2014.
- Matematik Öğreten Şarkılar TÜBİTAK Destekli Proje Oldu, (Çevrimiçi) <http://www.milliyet.com.tr/2007/12/31/son>, 24.01.2014.

EKLER

Ek 1: BAŞARI TESTİNE AİT MADDE GÜÇLÜK VE AYIRT EDİCİLİK İNDEKSLERİ

Madde No	Güçlük İndeksi (pj)	Ayirt Edicilik İndeksi (rjx)
1	0.44	0.48
2	0.57	0.47
3	0.82	0.45
4	0.75	0.49
5	0.73	0.53
6	0.62	0.58
7	0.54	0.49
8	0.81	0.41
9	0.57	0.62
10	0.66	0.29
11	0.44	0.33
12	0.57	0.62
13	0.49	0.46
14	0.37	0.48
15	0.91	0.40
16	0.61	0.26
17	0.48	0.36
18	0.60	0.58
19	0.54	0.51
20	0.51	0.33
21	0.48	0.42
22	0.47	0.56
23	0.14	0.21
24	0.68	0.41
25	0.67	0.49
26	0.82	0.50
27	0,62	0.43
28	0.69	0.45

· Testten çıkarılan madde.

· Testten çıkarılan madde.

29	0.66	0.51
30	0.49	0.38
31	0.58	0.44
32	0.71	0.54
33	0.54	0.36
34	0.39	0.34
35	0.79	0.46
36	0.35	0.33
37	0.90	0.39
38	0.41	0.34
39	0.67	0.45
40	0.39	0.47
41	0.77	0.36
42	0.83	0.44

Ek 2: MÜZİK MATERYALİ KULLANILARAK OLUŞTURULAN DERS PLANLARI

A. BİÇİMSEL BÖLÜM

1. Etkinlik

DERSİN ADI: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

SINIF: 5

ÜNİTENİN ADI: İbadet Konusunda Bilgilenelim

KONUNUN ADI: İbadet Nedir ve Niçin Yapılır?

SÜRESİ: 40 + 40 dk.

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Anlatım, Soru-Cevap, Metin Analizi, Tartışma, Buluş Yoluyla Öğrenme, Kavram Haritası Tekniği

KAYNAK, ARAÇ VE GEREÇLER:

- 1- Müzik Materyalleri
- 2- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı
- 3- İlmihâller
- 4- Projeksiyon Cihazı

AMAÇ

Birinci etkinliğin amacı; ibadet kavramının anlamını, ibadet olarak kabul edilen davranışları ve niçin ibadet edildiğini ele almaktır. Öğrencilerin, müzik materyallerinin bir öğretim aracı olarak kullanılacağı bu derste, ibadetin anlamını hatırlayabilmeleri, ibadet olan davranışları ibadet olmayan davranışlardan ayırabilmeleri ve niçin ibadet edildiğini gerekçeleri ile ifade edebilmeleri amaçlanmaktadır.

KAZANIMLAR

- 1- Öğrenci, ibadetin anlamını hatırlar.
- 2- Öğrenci, ibadet olan davranışları ibadet olmayan davranışlardan ayırır.
- 3- Öğrenci, niçin ibadet edildiğini gerekçeleri ile ifade eder.

B. GİRİŞ BÖLÜMÜ

1. DİKKATİ ÇEKME

Öğrencilere, “İbadet Ederiz” adlı müzik parçası dinlettirilir. Dinledikleri müzik parçasının nelerden bahsettiği, nelere vurgu yaptığı sorularak öğrencilerin dikkati derse çekilir.

2. GÜDÜLEME, İSTEKLİ KILMA

“İbadet Ederiz” ve biraz sonra dinleyeceğimiz “İbadettir İbadet” adlı müzik parçalarını dersin sonunda birlikte söyleyeceğiz denilerek öğrenciler güdülenir.

3. GÖZDEN GEÇİRME

Etkinliğin genel gidişatı anlatılır:

- İbadetin anlamı, önemi ve niçin ibadet edildiğini ele alan bir müzik parçası dinleyerek konuya giriş yapılacaktır.
- Konuyla ilgili fon müziği eşliğinde sunumlar izlenerek, bazı durumları birlikte tartışacağız. Sorular sorularak anlaşılmayan kısımlar belirlenecek ve bunlar üzerinde durulacaktır. Kitabımızdaki etkinlikler yapılarak konu pekiştirilecektir.
- Sonra ibadet olan davranışların neler olduğu üzerinde durulacaktır. Bununla ilgili sunumlar izleyerek çeşitli örnekler vereceğiz. Ayrıca “İbadettir İbadet” adlı müzik parçasını dinleyerek parçada geçen ibadetleri tespit edeceğiz. İbadet olan davranışlarla olmayan davranışları birbirinden ayırarak kavram haritası oluşturacağız. Kitabımızdaki etkinlikler yapılarak konu pekiştirilecektir.

4. HEDEF KAZANIMI SÖYLEME

Bu etkinlikte öncelikle ibadetin anlamını kavrayarak ibadet olan davranışları belirleyecek ve niçin ibadet edildiğini gerekçeleriyle öğreneceğiz.

5. GEÇİŞ

Hadi şimdi herkes gözünü kapatsın ve günlük yaşamında Allah için yaptığı ibadetleri gözünün önüne getirsin.

C. GELİŞTİRME BÖLÜMÜ

- Konuya, ibadetin anlam ve önemi ile niçin ibadet ettiğimizi ele alan “İbadet Ederiz” adlı müzik parçası dinletilerek başlanır. Müzik parçasının önemine vurgu yapılarak ibadetin anlamı ve niçin ibadet edildiğine dair bilgilerin müzik parçasında yer aldığı belirtilir. Ardından ibadetin anlamı, önemi ve niçin ibadet edildiğine dair sunum yapılır. Sunum esnasında gerekli görülen yerlerde öğrencilere sorular sorulur ve tartışma ortamı sağlanır. Konuyla ilgili kitapta yer alan etkinlikler çözülür.
- Öğrencilerden hangi davranışların ibadet olabileceği sorusuna cevap vermeleri istenir. Verilen cevaplar tahtaya not edilir. Konuyla alakalı olan “İbadettir İbadet” adlı müzik parçası öğrencilere dinlettirilir. Öğrencilerden müzik parçasında geçen ibadetleri bulmaları istenir. Bulunan ibadetler de daha önce tahtaya yazılan ibadetlerin yan tarafına yazılır. İbadet olan davranışlarla ibadet olmayan davranışlar kavram haritası olarak oluşturulur. Öğrencilerden, oluşturulan kavram haritasını defterlerine not etmeleri istenir.

D. SONUÇ BÖLÜMÜ

1. ÖZET

İbadetin Allah'ın rızasını kazanmak ve nimetlerine teşekkür etmek için yapılan her türlü iş ve davranışlar olduğuna dair sunumlar izledik. İbadet olan davranışların yalnızca namaz, oruç, hac, zekât gibi yükümlülüklerle sınırlı olmadığını topluma yararlı olmak amacıyla yapılan her türlü davranışın da birer ibadet olduğunu öğrendik. Konuyla ilgili iki tane müzik parçası dinleyerek öğrendiklerimizi pekiştirdik.

2. ÖDEV

- “İbadet Ederiz” ve “İbadettir İbadet” adlı müzik parçalarını herkesin ezberlemesi istenir.

3. KAPANIŞ

Dikkat çekme bölümünde sorulan “İbadet nedir, hangi davranışlar ibadettir ve niçin ibadet etmeliyiz?” sorularının cevapları gönüllü öğrencilerden istenir. Amaç soruyu geçekten doğru cevaplayan öğrencileri bularak konunun anlaşılmasını sağlamaktır. Öğretmen yanlış cevaplar ve anlaşılmayan noktalar karşısında dönüt ve düzeltmeler verir. Daha sonra güdüleme bölümünde söylendiği gibi hep birlikte “İbadet Ederiz” ve “İbadettir İbadet” adlı müzik parçaları söylenir.

4. DEĞERLENDİRME

Dikkat çekme bölümünde sorulan “İbadet nedir, hangi davranışlar ibadettir ve niçin ibadet etmeliyiz?” soruları tekrar sorularak biçimlendirme ve yetiştirmeye dönük bir değerlendirme yapılır.

A. BİÇİMSEL BÖLÜM

2. Etkinlik

DERSİN ADI: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

SINIF: 5

KONUNUN ADI: İbadetlerle İlgili Kavramlar: Farz, Vacip, Sünnet

SÜRESİ: 40 + 40 dk.

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Anlatım, Soru-Cevap, Metin Analizi, Tartışma, Buluş Yoluyla Öğrenme, Kavram Haritası Tekniği

KAYNAK, ARAÇ VE GEREÇLER:

- 1- Müzik Materyalleri
- 2- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı
- 3- İbadetlerle İlgili Kavramlar Sunusu
- 4- Kur'an-ı Kerim Meali
- 5- İslam İlmihali
- 6- Projeksiyon Cihazı

AMAÇ

İkinci etkinliğin amacı; İslam dininde yerine getirilmesi buyrulan farz, vacip ve sünnet başta olmak üzere ibadet ile ilgili çeşitli kavramları tanıtmak, aralarındaki farkları açıklamaktır. Ayrıca farz, vacip ve sünnet olan ibadetlere örnek vererek konunun anlaşılmasını sağlamaktır.

KAZANIMLAR

- 1- Öğrenci, ibadet olan kavramları özelliklerine göre kategorilere ayırır.
- 2- Öğrenci; farz, vacip ve sünnet olan ibadetlere örnekler verir.

B. GİRİŞ BÖLÜMÜ

1. DİKKATİ ÇEKME

Öğrencilere biraz sonra dinleyecekleri müzik parçasında geçen ibadetle ilgili kavramları not almaları istenir. Ardından “İbadet Kavramları” adlı müzik parçası öğrencilere dinletilir.

2. GÜDÜLEME, İSTEKLİ KILMA

Bu dersin sonunda, dersi en iyi şekilde takip eden beş kişi “Canım Benim” adlı müzik parçasını söyleyecek, denilerek öğrenciler derse karşı güdülenir.

3. GÖZDEN GEÇİRME

Etkinliğin genel gidişatı anlatılır:

- “İbadet Kavramları” adlı müzik parçasını dinleyerek parçada geçen kavramları not alacağız.
- İslam İlmihali’nden ibadetle ilgili kavramların tanımlarına bakacak, Kur’an-ı Kerim’den farz olan ibadetleri inceleyeceğiz.
- İbadetlerle ilgili kavramlara ait slayt gösterisini fon müziği eşliğinde izleyeceğiz.
- Kavramları birbirleriyle karşılaştırarak tartışacağız.
- Kavramlara dair örnekler bulunan “Canım Benim” adlı müzik parçası dinlenecek, örnekler tahtaya yazılacak.
- Daha sonra farz, vacip ve sünnet olan ibadetleri özelliklerine göre kategorilere ayıracak, örnekler vererek kavram haritasında göstereceğiz.

4. HEDEF KAZANIMI SÖYLEME

İbadetle ilgili kavramları birbirleriyle karşılaştırarak özelliklerine göre kategorilere ayıracamız. Farz, vacip ve sünnet olan davranışlara örnekler vereceğiz.

5. GEÇİŞ

“Farz oldu. Farz değildir” ifadelerini daha önce hiç duydunuz mu? sorusu sorularak konuya giriş yapılır.

C. GELİŞTİRME BÖLÜMÜ

- “İbadet Kavramları” adlı müzik parçası öğrencilere dinletilir. Öğrencilere parçada geçen kavramların ne anlama geldiğine dair bir giriş yapıldığı söylenir.
- İslam İlmihâli kitabı açılarak ibadetle ilgili kavramlar sırasıyla öğrencilere okutturulur. Kur’an-ı Kerim açılarak farz kavramı incelenir.
- Fon müziği eşliğinde ibadetlerle ilgili kavramlara ait slayt gösterisi sunulur. Öğrencileri 3 gruba ayırarak onlardan farz, vacip ve sünnet kavramlarının özelliklerini söylemeleri ve farklılıkları tartışmaları istenir.
- Daha sonra konuyla ilişkili olan “Canım Benim” adlı müzik parçası dinletilir. Parçada geçen ibadetlerle ilgili örnekler tahtaya yazılır. Öğrencilerden daha başka hangi davranışların farz, vacip veya sünnet olduğuna dair soru sorularak cevap vermeleri istenir. Verilen cevaplar da tahtaya yazılarak kategorilere ayrılır ve kavram haritası şeklinde gösterilir.

D. SONUÇ BÖLÜMÜ

1. ÖZET

İbadetlerle ilgili kavramları, İslam İlmihali ve Kur’an-ı Kerim’den de yararlanarak karşılaştırmalı olarak inceledik. Konuya dair iki tane müzik parçası dinleyerek ayrıntılı olarak inceledik. Fon müziğinden de yararlanarak slayt gösterisi izledik. Farz, vacip ve sünnet olan davranışları özelliklerine göre kategorilere ayırdık. Kavram haritası ile konuyu pekiştirdik.

2. ÖDEV

Müzik parçalarını ezberlemeleri istenir. Ayrıca Yüce Allah'ın Müslümanlara emrettiği başlıca ibadetlerin ve özelliklerinin neler olduğu istenir.

3. KAPANIŞ

Bu etkinliğin sonunda; farz, vacip, sünnet kavramlarının özelliklerini analiz ettiklerini ve artık ibadetle ilgili kavramları birbirinden ayırabilecekleri söylenir. Güdüleme bölümünde söylendiği gibi dersi en iyi şekilde dinleyen beş öğrenci seçilerek “Canım Benim” adlı müzik parçası söylenir. Diğer öğrenciler de eşlik eder.

4. DEĞERLENDİRME

1. Farz nedir? Farz ibadetlere örnek veriniz.
2. Vacip nedir? Vacip ibadetlere örnek veriniz.
3. Sünnet nedir? Sünnet ibadetlere örnek veriniz.

A. BİÇİMSEL BÖLÜM

3. Etkinlik

DERSİN ADI: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

SINIF: 5

KONUNUN ADI: Başlıca İbadetler

SÜRESİ: 40 + 40 dk.

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Anlatım, Soru-Cevap, Metin Analizi, Tartışma, Buluş Yoluyla Öğrenme

KAYNAK, ARAÇ VE GEREÇLER:

- 1- Müzik Materyalleri
- 2- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı
- 3- Kur'an-ı Kerim Meali
- 4- Projeksiyon Cihazı

AMAÇ

Üçüncü etkinliğin amacı; başlıca ibadetlerin özelliklerini incelemektir. Namaz, oruç, hac ve zekât ibadetlerini tek tek ele alarak temel özelliklerini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

KAZANIMLAR

- 1- Öğrenci, başlıca ibadetlerin genel özelliklerini açıklar.

B. GİRİŞ BÖLÜMÜ

1. DİKKATİ ÇEKME

Öğrencilere, “Allah’ın kullarına yapılmasını emrettiği başlıca ibadetler neler olabilir?” sorusu yönlendirilerek öğrencilerin düşünceleri sağlanır.

2. GÜDÜLEME, İSTEKLİ KILMA

“İslam’ın Şartı Beştir” adlı müzik parçası dinletilir.

3. GÖZDEN GEÇİRME

Etkinliğin genel gidişatı anlatılır:

Daha önceki etkinlikte ibadetle ilgili bazı kavramları ve özelliklerini öğrendik. Bu etkinlikte de başlıca ibadetlerin neler olduğunu ve bunların hangi özelliklere sahip olduğunu tek tek ele alacağız.

4. HEDEF KAZANIMI SÖYLEME

Bu etkinlikte başlıca ibadetlerin namaz, hac, oruç ve zekat olduğunu ve bu ibadetlerin yerine getirilmesi için belli şartların gerektiğini öğreneceğiz.

5. GEÇİŞ

Hadi herkes gözünü kapatsın ve dinin direği olan, miraç gecesinde farz kılınan ibadetin ne olduğunu düşünsün.

C. GELİŞTİRME BÖLÜMÜ

- Öğretmen, öğrencilerden geçiş bölümünde sorduğu sorunun cevabını ister. Doğru cevabı söyledikten sonra fon müziği ile beraber sunumdan da yararlanarak dersi anlatır.
- Konuyla ilgili ayet meallerini tahtaya yansıtarak üzerinde konuşulur.
- Ders kitabının 37. ve 39. sayfalarında yer alan etkinlikler öğrencilerle birlikte yapılır.
- Başlıca ibadetlerle ilgili okuma metni fon müziği eşliğinde okunur.

D. SONUÇ BÖLÜMÜ

1. ÖZET

Dersin sonunda öğretmen konuyu özetlemek için çember tartışma tekniğini kullanır bu amaçla gönüllü öğrencilere söz verilir ve onlardan aşağıdaki soruları cevaplandırmaları istenir:

- 1- Zengin, akıl ve beden sağlığı yerinde olanlara farz olan ibadet hangisidir?
- 2- Haccın farzları nelerdir?
- 3- Namazın bir kişiye farz olması için gerekli olan şartlar nelerdir?
- 4- Bir Müslüman'ın zekâtla yükümlü olması için gerekli olan şartlar nelerdir?

2. ÖDEV

Herhangi bir camiye ziyaret ederek incelemeleri istenir.

3. KAPANIŞ

Bu etkinliğin sonunda “İslamın Şartı Beştir” adlı müzik parçası tekrar sınıfça söylenir.

4. DEĞERLENDİRME

1. Başlıca ibadetleri yazınız?
2. Haccın farzı kaçtır? Yazınız.

A. BİÇİMSEL BÖLÜM

4. Etkinlik

DERSİN ADI: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

SINIF: 5

KONUNUN ADI: Camiyi Tanıyalım

SÜRESİ: 40 + 40 dk.

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Anlatım, Soru-Cevap, Metin Analizi, Tartışma, Buluş Yoluyla Öğrenme, Beyin Fırtınası

KAYNAK, ARAÇ VE GEREÇLER:

- 1- Müzik Materyalleri
- 2- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı
- 3- 3D Sanal Tur Sunusu
- 4- Camiyi Tanıyalım Sunusu
- 5- Projeksiyon Cihazı

AMAÇ

Dördüncü etkinliğin amacı; caminin bölümlerini genel özellikleri ile tanımaktır.

KAZANIMLAR

- 1- Caminin bölümlerini genel özellikleri ile tanıır.

B. GİRİŞ BÖLÜMÜ

1. DİKKATİ ÇEKME

Öğrencilere çeşitli camilerin iç ve dış resimlerini gösteren slayt gösterimi ile birlikte ezan dinletisi yapılır.

2. GÜDÜLEME, İSTEKLİ KILMA

Yüce Allah’a topluca ibadet etmek amacıyla yapılmış görkemli yapılar olan camilerin bölümlerini, görevlilerini ve işlevlerini kavrayacağımız güzel bir konu işleyeceğiz. Ayrıca “Camiye Gidiyorum” adlı müzik parçasını hep birlikte söyleyeceğiz.

3. GÖZDEN GEÇİRME

Etkinliğin genel gidişatı anlatılır:

- Cami, mescit, mihrap, minber, kürsü kavramlarının işlevlerini açıklayacağız.

- Cami ile ilgili bir müzik parçası dinleyecek ve birlikte söyleyeceğiz.
- Camide hangi görevlilerin olduğunu ğreneceğiz.
- Caminin toplumsal işlevlerini ve camide uymamız gereken görgü kurallarının neler olduğunu konuşacağız.

4. HEDEF KAZANIMI SÖYLEME

Bu etkinlikte caminin bölümlerini tanıyarak genel özelliklerini inceleyeceğiz.

5. GEçİş

Öğretmen, ders kitabında 4. konunun başında yer alan hiç camiye giden oldu mu, camiye kimler gider, camide neler vardır? soruyu öğrencilere sorar.

C. GELİşTİRME BÖLÜMÜ

- Geçiş bölümünde sorulan sorunun cevabı öğrencilerden istenir.
- Öğrencilerden alınan cevaplardan sonra konuyla ilgili sunuma geçilir. Fon müziği eşliğinde sunum yapılır. Sunum esnasında öğrencilerin görüşleri de alınarak anlaşılmayan noktalar üzerinde durulur.
- Sunum bitiminde öğrencilere fon müziği ile beraber Süleymaniye Cami’nin 3D programı ile sanal turu gösterilir.
- Daha sonra ‘‘Camiye Gidiyorum’’ adlı müzik parçası hep birlikte söylenir.
- Ardından ğrencilere caminin bireysel ve toplumsal açıdan önemi nedir? sorusu sorularak beyin fırtınası yapmaları istenir. Düşünceler eleştirilmeden tahtaya yazılır. Yanlış anlaşılan kısımlarla ilgili düzeltmeler yapılır.

D. SONUÇ BÖLÜMÜ

1. ÖZET

Bu derste caminin bölümlerini ve özelliklerini tanıdık. Aynı zamanda caminin bireysel ve toplumsal katkıları hakkında tartıştık.

2. ÖDEV

Öğrencilerden dua kavramının ne anlama geldiğini araştırmaları istenir. Ayrıca Kur’an ve Hadislerden dua örnekleri bularak defterlerine yazmaları söylenir.

3. KAPANIş

Bu etkinliğin sonunda, camileri genel özellikleri ile tanıdıkları söylenerek değerlendirme bölümüne geçilir.

4. DEğERLENDİRME

1. Caminin dış bölümünde neler vardır?
2. Caminin iç kısmında neler vardır?
3. Cami görevlileri kimlerdir?

A. BİÇİMSEL BÖLÜM

5. Etkinlik

DERSİN ADI: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

SINIF: 5

ÜNİTENİN ADI: İbadet Konusunda Bilgilenelim

KONUNUN ADI: Dua

Dua İbadetin Özüdür

Niçin ve Nasıl Dua Edilir?

Kur'an'dan ve Hz. Peygamber'den Dua Örnekleri

Kültürümüzden Dua Örnekleri

SÜRESİ: 40 + 40 dk.

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Anlatım, Soru-Cevap, Metin Analizi, Tartışma, Buluş Yoluyla Öğrenme, Beyin Fırtınası

KAYNAK, ARAÇ VE GEREÇLER:

- 1- Müzik Materyalleri
- 2- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı
- 3- Projeksiyon Cihazı
- 4- Dua Sunusu

AMAÇ

Beşinci etkinliğin amacı; dua kavramının ne anlama geldiğini ele almaktır. Bunun yanı sıra Kur'an, hadis ve kültürümüzdeki dua örneklerini saptamak ve dua ederken bu kaynaklarımızdan nasıl yararlanacağımızı öğrenmektir. Ayrıca niçin ve nasıl dua etmemiz gerektiğini de öğrenmektir.

KAZANIMLAR

- 1- Öğrenci, dua etmenin ne anlama geldiğini yorumlar.
- 2- Öğrenci, niçin ve nasıl dua edilmesi gerektiğini açıklar.
- 3- Öğrenci, dua ederken kültürümüzdeki dua örneklerinden yararlanır.

B. GİRİŞ BÖLÜMÜ

1. DİKKATİ ÇEKME

Ellerini açarak dua eden çocuk resmi gösterilerek bu çocuğun ne yaptığı sorulur. Ardından “Rabbena Atina fi’ddünya haseneten ve fil ahreti haseneten ve kına azabennar” duası ve anlamı okunarak dikkat çekilir.

2. GÜDÜLEME, İSTEKLİ KILMA

“Anneme Dua” adlı müzik parçası dinletilir. Öğrenciler derse karşı güdülenir.

3. GÖZDEN GEÇİRME

Etkinliğin genel gidişatı anlatılır:

Bu derste dua etmenin anlamını, niçin ve nasıl dua etmemiz gerektiği üzerinden duracağız. Aynı zamanda Kur’an, hadis ve kültürümüzde ne gibi dua örnekleri olduğunu hep birlikte göreceğiz. Konuyla alakalı sunumlar izleyecek, müzik parçaları dinleyeceğiz.

4. HEDEF KAZANIMI SÖYLEME

Bu etkinlikte öncelikle duanın anlamı, niçin ve nasıl dua etmemiz gerektiğini öğrenecek Kur’an, hadis ve kültürümüzden dua örneklerini saptayacağız.

5. GEÇİŞ

Hadi şimdi herkes bir dua cümlesi yazsın ve bizimle paylaşsın.

C. GELİŞTİRME BÖLÜMÜ

- Dua kavramının anlamını biliyor musunuz? Bu kavram size neyi çağırıyor? sorularını sorarak öğrencilere beyin fırtınası yapmalarını ve düşüncelerini sınıfa paylaşımları söylenir.
- Düşünceler paylaşıldıktan sonra ders kitabının 43. ve 44. Sayfalarında yer alan “Dua İbadetin Özüdür” başlığı fon müziği eşliğinde bir öğrenciye okutulur. Daha sonra metin analizi yapılarak bilgilerin anlaşılması sağlanır.
- “Dua” adlı müzik parçası dinletilerek müzikte neye vurgu yapıldığı üzerinde durulur.
- En son ne zaman ve niçin dua ettiniz? sorusu sorularak öğrencilerin derse katılmaları sağlanır. Ardından konuyla ilgili sunu fon müziği eşliğinde izletilir.
- Duada dikkat edilmesi gereken hususlar üzerinde durulur. Ders kitabının 48. sayfasında yer alan tabloya dikkat çekilir.
- Kur’an’da ve Hz. Peygamber’in hadislerinde yer alan dua örnekleri tahtaya yansıtılarak öğrencilerle bunlar üzerinde konuşulur, açıklamalar yapılır.
- “Yemek Duası” adlı müzik parçası öğrencilere dinletilir. Ardından kültürümüzden dua örnekleri öğrencilerden istenir. Ders kitabının 54. Sayfasında yer alan paragraf fon müziği eşliğinde bir öğrenciye okutulur.

D. SONUÇ BÖLÜMÜ

1. ÖZET

Buraya kadar olan kısımda dua kavramını, dua etmenin anlamını, niçin ve nasıl dua ettiğimizi ve Kur’an, hadis ve kültürümüzden dua örneklerini işledik. Ders slaytlarının yanı sıra çeşitli müzik materyallerinden de yararlandık.

2. ÖDEV

- Salih Amel nedir? 5 tane Salih amel olan davranış yazınız.

- İbadetlerin davranışlar üzerindeki etkisi üzerinde araştırma yapınız.

3. KAPANIŞ

Öğrencilerle birlikte “Dua” adlı müzik parçası tekrar söylenir.

4. DEĞERLENDİRME

1. Dua nedir, dua etmeye niçin gereksinim duyarız?
2. Dua etmenin yararları nelerdir?
3. 5 tane dua örneği söyleyiniz?

A. BİÇİMSEL BÖLÜM

6. Etkinlik

DERSİN ADI: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

SINIF: 5

KONUNUN ADI: Güzel İş ve Güzel Davranış: Salih Amel

İbadetler Davranışımızı Güzelleştirir

Rabbenâ Duaları ve Anlamı

SÜRESİ: 40 + 40dk.

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Anlatım, Soru-Cevap, Metin Analizi, Tartışma, Buluş Yoluyla Öğrenme, Beyin Fırtınası, Slogan

KAYNAK, ARAÇ VE GEREÇLER:

- 1- Müzik Materyalleri
- 2- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı
- 3- Kur'an-ı Kerim Meali
- 4- Resim Sunusu

AMAÇ

Altıncı etkinliğin amacı; Salih Amel kavramının ne anlama geldiğini açıklamak, ibadetlerin davranışlar üzerindeki etkisini ortaya koymak ve Rabbenâ dualarını anlamları ile birlikte ezberlemektir.

KAZANIMLAR

- 1- Öğrenci, Salih Amel'in ne anlama geldiğini açıklar.
- 2- Öğrenci, ibadetlerin davranışlar üzerindeki etkisini kullanarak özgün şiir yazar.
- 3- Öğrenci, Rabbenâ dualarını anlamı ile birlikte hatırlar.

B. GİRİŞ BÖLÜMÜ

1. DİKKATİ ÇEKME

Öğretmen, öğrencilere, salih amel kavramını daha önce hiç duydunuz mu? Sorusu sorarak dikkat çeker.

2. GÜDÜLEME, İSTEKLİ KILMA

Bu dersin sonunda, Allah'ın sevgisini kazanmak amacıyla yapılan ve faydalı olan her güzel işin ibadet olacağını, ibadetlerin davranışlarımızı güzelleştirdiğini öğreneceksiniz. Ayrıca namazların son oturuşunda okunan Rabbenâ dualarını öğrenerek namaz kıldığımızda bu duayı okuyacağımız söylenir.

3. GÖZDEN GEÇİRME

Etkinliğin genel gidişatı anlatılır:

- Öncelikle Salih Amel'in ne anlama geldiğini konuşacak, güzel iş ve davranışlara örnekler vereceğiz.
- Daha sonra namaz, oruç, hac gibi ibadetlerin davranışlarımızı nasıl güzelleştirdiğini tartışacak ve bu konu hakkında özgün bir şiir yazma çalışması yapacağız.
- Son olarak Rabbenâ dualarını anlamları ile birlikte okuyarak ezberleyeceğiz.

4. HEDEF KAZANIMI SÖYLEME

Salih Amel'in ne anlama geldiğini, ibadetlerin davranışlar üzerindeki etkisini açıklayacak, Rabbenâ dualarını anlamları ile birlikte ezberleyeceğiz.

5. GEÇİŞ

Öğrencilere güzel iş ve güzel davranış denilince ne anlıyorsunuz? sorusu sorulur.

C. GELİŞTİRME BÖLÜMÜ

- Tahtaya Bakara suresinin 45. Ayeti yazılır. Bu ayetin neyi kastettiği sınıfa sorularak ayet üzerinde tartışılır.
- Ayetten hareketle Salih Amel'e örnek vermeleri istenir. Verilen örneklerden hareketle öğrencilere Salih Amel'in ne anlama geldiği sorusu tekrar sorularak cevap istenir.
- Öğrencilere fon müziği eşliğinde Salih Amel'e örnek olan resimler gösterilir.
- Daha sonra ibadetler davranışlarımızı etkiler mi? sorusu sorularak beyin fırtınası yöntemi kullanılır. Verilen cevaplardan önemli olanlardan bir kaç tahtaya yazılır.
- İbadetlerin davranışlarımız üzerindeki etkisi ile ilgili akrostiş şiir çalışmaları yapılır.
- “İbadettir İbadet” adlı müzik parçası birlikte söylenir.
- Rabbenâ dualarının öğretimi için öncelikle öğretmen ritimli şekilde okur daha sonra hep birlikte birkaç defa söylenir. Burada sınıf ikiye bölünür. Karşılıklı olarak slogan şeklinde dua söylenir.
- Duaların anlamları da ritim şeklinde söylenerek ezberlenmeye çalışılır.

D. SONUÇ BÖLÜMÜ

1. ÖZET

Salih Amel'in ne anlama geldiğini, hangi davranışların güzel iş ve güzel davranış olabileceğini konuştuk. İbadetlerin davranışlar üzerindeki etkisini beyin fırtınası yöntemi ile tartıştık. Bununla ilgili akrostiş şiir çalışması yaptık. Müzik parçası ile birlikte ibadetin davranışlar üzerindeki etkisini daha net bir şekilde gördük. Son olarak Rabbenâ dualarını ritim tutturarak anlamları ile birlikte ezberledik.

2. ÖDEV

Rabbenâ dualarını ve anlamlarını dersteki ritim şeklinde ezberleyiniz. Ayrıca duaları anlamları ile birlikte defterinizi 3'er defa yazınız.

3. KAPANIŞ

Bu etkinliğin sonunda; Salih Amel'i, İbadetlerin davranışımız üzerindeki etkisini ve Rabbenâ dualarını ve anlamlarını inceledik ve öğrendik.

4. DEĞERLENDİRME

1. Salih Amel olarak nitelendirebileceğimiz davranışlar nelerdir? 5 tanesini yazınız.
2. Eşyalarını taşımakta zorlanan bir tezeye yardım ettiğinizde neler hissedersiniz? Bu konuda duygu ve düşüncelerinizi içeren bir paragraflık yazı yazınız.
3. Rabbenâ dualarını anlamları ile birlikte yazınız?

**Ek 3: İBADET KONUSUNDA BİLGİLENELEM ÜNİTESİ BAŞARI TESTİNE AİT
BELİRTKE TABLOSU**

ÖĞRENİM ALANI		BİLİŞSEL ALAN						Soru No
KONULAR	ALT ÖĞRENME ALANLARI KAZANIMLAR	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma	
İBADET KONUSUNDA BİLGİLENELEM (5.SINIF 2. ÜNİTE)	Öğrenci, ibadetin anlamını hatırlar.	x						1. 9. 26. 34.
	Öğrenci, ibadet olan davranışları ibadet olmayan davranışlardan ayırır.				x			29. 32.
	Öğrenci, niçin ibadet edildiği hakkında yargıya varır.					x		8. 16. 19.
	Öğrenci, ibadetle ilgili kavramları özelliklerine göre kategorilere ayırır.				x			2. 11. 18. 20. 25.
	Öğrenci, farz, vacip ve sünnet olan ibadetlere örnekler verir.		x					7. 12. 23. 27. 30.
	Öğrenci, başlıca ibadetlerin genel özelliklerini açıklar.		x					24. 33. 38.
	Öğrenci, caminin bölümlerini genel özellikleri ile tanıır.	x						3. 13. 17.
	Öğrenci, dua etmenin ne anlama geldiğini yorumlar.		x					4. 28.
	Öğrenci, niçin ve nasıl dua edilmesi gerektiğini açıklar.		x					21. 35.
	Öğrenci, dua ederken kültürümüzdeki dua örneklerinden yararlanır.			x				10. 37.
	Öğrenci, Salih Amel'in ne anlama geldiğini açıklar.		x					5. 15. 31.
	Öğrenci, ibadetlerin davranışlar üzerindeki etkisini kullanarak özgün şiir yazar.						x	39. 40.
	Öğrenci, Rabbenâ dualarını anlamı ile birlikte hatırlar.	x						6. 14. 22. 36.

Ek 4: İBADET KONUSUNDA BİLGİLENELİM ÜNİTESİNİN BAŞARI TESTİ

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ 5. SINIF 2. ÜNİTE SINAV SORULARI

Sevgili Öğrenciler,

Bu sınav, Ortaokul 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabının ikinci ünitesi olan **İbadet Konusunda Bilgilenelim**'den hazırlanmıştır. 38 çoktan seçmeli, 1 yazılı soru olmak üzere toplam 39 soru bulunmaktadır. Süre 60 dakikadır. Lütfen, size göre doğru olan seçeneği daire (O) içerisine alarak belirtiniz.

BAŞARILAR

Muhammed BABACAN

Sınıf ve Şube:

SORULAR

- 1) Allah'a kulluk vazifelerini yerine getirip O'nun huzurunda her türlü inkâr ve isyandan uzaklaşarak boyun eğmeye.....denir.
Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yere aşağıdaki kavramlardan hangisi gelmelidir?
A. Helal B. İbadet C. İslam D. İhsan
- 2) Helal ve haram kavramları ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
A. Helal ve haram kılma hakkı sadece Allah'ındır.
B. Helal, meşru manasına gelen Arapça bir kelimedir.
C. Zorunlu hallerde bile haram helal sayılmaz.
D. Helali haram kılmak, Allah'a ortak koşmak gibidir.
- 3) Camide imamın Cuma ve bayram namazlarında çıkıp hutbe okuduğu, merdivenli yüksekçe yere ne denir?
A. Minber B. Kürsü C. Mıhrap D. Minare
- 4) Dua ile ilgili aşağıdaki seçeneklerden hangisi doğru ifadedir?
A. Dua dili Arapçadır. Başka dille yapılan dua kabul edilmez.
B. Dua ederken kafiyeli, uyumlu kelimeler kullanmak gerekir.
C. Duanın kabul olması için camiye gitmek gerekir.
D. Sadece sözle dua olmaz, davranışlarımızla da dua etmek şarttır.
- 5) I- İnsanların yararına olan her türlü iyi iş ve davranışlardır.
II- Allah'ın hoşnutluğunu kazandıracak olan iş ve davranışlardır.
Yukarıda özellikleri verilen iş ve davranışlara ne ad verilir?
A. Dua B. Salih Amel C. Helal D. İslam
- 6) “Rabbenâğfirli.....ve lil mü'minine.....yekumül hisâb. Biraḥmetike yâ erḥamerrâḥimin.
Yukarıdaki boş yerlere hangileri gelmelidir?
A. yevme – fiddünyâ B. yevme – ve livâlideyye
C. ve livâlideyye – yevme D. fiddünyâ – âtinâ

- 7) Aşağıda konuşmaları verilen kişilerin yaptıkları ibadetlerle ilgili kavramlar hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

Ayşe Teyze: Vitr namazını kıldım.

Yusuf Usta: Ramazan ayında oruç tuttum.

Ahmet Amca: Arkadaşıma selam verdim.

	<u>Ayşe Teyze</u>	<u>Yusuf Usta</u>	<u>Ahmet Amca</u>
A.	Sünnet	Farz	Vacip
B.	Farz	Sünnet	Vacip
C.	Vacip	Farz	Sünnet
D.	Farz	Vacip	Sünnet

- 8) “Niçin ibadet ederiz?” sorusuna aşağıdakilerden hangisi cevap olamaz?

- A. İnsanlara karşı görevimiz olduğu için B. Allah’ın bizlere verdiği nimetlere şükür için
C. Allah bizi sevsin diye D. Allah’ın hoşnutluğunu kazanmak için

- 9) Küçük bir tebesstüm, içten bir selam,

Dosta hatır soran, bir iki kelam,

Kısaca diyor ki insana İslam,

İhlâsla yaptığın her şey İbadet

Yukarıdaki dörtlükte kaç tane ibadetle ilgili kavram bulunmaktadır?

- A. 2 B. 3 C. 4 D. 5

- 10) Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulur:“Herhangi bir şey için Allah’ın dilemesi dışında, ben onu yarın yapacağım deme.”Bu ayet, ileride yapılması planlanan işler için..... denilmesi gerektiğini ifade eder.

Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde, yukarıdaki boşluğa gelebilecek sözler bir arada verilmiştir?

- A. Maşallah – İnşallah B. Sübhanallah – Allah’ın izniyle
C. Sübhanallah – Maşallah D. İnşallah – Allah’ın izniyle

- 11) Allah’ın Kur’an’da yapılmasını kesin bir şekilde yasakladığı iş ve davranışlara ne denir?

- A. Farz B. Mekruh C. Vacip D. Haram

- 12) Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

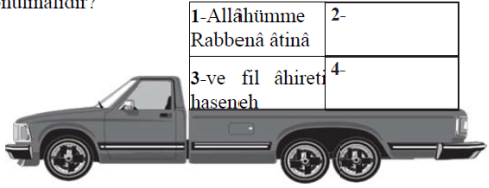
- A. Beş vakit namaz----> Farz B. Bayram namazı----> Sünnet
C. Teravih namazı-----> Sünnet D. Cuma namazı -----> Farz

- 13) Aşağıdaki görsellerden hangisi caminin bölümlerinden mihraba aittir?

- A. B. C. D.

- 14) “Allâhümme Rabbenâ âtina.....” diye başlayan duanın anlamı aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?
- A. “Allah’ım! İbrahim Peygambere ve onun yakınlarına merhamet ettiğin gibi Muhammed’e ve onun yakınlarına da merhamet et.”
- B. “Ey Rabb’imiz! Hesapların görüleceği günde beni, annemi, babamı ve bütün müminleri rahmetinle başla; ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allah’ım!”
- C. “Ey Rabb’imiz olan Allah! Bize dünyada iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennemden azabından koru.”
- D. “Selamların, duaların, güzel davranışların hepsi Allah içindir. Ey Peygamber! Allah’ın rahmeti, bereketi ve selamı senin üzerine olsun.”
- 15) Salih Amel ile ilgili verilen aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?
- A. İlim öğrenmek Salih Ameldir.
- B. Çevremizi temiz tutmak Salih Ameldir.
- C. Hacca gitmek Salih Ameldir.
- D. Para karşılığında yardım etmek Salih Ameldir.
- 16) Ahmet:?
- Ayşe: Çünkü, bizi yaratan, yoktan var eden, bizleri rızıklandıran, her şeyi karşılıksız lütfeden ve bunun karşılığında sadece şükür isteyen Allah’tır.
- Ayşe, Ahmet’in hangi sorusuna cevap vermiş olabilir?
- A. Allah’a nasıl kulluk etmeliyiz? B. Dua etmenin amacı nedir?
- C. Allah’a niçin ibadet etmeliyiz? D. Allah insanı niçin yaratmıştır?
- 17) Caminin bölümleri ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
- A. Minare: Ezan okunan yer. B. Şadırvan: Abdest alınan yer.
- C. Mihrap: İmamın namazda durduğu yer. D. Kürsü: Hutbe okunan yer.
- 18) Farz kavramı ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
- A. Farz ibadetleri inkâr edenler Müslüman olamaz.
- B. Farzları yapanlar sevap kazanır, yapmayanlar günah işlemiş olur.
- C. Müslümanların farz olan iş ve davranışları yapmaları zorunludur.
- D. Farz ibadeti isteyenler yapar, yapmayanlar günah işlemiş olmaz.
- 19) İbadette gözetilecek asıl amaç, aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?
- A. İnsanların rızasını kazanacak ibadetler yapmak
- B. Cennete gitmek için ibadet etmek
- C. İbadet ederek Allah’ın hoşnutluğunu kazanmak
- D. İbadet ederek daha mutlu bir hayat yaşamak

- 20) Vacip kavramı ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
- A. Allah tarafından yapılması açık ve kesin istenen iş ve davranışlardır.
 B. Vacip ibadetleri terk etmek doğru değildir.
 C. Allah'ın emri olduğu bilinen fakat farz kadar kesinlik taşımayan ibadetlerdir.
 D. Vacip ibadetler, dinimizce yapılması gereken ibadetlerdir.
- 21) Aşağıdakilerden hangisi duanın faydalarından biri değildir?
- A. İsteklerimizi hemen gerçekleştirir. B. Ruhsal yönümlü rahatlatır
 C. İnsanların mutlu olmasını sağlar. D. İnsanların sabır gücünü geliştirir.
- 22) Yandaki araç hareket için yükünün tamamlanmasını bekliyor. Size göre yükü tamamlamak için 2 ve 4 numaralı kasaya sırasıyla aşağıdakilerden hangisi konulmalıdır?
- A. ve kinâ azâbennâr – ve livâlideyye
 B. ve livâlideyye – yevme yekumtil
 C. yevme yekumtil – ve kinâ azâbennâr
 D. fiddünyâ haseneten –ve kinâ azâbennâr
-
- 23) Aşağıdakilerden hangisi, vacip olan ibadetlerdendir?
- A. Cuma namazı kılmak B. Vitir namazı kılmak
 C. Oruç tutmak D. Sadaka vermek
- 24) - Sözlükte dua, yakarış, niyaz anlamlarına gelir.
 - Mîraç gecesinde farz kılınmıştır.
 - Ergenlik çağına ulaşmış her Müslüman için farz kılınmıştır.
 - Özel hareketler ve belli duaların okunuşuyla yerine getirilir.
 Yukarıda özellikleri verilen ibadet aşağıdakilerden hangisidir?
- A. Namaz B. Dua C. Hac D. Kur'an Okumak
- 25) Sünnet kavramının tanımı, aşağıdaki cümlelerin hangisinde doğru yazılmıştır?
- A. Hz. Muhammed'in yapmayı sevdiği davranışlardır.
 B. Hz. Muhammed'in sözleri, fiilleri ve takrirleridir.
 C. Hz. Muhammed'in uyguladığı farz ibadetlerdir.
 D. Hz. Muhammed'in sözleri ve emirleridir.
- 26) İslam dinindeki ibadet kavramıyla ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
- A. Bir ibadet başka bir ibadetle değiştirilebilir. B. Cami dışında ibadet yapılabilir.
 C. İbadet sadece Allah için yapılır. D. Çalışmak bir ibadettir.
- 27) Aşağıdakilerin hangisinde, farz olan bir ibadetten söz edilmiştir?
- A. Sabah okula gelirken arkadaşına selam verdim.
 B. Ninem hac yapmak için Mekke'ye gitti.
 C. Babamla birlikte camide bayram namazı kıldık.
 D. Bayramda kurbanımızı kesmek için köye gittik.

- 28) Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s); “Allah’ın lütfundan isteyin. Çünkü Allah kendisinden istenmesini sever. İbadetin en değerlisi Allah’tan isteyip kurtuluş beklemektir.” buyurmaktadır.
Yukarıdaki parçada hangi davranıştan söz edilmektedir?
A. Rızık B. İbadet C. Namaz D. Dua
- 29) “İbadet yalnızca namaz, oruç, hac, zekât vb. yükümlülüklerle sınırlı değildir. İslam dininde kişinin topluma yararlı olmak amacıyla yaptığı her iş ibadet olarak değerlendirilmiştir.”
Buna göre, aşağıdakilerden hangisi ibadet olarak nitelendirilemez?
A. Çeşme yaptırmak B. Trafik kurallarına uymak
C. Türbelerde mum yakmak D. Güler yüzlü olmak
- 30) I- Bayram namazı kılmak
II- Sadaka vermek
III- Kurban kesmek
IV- Umre yapmak
Yukarıdakilerden hangileri, sünnet olan ibadetler arasında yer alır?
A. II-IV B. II-III C. I-IV D. III-IV
- I- Kimsesizleri gözetmek
II- Kırmızı ışıktaki geçmek
III- Spor yapmak
IV- Kusursuz olmak
- 31) Yukarıdakilerden hangileri Salih Âmele verilebilecek örnekler arasında yer alır?
A. I-III B. II-IV C. II-III D. I-IV
- 32) Aşağıdakilerden hangisi ibadet değildir?
A. Yoldaki taşı kaldırmak. B. Ahiret için dünyayı terk etmek.
C. Tanınmadığın insanlara selam vermek. D. İnsanlara teşekkür etmek.
- 33) Akıllı, ergenlik çağına gelmiş, zengin Müslümanların sahip oldukları mal veya paranın kırkta birini fakir olan kimselere vermelerine ne ad verilir?
A. Sadaka B. Öşür C. Zekât D. Fitre
- 34) “Bütün dünya her şeyi ile hazırlanmış büyük bir sofradır. Yaşadığımız sürece bizler, bu ilahi sofradan yararlanacağız. Bize bunca sayısız nimetleri veren yüce Allah’a teşekkür etmemiz gerekmez mi? Allahın nimetlerine teşekkür ederek O’na kulluk etmeye biz..... diyoruz.”
Yukarıdaki paragrafta boş bırakılan yere gelebilecek en uygun kelime hangisidir?
A. Dua B. İslam C. Salih Amel D. İbadet

- 35) I- Duanın kabulünde aceleci olmalıdır.
II- Özel bir yer aramamalıdır.
III- Sesini yükseltmelidir.
IV- Duası kabul edilmiyor diye düşünmemelidir.
Yukarıdakilerden hangilerinde, dua eden insanın dikkat etmesi gereken hususlar doğru olarak verilmiştir?
A. I ve II B. II ve IV C. III ve IV D. I ve III
- 36) “Rabbenâğfirli...” diye başlayan duanın anlamı aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?
A. “Selamların, duaların, güzel davranışların hepsi Allah içindir. Ey Peygamber! Allah’ın rahmeti, bereketi ve selamı senin üzerine olsun.”
B. “Ey Rabb’imiz! Hesapların görüleceği günde beni, annemi, babamı ve bütün müminleri rahmetinle bağışla; ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allah’ım!”
C. “Allah’ım! İbrahim Peygambere ve onun yakınlarına merhamet ettiğin gibi Muhammed’e ve onun yakınlarına da merhamet et.”
D. “Ey Rabb’imiz (olan) Allah! Bize dünyada iyilik ver, ahrette de iyilik ver. Bizi cehennemden azabından koru.”
- 37) Dua, yaşamımızda önemli yer tutar. Hayatın her anıyla ilgili dua ifadeleri vardır. Akşam yatarken, yolculuğa çıkarken, yemekten sonra vb. birçok zamanda dua ederiz. Mesela bir esnaf bir tütün sattığında müşteriye der. Ya da bir hastayı ziyaret ettiğimizde ona..... deriz.
Yukarıda boş bırakılan yerler sırasıyla nasıl tamamlanmalıdır?
A. Allah’a emanet ol – Geçmiş olsun B. Yolun açık olsun – Maşallah
C. Allah bereket versin – Allah şifa versin D. Hayırlı olsun – Allah’a emanet ol
- 38) Hac ibadeti ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
A. İslam’ın şartlarından biridir. B. İki farzdan oluşur.
C. Mekke’de yapılır. D. Sünnet olan ibadetlerdendir.
- 39) Namaz ibadetinin davranışlarımız üzerindeki etkisi ile ilgili bir akrostiş şiir yazınız?
N.....
A.....
M.....
A.....
Z

Ek 5: DKAB DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ

ORTAOKUL 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNE İLİŞKİN TUTUM ÖLÇEĞİ

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Tutum Ölçeği Maddeleri		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi çok sevdiğim bir derstir.					
2	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarımı ilgiyle okurum.					
3	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin okutulması gereklidir.					
4	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeninin anlattıklarını can kulağı ile dinlerim.					
5	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile ilgili daha çok şey öğrenmek isterim.					
6	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile ilgili ödevleri yapmak hoşuma gider.					
7	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi benim için ilgi çekicidir.					
8	Zorunlu olmasam Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine girmezdim.					
9	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, benim için sıkıcı bir derstir.					
10	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ayrılan ders saatlerinin fazla olmasını isterim.					
11	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine çok önem veririm.					
12	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde derse katılarak fikirlerimi söylemekten mutluluk duyarım.					
13	Benim için diğer dersler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinden daha önemlidir.					
14	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde devamsızlık yapmamaya özen gösteririm.					
15	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrendiklerim hayatta işime yarıyor.					
16	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinden yüksek not almaya özen gösterilmelidir.					
17	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine girmekten hiç zevk almam.					
18	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrendiklerim, güzel ahlaklı ve iyi bir insan olmama katkı sağlıyor.					
19	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde başarısız olmaktan korkarım.					

Ek 6: MÜZİĞİN BİR ÖĞRETİM ARACI OLARAK KULLANIMINA İLİŞKİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ ALMA FORMU

ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ ALMA FORMU

Sevgili öğrenciler, size vermiş olduğum bu form ile alacak bilgiler bilimsel bir araştırmada veri olarak kullanılacaktır. Formda “İbadet Konusunda Bilgilenelim” ünitesinin işlenişine ilişkin sizin görüşlerinizi ortaya koyacak sorular yer almaktadır. Bu nedenle, tüm sorulara içtenlikle yanıt vermeniz araştırmanın sağlıklı olarak tamamlanması için önemlidir. Göstermiş olduğunuz ilgiye teşekkür ederim.

Muhammed BABACAN
İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

SORULAR	ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ
Soru 1. “İbadet Konusunda Bilgilenelim” ünitesinin işlenişine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?	
Soru 2. “İbadet Konusunda Bilgilenelim” ünitesi işlenirken sınıf içinde derse aktif olarak katılma durumunuz ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?	
Soru 3. “İbadet Konusunda Bilgilenelim” ünitesinde uygulanan ders içi etkinliklerle ilgili görüşleriniz nelerdir?	
Soru 4. “İbadet Konusunda Bilgilenelim” ünitesinde kullanılan çalışma kağıtlarının konuların anlaşılmasına katkısı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?	
Soru 5. “İbadet Konusunda Bilgilenelim” ünitesinin işlenişinde sizce eğlenceli veya sıkıcı kısımlar var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?	
Soru 6. Bundan sonraki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinizin “İbadet Konusunda Bilgilenelim” ünitesindeki gibi işlenmesini ister misiniz? Neden?	
Soru 7. “İbadet Konusunda Bilgilenelim” ünitesinin işlenişine ilişkin size göre olumlu ve olumsuz yönler nelerdir?	
Soru 8. “İbadet Konusunda Bilgilenelim” ünitesinin işleniş yöntemi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde daha başarılı olduğunuzu düşündünüz mü? Neden?	
Soru 9. “İbadet Konusunda Bilgilenelim” ünitesinin işleniş yöntemi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini daha dikkatli dinlediğinizi ve derse karşı daha istekli olduğunuzu düşündünüz mü? Neden?	
Soru 10. “İbadet Konusunda Bilgilenelim” ünitesinde öğrendiklerinizi okul dışındaki yaşamınızda da kullanmayı düşünüyor musunuz? Nasıl?	

Ek 7: "İBADET KONUSUNDA BİLGİLENELİM" ÜNİTESİ İÇİN HAZIRLANAN MÜZİK MATERYALLERİ

Söz: Muhammed BABACAN

İBADET EDERİZ

İnkâr ve isyandan uzaklaşınız
Kulluk ederiz biz Yüce Allah'a
O'nun huzurunda boyun bükerek
İbadet ederiz Yüce Mevla'ya

Çalışınız hem de namaz kılarız
Şükür ederiz biz Yüce Allah'a
Cami, okul, evde, işte her yerde
İbadet ederiz Yüce Mevla'ya

Yaratmıştır Mevla çünkî bizleri
Kulluk edelim biz yalnız Allah'a
Hoşnut olsun bizden çok sevsin diye
İbadet ederiz Yüce Mevla'ya

Söz: Muhammed BABACAN

İBADETTİR İBADET

Beş vakit namaz kılmak günahlardan sakınmak
Sabırla oruç tutmak ibadettir ibadet
Malından zekât vermek yoksula yardım etmek
Mekke'ye hacca gitmek ibadettir ibadet

Herkese selam vermek güler yüzlü görünmek
Faydalı insan olmak ibadettir ibadet
Anne babayı sevmek iyilikte bulunmak
Onlara dua etmek ibadettir ibadet

Cami, çeşme yaptırmak hayırlarda yarışmak
İhlasla bir iş yapmak ibadettir ibadet
Yayalara yol vermek kırmızıda beklemek
Kurallara da uymak ibadettir ibadet

Söz: Muhammed BABACAN

İBADET KAVRAMLARI

Helali haram kılma Allah'a ortak koşma
Allah'tır belirleyen yolundan sakın şaşma
Meşru demektir helal arapça bir kelime
Haramdır yasak olan yapıp günaha girme

Allah'ın emridir farz yapmalıyız her zaman
Farzları inkâr etmez Müslüman olan insan
Sevap kazanır yapan yapmayana günah var
Rabbın bizden isteği uyanlara cennet var

Vacibi bilir misin farz kadar kesin değil
Vacip ibadetleri terk etmek doğru değil
Sünnet nedir sorarsan Hz. Peygamber'in
Sözleri, fiilleri, takrirleridir onun

Söz: Muhammed BABACAN

CANIM BENİM

Beş vakit Namaz kılmak
Başında Abdest almak
Otuz gün Oruç tutmak
Elbette farzdır canım

Her hafta Cuma kılmak
Malından Zekât vermek
Mekke'ye Hacca gitmek
Yine farz canım benim

Bayram namazı kılmak
Allah'a Kurban kesmek
Yatsıda vitir kılmak
Vaciptir vacip canım

Herkese selam vermek
Sadaka çokça vermek
Bir defa Umre yapmak
Sünnettir canım benim

Söz: Muhammed BABACAN

DUA

Allah der ki ey kulum iste benden daima
O bize çok yakındır yönelelim hep O'na
Dua ettiğin zaman mutluluk verir sana
Yalvaralım hep O'na huzur gelir ruhuma

Sevinçte üzüntüde şükür ve her işte biz
Her yerde her dilde tek Rabbimizden isteriz
Sadece sözle olmaz çalışmak zorundayız
Allah'ı sıkça anıp ibadet etmeliyiz

Ek 8: MEB'TEN ALINAN İZİN YAZILARI

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411/20/2939284

10/10/2013

Konu: Anket Muhammed BABACAN

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü İlahiyat Fakültesi 'nin 07/08/2013 tarihli ve 51743574/1623 sayılı yazısı
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07.03.2012 tarihli ve 3616sayılı 2012/13 No.lu Genelgesi.
c) Millî Eğitim Komisyonunun 03.10.2013 tarihli tutanağı.

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Bölümü Araştırma Görevlisi Muhammed BABACAN 'nın “ Müziğin Bir Öğretim Aracı Olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kullanılması”konulu tezine dair, çalışmasını İlimiz Beşiktaş Şair Nedim İlkokulu ve Bayrampaşa Eyüp Sultan Ortaokulu' nda Tutum Ölçeği, Test Uygulama Müfredatı uygulama isteği hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri müdürlüğümüzce incelenmiştir.

İstanbul üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü Araştırma Görevlisi Muhammed BABACAN 'nın söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması Katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, Eğitim ve Öğretimi aksatmaması koşuluyla ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Dr. Muammer YILDIZ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
10/10/2013

Harun KAYA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Evrak teyidi <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden d970-2fed-36ff-a80e-b047 kodu ile yapılabilir.

NOT: Verilecek cevapta tarih, numara ve dosya numarasının yazılması rica olunur. STRATEJİ GELİŞTİRME BÖLÜMÜ E-Posta: sgb34@meb.gov.tr, ADRES: İl Millî Eğitim Müdürlüğü D Blok Bab-ı Ali Cad. No:13 Çağaloğlu Telefon: Snt.212 455 04 00 Dahili:239

T.C.
BAKIRKÖY KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 58886426.03.310.01-229 00
Konu : Anket

15-11-2013

KAYMAKAMLIK MAKAMINA
BAKIRKÖY

İlgi :12/11/2013 tarihli İlçe Komisyon Kararı.

İlçemiz İncirlik Ahmet Hamdi Tanpınar Ortaokul Müdürlüğü'nün 30/10/2013 tarih ve 546 sayılı yazılarında; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Muhammed BABACAN tarafından, ortaokul öğrencilerine yönelik bilimsel araştırma kapsamında, "Müziğin Bir Öğretim Aracı olarak Din Kültür ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kullanımı" konulu yüksek lisans tez çalışması anketi yapma istekleri ilgi komisyon kararı ile uygun görülmüştür.

Adı geçen kişinin söz konusu anketi, Milli Eğitimin Temel Amaç ve İlkeleri doğrultusunda yapması, gönüllük esasına dayalı ve veli bilgisi dahilinde, okul müdürlüğünün denetim gözetim ve sorumluluğunda, tüm sorumluluk okul müdürlüğüne ait olmak üzere Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

OLUR
12/11/2013
Adem ÖZTÜRK
Kaymakam

Hasan YILDIZ
Müdür

Ekleri:

- 1-İlçe komisyon kararı
- 2-Okul Müd. yazısı ve ekleri (anket)

General Şükrü Kanatlı Cad. No:5 Bakırköy
BAKIRKÖY

Tel : 0 212 571 71 11
Faks : 0 212 543 05 13
bakirkoy34@meh.gov.tr
www.bakirkoy-meh.gov.tr